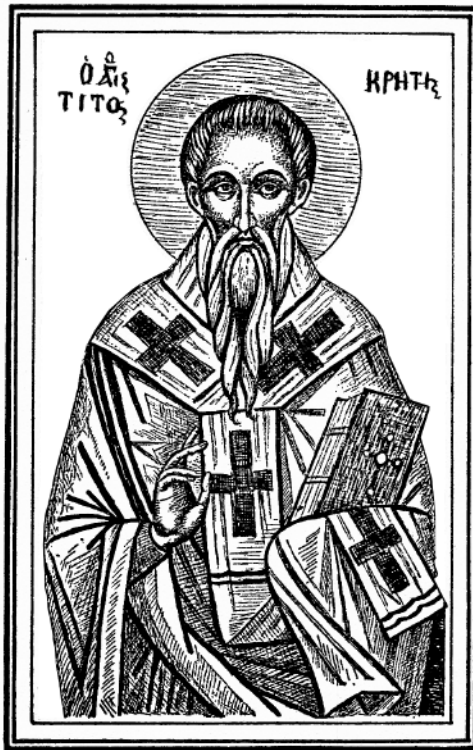

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ', ΤΕΥΧΟΣ 48, ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ , ΤΕΥΧΟΣ 48, ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Α. Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή:

Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Ειρηναίος
Σεβ. Μητροπολίτης Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου κ. Ανδρέας
Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου κ. Εύγένιος
Γραμματεús: Άρχιμ. Νήφων Βασιλάκης, Δρ. Θεολογίας

Β. Διευθυντής Συντάξεως:

Άρχιμ. Νήφων Βασιλάκης, Υπογραμματεús
τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Ταχυδρομική Διεύθυνσις:

«ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ»

Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης
Ἁγίου Μηνᾶ 25, 712 01 Ἡράκλειον
Τηλ.: 2810 288658, e-mail: info@ekklisiakritis.com
Ἴστοσελίς: www.ekklisiakritis.com

Ἐκτύπωση - Σελιδοποίηση: «ΤΥΠΟΚΡΕΤΑ Α.Ε.»

Τό Ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης
«Ἀπόστολος Τίτος» διατίθεται δωρεάν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Πατριαρχική Απόδειξις ἐπί τῷ Ἁγίῳ Πάσχα 2021	11
Μήνυμα τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διά τό τέλος τοῦ μηνός τῆς νηστείας τοῦ Ραμαζανίου	15
Μήνυμα τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου διά τά 200 ἔτη ἀπό τοῦ μαρτυρίου τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄	17
Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τήν Θεϊαν Λειτουργίαν ἐπί τῇ ἑορτῇ τῶν Ἁγίων ἐνδόξων καί πανευφήμων Ἀποστόλων Βαρθολομαίου καί Βαρνάβα	19

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ ΑΓΙΟΥ ΠΑΣΧΑ

ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ Κ.Κ. ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ ΚΑΙ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ.κ. Εἰρηναίου, Προέδρου τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.....	29
Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κ.κ. Μακαρίου.....	33
Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὔλοποτάμου κ.κ. Εὐγενίου	37
Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κ.κ. Δαμασκηνοῦ	41
Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λάμπης, Συβρίτου καί Σφακίων κ.κ. Εἰρηναίου	45

Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἱεραπύτνης καί Σητείας κ.κ. Κυρίλλου.....	49
Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καί Χερρονήσου κ.κ. Γερασίμου	51
Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου κ.κ. Ἀμφιλοχίου.....	55
Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἄρκαλοχω- ρίου, Καστελλίου καί Βιάννου κ.κ. Ἀνδρέου.....	59

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ

Ἀνακοινωθέν τῆς 7ης Ἀπριλίου 2021	65
Ἀνακοινωθέν τῆς 31ης Μαΐου 2021	69

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ ΛΟΓΟΙ - ΜΕΛΕΤΕΣ

Προσφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὔλοποτάμου κ. Εὐγενίου, ἐπί κεφαλῆς τῆς Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπίας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατά τήν ἡμέραν τῶν Σεπτῶν ὀνομασθηρίων τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου	73
Λόγος τοῦ Μακαριστοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνοσ Κυροῦ Μελίτωνος (1913-1989) τῆ Ε΄ Κυριακῆ τῶν Νηστειῶν.....	77
Χάρης Ἀνδρεόπουλος, Βιβλιοπαρουσίαση «Μαθήματα Ἐκκλησιαστι- κοῦ Δικαίου» Ἰωάννου Μ. Κονιδάρη, Ὁμ. καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	81
Σεραφεῖμ Καστανάκης, Ἡ ἄσκηση τοῦ ἱατρικοῦ λειτουργήματος κατά τό ἱπποκρατικό καί χριστιανικό πρότυπο	85

Αναστάσιος Πετράκης, Ένα αίματηρό επεισόδιο στη «Δασκάλα με
τά χρυσά μάτια» 93

Ευάγγελος Πετράκης, Μία νέα άποψη σχετικά με τις επιρροές στη
διατύπωση του Άγιου Σωφρονίου του Έσσεξ για την Άνεστραμμένη Πυ-
ραμίδα 103

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

*Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης
ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος*

Πατριαρχική Απόδειξις ἐπὶ τῷ Ἁγίῳ Πάσχα 2021

Ἀριθμ. Πρωτ. 289

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ
ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΩΣ ΑΝΑΣΤΑΝΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

* * *

Τὴν ψυχοφελὴ πληρώσαντες Τεσσαρακοστήν καὶ προσκυνήσαντες τὰ Πάθη καὶ τὸν Σταυρόν τοῦ Κυρίου, ἰδοὺ καθιστάμεθα σήμερον κοινωνοὶ τῆς ἐνδόξου Αὐτοῦ Ἀναστάσεως, λαμπρυνόμενοι τῇ πανηγύρει καὶ ἀναβοῶντες ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ τὸ κοσμοσωτήριον ἄγγελμα «Χριστὸς Ἀνέστη»!

Ὅτι πιστεύομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν, ὅτι ἐλπίζομεν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι συνδέεται μὲ τὸ Πάσχα, ἀπὸ αὐτοῦ ἀντλεῖ τὴν ζωτικότητά του, ἀπὸ αὐτοῦ ἐρμηνεύεται καὶ νοηματοδοτεῖται. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀπάντησις τῆς Θείας ἀγάπης εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν προσδοκίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν «ἀποκαταδοκίαν» τῆς συστεναζούσης κτίσεως. Ἐν αὐτῇ ἀπεκαλύφθη τὸ νόημα τοῦ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»¹ καὶ τοῦ «καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησεν, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν»².

Ὁ Χριστὸς εἶναι «τό Πάσχα ἡμῶν»³, «ἡ ἀνάστασις πάντων». Ἐάν ἡ πτώσις ὑπῆρξεν ἀναστολή τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», ἐν Χριστῷ ἀναστάντι ἀνοίγεται πάλιν εἰς τὸν «ἡγαπημένον τοῦ Θεοῦ» ἡ ὁδὸς τῆς κατὰ χάριν θεώσεως. Συντελεῖται τὸ «μέγα θαῦμα», τὸ ὁποῖον ἰᾶται τὸ «μέγα τραῦμα», τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὴν ἐμβληματικὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως ἐν τῇ Μονῇ τῆς Χώρας, ἀτενίζομεν τὸν κατελθόντα «μέχρις Ἰαίδου ταμείων» Κύριον τῆς δόξης καὶ καθελόντα θανάτου τὸ κράτος, νὰ ἀναδύηται ζωφόρος ἐκ τοῦ τάφου, συνανιστῶν τοὺς γενάρχας τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν αὐτοῖς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀπ' ἀρχῆς καὶ

¹ Γεν. α', 26.

² Γεν. α', 31.

³ Α' Κορ. ε', 7.

*Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης
κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὸ Ἅγιον Πάσχα εἰς Φανάριον*

μέχρι τῶν ἐσχάτων, ὡς ἐλευθερωτῆς ἡμῶν ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀλλοτρίου.

Ἐν τῇ Ἀναστάσει φανεροῦται ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ ὡς ἀπελευθέρωσις καὶ ἐλευθερία. «Τῇ ἐλευθερίᾳ ... Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε»⁴. Τό περιεχόμενον, τό «ἦθος» αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία πρέπει νά βιωθῆ ἐνταῦθα χριστοπρεπῶς, πρὶν τελειωθῆ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Βασιλείᾳ, εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ βιωματικὴ πεμπουσία τῆς «καινῆς κτίσεως». «Ὑμεῖς γάρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις»⁵. Ἡ ἐλευθερία τοῦ πιστοῦ, τεθεμελιωμένη εἰς τὸν Σταυρόν καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, εἶναι πορεία πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν, εἶναι «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη»⁶. Εἶναι ἔξοδος ἀπὸ τὴν «Αἴγυπτον τῆς δουλείας» καὶ τῶν ποικίλων ἀλλοτριώσεων, χριστοδῶρητος ὑπέρβασις τῆς ἐσωστρεφοῦς καὶ συρρικνωμένης ὑπάρξεως, ἐλπίς αἰωνιότητος, ἡ ὁποία ἐξανθρωπίζει τὸν ἄνθρωπον.

Ἐορτάζοντες τό Πάσχα, ὁμολογοῦμεν ἐν Ἐκκλησίᾳ, ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ «ἔχει ἤδη ἐγκαθιδρυθῆ, ἀλλὰ δέν ἔχει ἀκόμη ὀλοκληρωθῆ»⁷. Ἐν τῷ φωτὶ τῆς Ἀναστάσεως, τὰ ἐγκόσμια πράγματα ἀποκτοῦν νέον νόημα, ἐφ' ὅσον εἶναι ἤδη μεταμορφωμένα καὶ μεταμορφούμενα. Τίποτε δέν εἶναι ἀπλῶς «δεδομένον». Τὰ πάντα εὐρίσκονται ἐν κινήσει πρὸς τὴν ἐσχατολογικὴν τελειώσιν των. Αὐτὴ ἡ «ἀκράτητος φορὰ» πρὸς τὴν Βασιλείαν, ἡ ὁποία βιοῦται κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ εὐχαριστιακῇ συνάξει, προφυλάσσει τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἐνός μὲν ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ κακοῦ ἐν αὐτῇ, ἀφ' ἐτέρου δέ ἀπὸ τὴν λήθην τοῦ Κυριακοῦ λόγου «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»⁸, τῆς διαφορᾶς δηλονότι μεταξὺ τοῦ «ἤδη» καὶ τοῦ «ὄχι ἀκόμη» τῆς ἐλεύσεως τῆς Βασιλείας, συμφώνως καὶ πρὸς τό θεολογικώτατον «Ὁ Βασιλεὺς ἦλθεν, ὁ Κύριος Ἰησοῦς, καὶ ἡ Βασιλεία του θά ἔλθῃ»⁹.

Κύριον γνῶρισμα τῆς θεοσδότου ἐλευθερίας τοῦ πιστοῦ εἶναι ὁ ἀσίγαστος ἀναστάσιμος παλμός, ἡ ἐγρήγορις καὶ ὁ δυναμισμός της. Ὁ χαρακτήρ αὐτῆς ὡς δώρου τῆς χάριτος ὄχι μόνον δέν περιορίζει, ἀλλὰ ἀναδεικνύει τὴν ἰδικὴν μας συγκατάθεσιν εἰς τὴν δωρεάν, καὶ ἐνδυναμώνει τὴν πορείαν μας καὶ τὴν ἀναστροφήν μας ἐν τῇ νέᾳ ἐλευθερίᾳ, ἡ ὁποία ἐμπερικλείει καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀλλοτριωθείσης σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μέ τὴν κτί-

⁴ Γαλ. ε', 1.

⁵ Γαλ. ε', 13.

⁶ Γαλ. ε', 6.

⁷ Γεωργίου Φλωρόφσκυ, Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Παράδοσις, μτφρ. Δ. Τσάμη, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 37.

⁸ Ἰωάν. ιη', 36.

⁹ Γεωργίου Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σ. 99.

σιν. Ὁ ἐν Χριστῷ ἐλεύθερος δὲν ἐγκλωβίζεται εἰς «γῆϊνα ἀπόλυτα», ὡς «οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα»¹⁰. Ἡ ἐλπίς ἡμῶν εἶναι ὁ Χριστός, ἡ ἐν Αὐτῷ ὠλοκληρωμένη ὑπαρξίς, ἡ λαμπρότης καὶ ἡ φωτοχυσία τῆς αἰωνιότητος. Τὰ βιολογικὰ ὄρια τῆς ζωῆς δὲν ὀρίζουν τὴν ἀλήθειάν της. Ὁ θάνατος δὲν εἶναι τὸ τέλος τῆς υπάρξεώς μας. «Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος. Ἐσβεσεν αὐτόν ὑπ’ αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκύλευσε τὸν Ἄϊδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν Ἄϊδην»¹¹. Ἡ ἐν Χριστῷ ἐλευθερία εἶναι ἡ «ἄλλη πλᾶσις»¹² τοῦ ἀνθρώπου, πρόγευσις καὶ προτύπωσις τῆς πληρώσεως καὶ τῆς πληρότητος τῆς Θείας Οἰκονομίας ἐν τῷ «νῦν καὶ αἰεί» τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, ὅτε οἱ «εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς» θά ζοῦν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τοῦ Χριστοῦ, «ὀρῶντες αὐτόν καὶ ὀρώμενοι καὶ ἀληκτον τὴν ἀπ’ αὐτοῦ εὐφροσύνην καρπούμενοι»¹³.

Τὸ Ἅγιον Πάσχα δὲν εἶναι ἀπλῶς μία θρησκευτικὴ ἐορτὴ, ἔστω καὶ ἡ μεγίστη δι’ ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους. Κάθε Θεία Λειτουργία, κάθε προσευχὴ καὶ δέησις τῶν πιστῶν, κάθε ἐορτὴ καὶ μνήμη Ἁγίων καὶ Μαρτύρων, ἡ τιμὴ τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ἡ «περισσειὰ τῆς χαρᾶς» τῶν Χριστιανῶν (Β' Κορ. η', 2), κάθε πρᾶξις θυσιαστικῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφοσύνης, ἡ ὑπομονὴ ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἡ οὐ καταισχύνουσα ἐλπίς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶναι πανήγυρις ἐλευθερίας, ἐκπέμπουν πασχάλιον φως καὶ ἀναδίδουν τὸ ἄρωμα τῆς Ἀναστάσεως.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, δοξάζοντες τὸν πατήσαντα θανάτῳ τὸν θάνατον Σωτῆρα τοῦ κόσμου, ἀπευθύνομεν πρὸς πάντας ὑμᾶς, τοὺς ἐν ἀπάσῃ τῇ Δεσποτεῖᾳ Κυρίου τιμιωτάτους ἀδελφούς καὶ τὰ προσφιλέστατα τέκνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἐόρτιον ἀσπασμόν, εὐλογοῦντες μαζί σας γηθοσύνως, ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, Χριστόν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φανάριον, Ἅγιον Πάσχα ,βκα'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
διάπυρος πρὸς Χριστόν Ἀναστάνα
εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

---

¹⁰ Α' Θεσσ. δ', 13

¹¹ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Λόγος Κατηχητήριος εἰς τὴν ἁγίαν καὶ λαμπροφόρον ἡμέραν τῆς ἐνδόξου καὶ σωτηριώδους Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως.

¹² Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἐπιθιτικά, ΒΕΠΕΣ 61, σ. 227.

¹³ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, Δ', 27 (100), Κείμενον, μετάφρασις, σχόλια Ν. Ματσούκα, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 452.

**Μήνυμα τῆς Α.Θ. Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
διά τό τέλος τοῦ μηνός τῆς νηστείας τοῦ Ραμαζανίου**

Τοῖς ἀνά τήν οἰκουμένην Μουσουλμάνοις ἀδελφοῖς ἡμῶν.

Ἀπευθυνόμεθα ὑμῖν ἐκ τοῦ Κέντρου τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανοσύνης, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τό ὁποῖον εὑρίσκεται ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδῶ καί σχεδόν δύο χιλιετίας. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ καί ἱστορικοῦ τόπου, λαμβάνομεν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ μηνός τῆς νηστείας τοῦ Ραμαζανίου διά νά ἐκφράσωμεν τάς ἐνθέριμους εὐλογίας καί τάς εἰλικρινεῖς εὐχάς μας πρὸς τοὺς ἀνά τήν οἰκουμένην Μουσουλμάνους ἀδελφούς μας, καθώς ἐορτάζετε τό τέλος τῆς νηστείας ἐν μέσῳ χαρᾶς, ἀγάπης καί ἐλπίδος. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ νηστεία, εἷς ἐκ τῶν Πέντε μεγάλων Στύλων τοῦ Ἰσλάμ, ἀποτελεῖ ἱεράν καί κοινήν πρακτικὴν εἰς ὅλας τάς Ἀβρααμικὰς θρησκείας, ὡς ὑπενθύμισις τῆς ἀπολύτου ἐξαρτήσεώς μας ἀπὸ τόν Θεόν, οὕτω καί τό ἐορτάζειν ἀποτελεῖ σεβασμίαν παράδοσιν ὄλων τῶν θρησκειῶν, ὡς ἀναγνώρισις τῆς ἀναφορικότητος τοῦ ἑνός πρὸς τόν ἄλλον.

Πόσον ὑπέροχον εἶναι τό γεγονός ὅτι τό ζωτικόν στοιχεῖον τῆς τροφῆς φέρει ἅπαντας ἐπὶ τό αὐτό εἰς τήν εὐλογημένην πράξιν τῆς συμμετοχῆς εἰς τήν κοινήν τράπεζαν. Ἡ τροφή καθίσταται ἀφορμὴ ἐορτασμοῦ καί πηγὴ πνευματικότητος. Μᾶς φέρει ἐγγύτερον κατ' ἄνθρωπον μετὰ τῶν Μουσουλμάνων ἀδελφῶν εἰς κάθε χώραν καί εἰς κάθε ἥπειρον. Μᾶς συνδέει, ὡς θρησκευτικούς ἡγέτας καί ὡς εὐλαβεῖς πιστοὺς, ὡς ἄνδρας καί γυναῖκας, ὡς νέους καί πρεσβυτέρους. Ἐν τοῖς πράγμασιν, ἡ τροφή εἶναι βασικὴ ἀνάγκη δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως, συμπεριλαμβανομένων τῶν πλουσίων καί τῶν πτωχῶν, τῶν χορτασμένων καί τῶν πεινῶντων, τῶν ἐχόντων σταθεράν διαμονήν καί τῶν προσφύγων. Ἡ τροφή εἶναι ἐξ ἴσου οὐσιαστικὴ δι' ὅσους εἶναι ἀσφαλεῖς καί δι' ὅσους ὑποφέρουν, διά τοὺς χαίροντας καί διά τοὺς πενθοῦντας. Πρωτίστως δέ, ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, διότι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δέν ὑφίστανται διακρίσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Πέραν, ὅμως, τῆς τροφῆς καί τῆς νηστείας, ὑπάρχουν καί ἄλλοι τομεῖς εἰς τοὺς ὁποίους δυνάμεθα καί εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά εὕρωμεν κοινὰς παραμέτρους καί ἀγαθὰς ἐκφάνσεις τῆς ἀνθρωπίνης ἡμῶν φύσεως. Ἡ ἀγάπη, ἡ φιλανθρωπία-ἐλεημοσύνη καί ἡ δικαιοσύνη ἀποτελοῦν ἕδαφος κάρπιμον διά τήν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν καί πολιτισμικὴν συνεργασίαν ἡμῶν πάντων. Ἐνθυμούμεθα ζωηρῶς τό τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: «ἔλεος καί ἀλήθεια συνήνητησαν, δικαιοσύνη καί εἰρήνη κατεφίλησαν.» (Ψαλμ. πδ', 11),

*Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης
ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος*

καί διαπιστοῦμεν ἐκ νέου πόσον ἀναγκαῖαι εἶναι αἱ ἔννοιαι αὗται εἰς τόν σύγχρονον κόσμον μας.

Τό μέγεθος τῆς πραγματικότητος ταύτης καί ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ μᾶς καλοῦν νά μοιρασθῶμεν μαζί σας τήν ἐόρτιον εὐφροσύνην καί νά σᾶς συγχαρῶμεν διά τήν νηστείαν καί διά τήν ἐορτήν τοῦ Ραμαζανίου. Εἴθε ὁ αὐτός Θεός νά ἐπιδαψιλεύῃ εἰρήνην εἰς ὅλους τοὺς λαούς καί εὐημερίαν εἰς τόν κόσμον.

12 Μαΐου 2021

+ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως-Νέας Ρώμης
καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης

**Μήνυμα τῆς Α.Θ.Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
διά τὰ 200 ἔτη ἀπό τοῦ μαρτυρίου
τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄**

Εἰς τὴν μακρὰν ἀλυσίδα τῶν Ἀρχιεπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνωρὶς ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἀνέθεσε, πλέον τῶν συνήθων ἐπισκοπικῶν εὐθυνῶν, μείζονας καὶ καιριωτέρας, ὡς «ζυγὸν χρηστὸν καὶ φορτίον ἐλαφρόν», κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου (πρβλ. Ματθ. ια΄, 30), συγκαταριθμοῦνται προσωπικότητες, αἱ ὁποῖαι, αἴρουσαι μετὰ χαρᾶς καὶ βαθείας συναισθήσεως τὸν σταυρὸν τοῦ χρέους, παρέδιδον αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως μέ μαρτυρικὴν αὐτεπίγνωσιν, συμφώνως καὶ πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τῆς καθ' ἕκαστα ἱστορικῆς στιγμῆς. Οὕτως, ἔχομεν Ἁγίους Ἀρχιεπισκόπους καὶ Οἰκουμενικοὺς Πατριάρχας, οἱ ὁποῖοι, ἀναλόγως τοῦ χαρίσματος τῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἠνάλωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν διακονίαν τῆς σωτηρίας τοῦ ποιμνίου τῶν ποικιλοτρόπως καὶ ἐν παντί, ἀμετακίνητοι εἰς τὴν πίστιν καὶ στερροὶ εἰς τὴν ὁμολογίαν, μέχρι καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ δι' αἵματος μαρτυρίου, καὶ τῶν ὁποίων ἡ μνήμη ἀναζωπυρώνει εἰς τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας τὴν διαρκῆ παρουσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐνδυναμώνει τὸ Ὁρθόδοξον φρόνημα ὄλων μας.

Μιᾶς τοιαύτης ἐξεχούσης ἱστορικῆς μορφῆς, δηλαδὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μνήμη, μέ ἀφορμὴν τὴν συμπλήρωσιν διακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς μαρτυρικῆς ἐπισφραγίσεως τῆς ἁγίας ἀρχιερατικῆς βιοτῆς Του καὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν σὺν αὐτῷ, ἐπαναβεβαιώνει καὶ σήμερον εἰς ὅλους μας ὅτι «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. ιγ΄, 8) καὶ ἐμφανίζει εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀξίαν τὴν ὁποῖαν ἔχει διὰ τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον πίστιν τῶν Ὁρθοδόξων, ἡ συνέπεια, τὸ χρέος καὶ ἡ σταθερὰ προσήλωσις ὄλων, καὶ πρωτίστως τῶν ποιμένων τῆς λογικῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν σωστικὴν ἀλήθειαν τοῦ Σταυροῦ καὶ εἰς τὴν βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως. Αὐτὴν τὴν εὐλογημένην Σταυροαναστάσιμον διάστασιν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ζῆ καὶ ἐπαγγέλλεται ἐνσυνειδήτως ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία, ἡ κοινὴ τροφὸς τῶν Ὁρθοδόξων, μέ ὑπομονὴν καὶ ἐγκαρτέρησιν, μέ κόπον καὶ θυσίας, μέ ἐλπίδα καὶ ἀναμονὴν, μακρὰν ἀποκλεισμῶν, ἀκροτήτων, ἐφημέρων στόχων καὶ ἐγκοσμίου θεωρήσεως τῶν γεγονότων καὶ τῆς πορείας τῆς ἱστορίας.

Ἡ κεντρική κεκλεισμένη πύλη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τό Φανάριον, ὅπου ἀπαγχονίσθηκε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄

Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὰ πάντα ἰσχύει ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτήν Χριστῷ, διὰ νά κερδίση καί τοὺς ἐγγύς καί τοὺς μακράν τῆς πίστεως. Δέν ἀφίσταται τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου καί τρόπου, πλὴν ὅμως μακροθυμεῖ καί ἀναμένει. Κηρύττει τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ἀνοχήν, τὸν σεβασμόν εἰς τό πρόσωπον τοῦ ἐτέρου, βλέπει τοὺς πάντας ὡς ἀδελφούς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Διδάσκει τὴν συνύπαρξιν, παραβλέπει καί προσβλέπει εἰς τὴν ἐπιστροφήν τῶν πεπλανημένων καί εἰς τὴν μετάνοιαν τῶν ἀπολωλότων.

Πλὴν, δέν ρίπτει τὰ ἅγια, διαφυλάττει τό «ἰῶτα» καί τὴν «κεραίαν» εἰς τὰ οὐσιώδη (πρβλ. Ματθ. ε΄, 18), ἐμμένει εἰς τὴν παρακαταθήκην τῶν Πατέρων, προασπίζεται τὰς τιμίας παραδόσεις καί ἀρχάς τῆς, δέν ἐγκαταλείπει τὸν καλὸν ἀγῶνα. Αὐτῶν τῶν σωτηριολογικῶν καί ἐσχατολογικῶν προοπτικῶν τὰς ὀροθεσίας ὑπηρέτησε καί ὁ σήμερον τιμώμενος ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας Ἱερομάρτυς προκάτοχος ἡμῶν Γρηγόριος ὁ Ε΄, ὁ Ὅποιος, ὅπως ὅλοι οἱ Ἅγιοι καί οἱ Μάρτυρες, εἶναι δι' αὐτὴν ἀφορμὴ ἐγκραυχίσεως καί πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας. Εἴη ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Πατριάρχου Γρηγορίου ἀμετάθετος ὁδοδείκτης δι' ὅλους μας, φωτίζουσα τοὺς λογισμοὺς καί ἐνδυναμοῦσα ἡμᾶς «ποιεῖν τὰ φωταυγῆ καί καθαρὰ, Θεοῦ θελήματα».

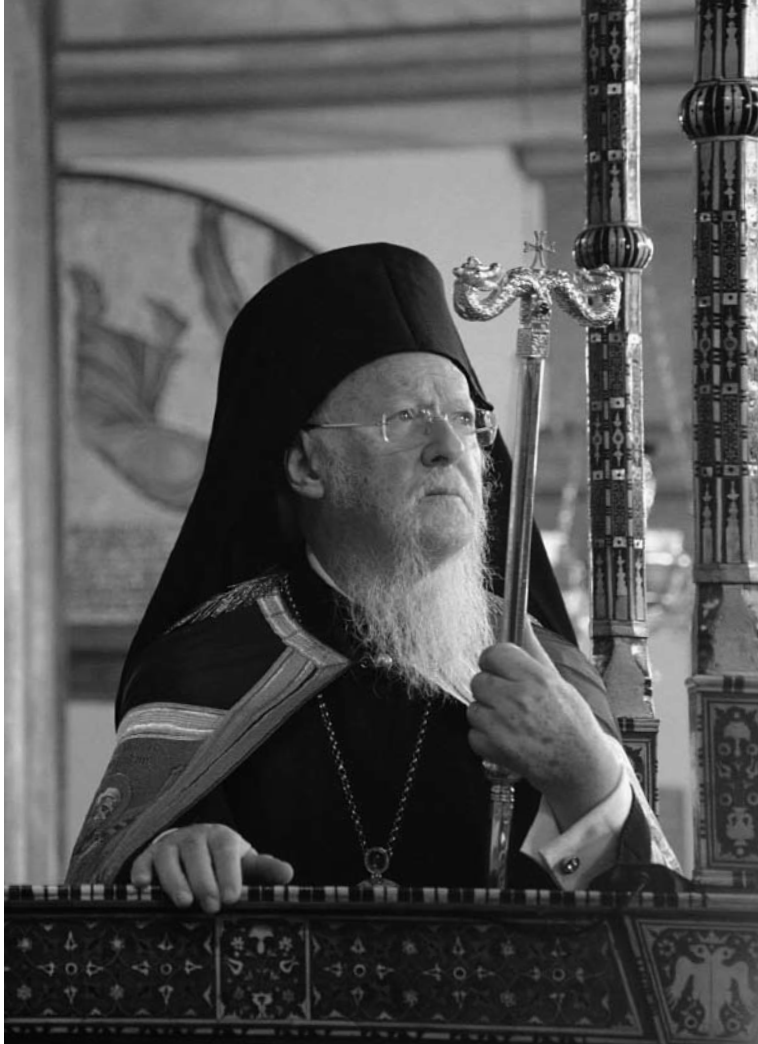
*Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
κατά τήν Θείαν Λειτουργίαν
ἐπί τῇ ἑορτῇ τῶν Ἁγίων ἐνδόξων καί πανευφήμων
Ἀποστόλων Βαρθολομαίου καί Βαρνάβα
(11 Ἰουνίου 2021)*

Πολυφίλητοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι καί τέκνα ἐν Κυρίῳ λίαν ἀγαπητά,
Κάθε φορά πού ἀπαγγέλλομεν τό Σύμβολον τῆς Πίστεως καί ἀναφέρο-
μεν ὅτι πιστεύομεν εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικήν καί ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν,
ἐνθυμούμεθα τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι «ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καί
ὑπηρεταί γενόμενοι τοῦ Λόγου», διέδωσαν εἰς ὅλον τόν τότε γνωστόν κό-
σμον τό κήρυγμα καί τήν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ἔδωκαν τήν μαρτυρίαν
τῆς ἀναστάσεώς Του καί ἐκήρυξαν τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Περί τῆς ζωῆς καί τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων, τῇ ἡμετέρᾳ προτροπῇ,
ἔγραψε καί ἐκυκλοφόρησε περισπούδαστον ἔργον ὁ Ἄρχων Διδάσκαλος
τοῦ Εὐαγγελίου Καθηγητής Χρῆστος Βούλγαρης, ὑπό τόν τίτλον «Οἱ Δώ-
δεκα Μαθηταί καί Ἀπόστολοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Οὗτοι εἶναι στυλοὶ τῆς
Ἐκκλησίας μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ζωσα μετάδοσις
τῆς ἐμπειρίας των ὡς αὐτοπτῶν μαρτύρων τοῦ Λόγου, ἡ μεταβίβασις
ζῶντος βιώματος, εἶναι ἡ καλῶς νοουμένη Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἐνα ἐξ αὐτῶν, τόν Βαρθολομαῖον, τόν Βαρ-Τολμαῖ, τόν υἱόν τοῦ Θολο-
μαίου, τιμῶμεν σήμερον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, μαζί μέ τόν ἐκ τῶν
ἑβδομήκοντα Βαρνάβαν, τόν πολιοῦχον τῆς Κύπρου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ
ὁποίου ὁ Μακαριώτατος καί προσφιλέστατος ἀδελφός Ἀρχιεπίσκοπος κύ-
ριος Χρυσό-στομος Β' ἀνήγειρεν ἐν Λευκωσίᾳ περίλαμπρον Καθεδρικόν
Ναόν, ἐγκαινιάζόμενον σήμερον ἀκριβῶς ὑπ' αὐτοῦ καί τοῦ Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κυρίου Ἱερωνύμου Β' ἐν μέσῳ
τοῦ ἐνθουσιῶντος εὐσεβοῦς Κυπριακοῦ λαοῦ. Πρός ἀμφοτέρους τοὺς Μα-
καριωτάτους ἀδελφούς καί συλλειτουργοὺς ἀπευθύνομεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τού-
του Κέντρου τῆς ὑπ' οὐρανόν Ὁρθοδοξίας ἐγκάρδιον ἀσπασμόν καί
χαιρετισμόν, ἐπικαλούμενοι ἐπί τοὺς ἰδίους καί τὰς κατ' αὐτούς πεφιλημέ-
νας ἀδελφάς Ἐκκλησίας τήν χάριν καί τήν προστασίαν τοῦ ἐν δόξῃ Ἀναλη-
φθέντος Κυρίου, ταῖς πρεσβείαις τῶν σήμερον ἑορταζομένων προστατῶν
ἡμῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Μαζί μέ τὰς ἐξονομασθείσας δύο καί τὰς λοιπὰς κατά τόπους Ἐκκλησίας
θά συνεχίσωμεν, ἐλέω Θεοῦ, τήν ζωήν καί τήν μαρτυρίαν τῆς «ἐνδιαλόγου
Ὁρθοδοξίας» μέ Πρῶτον τόν Κωνσταντινουπόλεως, ὡς εὐθαρσῶς ὑπέ-

*Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης
ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος*

μνησε καί υπεγράμ-μισεν ὁ μακαριστός Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος κατά τήν ἐν Φαναρίῳ Σύναξιν τῶν Προκαθημένων τοῦ ἔτους 2008. Ὁ αὐτός ἀοίδιμος εὐρυμαθής Πατριάρχης, ἐν Γράμματι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς τόν Δεκέμβριον τοῦ 1994, ἀναφερόμενος εἰς πρόθεσιν τοῦ τότε Πατριάρχου Ἱεροσολύμων νά ὀργανωθῇ συλλειτουργῶν τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων ἐν Βηθλεέμ τά Χριστούγεννα τοῦ ἔτους 2000, προσθέτει: «παράξενος ἢ πρότασις αὕτη, διότι προέρχεται ἐκ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων!». Μέ θαυμαστικόν εἰς τό τέλος. Καί ὁ νοῶν νοεῖτω.

Καί ἀκόμη: ὅταν ἠθέλησεν ὁ αὐτός Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος νά ἀποστείλῃ Ἱεράρχην τῆς Ἐκκλησίας του εἰς Παρισίους διά νά ἐξυπηρετῇ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ἐκεῖ ἀραβοφώνων πιστῶν, ἐζήτησε τήν ἄδειαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί κατόπιν τῆς συγκαταθέσεως τοῦ τελευταίου ἀπέστειλε τόν Παλμύρας Γαβριήλ—ὄχι τόν Παρισίων ἢ τόν Γαλλίας ἢ τόν Δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλά τόν Παλμύρας. Ἐτσι ἐφρόνουν καί ἔπραττον οἱ παλαιότεροι καί σοφώτεροι, σεβόμενοι τούς κανόνας καί τήν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, δι' αὐτό καί ἡ Ὁρθοδοξία εἶχε περισσοτέραν ἐνότητα καί ὀλιγώτερα προβλήματα.

Ἀπό τοῦ μαρτυρικοῦ τούτου Θρόνου, αἰσθανόμεθα ἀδῆριτον τήν ἱεράν ὑποχρέωσιν ὅπως διακονῶμεν ἔργοις καί λόγοις τὰς ἱεράς τῆς Ἐκκλησίας ὑποθέσεις διά τῶν ἰδιαίτερων εὐθυνῶν τὰς ὁποίας ἐκκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς, εἰς τόν ἐκάστοτε Κωνσταντινουπόλεως, ἡ καθηγιασμένη πρᾶξις καί ἡ τῆς θεωρίας ἐπίβασις τῶν Ἁγίων Πατέρων. Ἐχομεν καί ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἔχομεν μοναδικὰς εὐθύνas παρ' Ὁρθοδόξοις ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ κύκλοθεν τὰς θεωροῦν ὡς προνόμια διά τοῦτο καί ἐζήλωσαν τήν φαινομενικὴν ἀναστάσιμον δόξαν, ἀγνοοῦντες τόν Γολγοθᾶν τοῦ νά διακονῇ κανεῖς τήν Ἀλήθειαν μέ οἰονδήποτε κόστος.

Δέν ὑπείσερχόμεθα εἰς διάλογον ἐπὶ τῶν αὐτονοήτων καί πατροπαραδότων. Δέν διαπραγματευόμεθα τὰς εὐθύνas τοῦ Θρόνου μας. Δέν παραιτούμεθα ἀπὸ αὐτάς. Δέν τὰς ἀπεμπολοῦμεν. Δέν θά ἐπιτρέψωμεν τήν ἀλλοτρίωσιν τῆς εὐλογημένης ἐκκλησιολογίας ὅπως αὕτη περιγράφεται εὐθαρσῶς εἰς τὰ κείμενα τῆς ἱστορίας μας. Δέν θά ἐπιτρέψωμεν τήν συγκατάβασιν, τήν οἰκονομίαν, τήν εὐγένειαν, τὰς μερικὰς φιλόφρονas ὑποχωρήσεις, τὰς ἐνεργείas τοῦ περασμένου αἰῶνος, εἰς τὰς ὁποίας ἀτυχῶς προέβησαν τινες τῶν πρό ἡμῶν, μέ ὄνειρον μίαν ἐνότητα, μακράν, ὁμως, τῆς αὐθεντικῆς καί παλαιᾶς ἐκκλησιολογίας, νά ἀνατρέψουν ὅ, τι τό πανίερον ὠκοδόμησεν ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ διά τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον. Κωνσταντινουπόλεως ἴσον θυσία, εὐθύνη, ἀκένωτος προσφορά, ὄχι, ἐντούτοις, παίγιον εἰς τὰ περιστασιακὰ συμφέροντα καί τὰς καιροσκοπικὰς διαθέσεις ἐκάστης ἱστορικῆς συγκυρίας. Τοῦτο παρελάβομεν

παρά τῶν Πατέρων μας, καί οὗτοι ἐκ τῶν ἰδικῶν των Πατέρων, καί ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν χειρῶν, δι' ὃ καί ὁ λόγος μας καί πάλιν εἰς τόν προσφιλή Ἀπόστολόν μας, διά τοῦ σεπτοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἐτιμήθημεν κατά τήν εἰς διάκονον χειροτονίαν ἡμῶν ἀκριβῶς πρό ἑξήκοντα ἐτῶν.

Δόξα τῷ Θεῷ καί διά τό νέον τοῦτο ὄνομα ἡμῶν καί διά τās παρελθούσας ἔκτοτε πολλές δεκαετίαι, κατά τās ὁποίας προσεπαθήσαμεν, ὡς κληρικός τῆς Ἐσταυρωμένης Μεγάλης Ἐκκλησίας, νά δώσωμεν μαρτυρίαν τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων καί τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ τοῖς ἐγγύς καί τοῖς μακρᾶν, ἀγωνιζόμενοι ἀνενδότης καί ἀκαμάτως, ἐλπίζομεν δέ καί καρποφόρος, ὁμοῦ μετά τῆς ἐκάστοτε περί ἡμᾶς σεπτῆς καί ἱερᾶς ὁμηγύρεως, καί ἐπικαλούμενοι πάντοτε καί ἀπεκδεχόμενοι τό θεῖον ἔλεος καί τόν ἄνωθεν φωτισμόν διά τῶν λόγων τοῦ ἁγίου προκατόχου ἡμῶν Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου: «Βοηθός μοι, Δέσποτα τῶν ὄλων, Χριστέ».

Ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Πέραν τοῦ Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος ἐκήρυξε τό Εὐαγγέλιον εἰς τούς Ἰνδοῦς, τούς ὀνομαζομένους εὐδαίμονας, καί συνέβαλεν εἰς τήν ἴδρυσιν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, καί τοῦ Βαρνάβα, τοῦ υἱοῦ τῆς παρακλήσεως, τῶν ὁποίων ἡ Σύναξις ἐωρτάζετο ἐν τῷ ἀποστολείῳ τοῦ Ἁγίου καί κορυφαίου Πέτρου, τῷ συγκειμένῳ τῇ Ἁγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἡ Ἐκκλησία μας σήμερον ἐορτάζει καί τήν Σύναξιν τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ ἐν τῷ Ἄιδειν, μέ τό γνωστόν θαῦμα εἰς τό κελλίον Ἄξιόν ἐστιν τῆς Μονῆς Παντοκράτορος τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἐκτοτε ἔχομεν τόν πρεπωδέ-στατον τῇ Μητρί τοῦ Θεοῦ ἀγγελικόν ὕμνον «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τήν Θεοτόκον, τήν ἀειμακάριστον καί παναμώμητον, καί Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν», ὁ ὁποῖος κοσμεῖ τήν ὕμνολογίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλά, δέν ἐτελειώσαμεν. Τήν δόξαν καί τήν εὐλογίαν τῆς Κυρίας Θεοτόκου μεγαλύνει κατά τήν εὐσημον αὐτήν ἡμέραν τῆς 11ην Ἰουνίου καί ἡ μνήμη Λουκᾶ τοῦ ἱατροῦ, Ἐπισκόπου Συμφερουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς ἄριστα συνεδύασε τήν λευκή μπλούζα μέ τό μαῦρο ράσο, ὅπως χαρακτηριστικά ἀναφέρεται εἰς τήν βιογραφίαν του. Ὑπῆρξεν ἱατρός ἀνὰργυρος, διωχθεῖς διά τήν πίστιν του καί ζήσας ἐπί ἕνδεκα χρόνια ἐν φυλακαῖς καί ἐξορίαις πικραῖς. Καί διά τόν νέον τοῦτον Ἅγιόν μας, τόν ὁποῖον ἡ Μητήρ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέγραψεν εἰς τās ἀγιολογικάς δέλτους μετά ἀπό πρόφωνα πρότασιν καί εἰσηγήσιν τοῦ ἀδελφοῦ Μακ. Μητροπολίτου Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας κ. Ἐπιφανίου καί τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, ἡ ἱερά ὕμνολογία συνέθεσε τό ἐξῆς Κοντάκιον: «Ἀνεδείχθης ἥλιος, νυκτί βαθεῖα διωγμοῦ, μακάριε, διό καί θάλπος νοητόν τό ἐκ Θεοῦ σύ ἐξέχεας χειμαζόμενοις, Λουκᾶ πανσεβάσμιε».

Ἡ χάρις ὄλων αὐτῶν τῶν σήμερον τιμωμένων Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας εἶθε

νά συνοδεύη πάντας ἡμᾶς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, τὴν ὁποίαν καὶ «Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα».

Ἡμεῖς οἱ ἐν Φαναρίῳ ἐπικαίρως ἐνθυμούμεθα καὶ τὸν μεγαλεπήβολον προκάτοχον τῆς ἡμετέρας Μετριότητος Ἰωακείμ Γ΄ τὸν Πάνυ, διότι ἐνεθρονίσθη ὡσάν σήμερον, ἐνδεκάτην Ἰουνίου, πρό 120 ἐτῶν ἀρχομένης τῆς δευτέρας αὐτοῦ Πατριαρχίας. Σεμνύεται δι' αὐτόν ἡ γενέτειρά του, τὸ Βαφροχώριον, αἱ ἅς ἐποίμανεν Ἐπαρχία Βάρνης καὶ Θεσσαλονίκης, ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τὸ Γένος ὀλόκληρον σὺν πάσῃ τῇ Ὁρθοδοξίᾳ, διὰ τὴν ἐνότητα τῆς ὁποίας ρηξικελεύθους ἀνέλαβε πρωτοβουλίας. Εἶθε ἡ ἀκουσίθεος εὐχή του νά μᾶς συνοδεύη ἀπὸ τὸ ὑπερπέραν.

Ἰερώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἀδελφοὶ Ἱεράρχαι καὶ λοιποὶ εὐαγεῖς κληρικοί, Ἐξοχώτατοι, Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες ὀφφικιάλιοι, τέκνα ἡμῶν κατὰ πνεῦμα προσφιλῆ καὶ πολυφίλητα,

Εὐχαριστοῦμεν ἀπὸ μέσης καρδίας πάντας ὑμᾶς διὰ τὴν εὐγενῆ καὶ φιλικὴν προσέλευσιν καὶ συμπροσευχὴν σας ἐπὶ τοῖς ὀνομαστηρίοις ἡμῶν, διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀγάπην σας πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἑορτάζοντος Πατριάρχου σας. Τὴν ἀνταποδίδομεν ἀσπαζόμενοι τοὺς ἀδελφούς καὶ εὐλογοῦντες τὰ τέκνα.

Ἰδιαιτέρως εὐχαριστοῦμεν ὑμᾶς, Ἰερώτατε ἅγιε Χαλκηδόνας κύριε Ἐμμανουήλ, διὰ τὴν πλήρη εὐγενῶν αἰσθημάτων προσφώνησίν σας καί, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, σᾶς συγχαίρομεν καὶ αὐθις διὰ τὴν πρόσφατον παμψηφεῖ γενομένην ἀνάρρησίν σας εἰς τὸν θρόνον τῆς ἱστορικῆς Γεροντικῆς Μητροπόλεως Χαλκηδόνας.

Εὐγνώμονας ἐκφράζομεν εὐχαριστίας πρὸς τὸν ἐνταῦθα Ἐπίτροπον τοῦ Παναγίου Τάφου Ἰερώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηδῶνος καὶ φίλτατον ἀδελφόν κ. Νεκτάριον, κομιστὴν τῶν ἑορτίων εὐχῶν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου αὐτῆς, ὡς καὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν Μελχισεδέκ ἐκ τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας. Ἀκόμη, χαιρετίζομεν ἐγκαρδίως τὴν ἐπίσημον ἀντιπροσωπεῖαν τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κύπρου, ἐκ τῶν Ἰερωτάτου Μητροπολίτου Κωνσταντίας καὶ Ἀμμοχώστου Βασιλείου καὶ Ὁσιολογιωτάτου Ἀρχιγραμματέως Γεωργίου, καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὸν ἐντολέα αὐτῆς Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου, ὅστις οὐχὶ διὰ πρώτην φοράν τιμᾷ κατ' αὐτόν τὸν τρόπον τὰ ὀνομαστήρια τοῦ ὀμιλοῦντος.

Περαιτέρω, ἀπευθύνομεν εὐγνώμονας εὐχαριστίας πρὸς τὸν Μακαριώτατον Μητροπολίτην Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας κ. Ἐπιφάνιον, τὸν ἐσχάτως ἀγαγόντα καὶ αὐτόν τὰ ὀνομαστήριά του, διὰ τὴν πρόφρονα ἀποστολὴν ἐπισήμου Ἀντιπροσωπείας τῆς κατ' αὐτόν νεοπαγοῦς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸν Ἰερώτατον Μητροπολίτην Ἰβάνο-Φρανκίβσκ κ. Ἰωάσαφ.

Ἐκτιμῶμεν κατ' ἀξίαν τήν εὐγενῆ ἀδελφικήν χειρονομίαν αὐτῶν ταύτην.

Τί δέ νά εἴπωμεν διά τήν ἐνταῦθα ἱεράν ἀδελφότητα, ἡ ὁποία νυχθημερόν συνδιακονεῖ καί φυλάττει ζηλοτύπως τά ὄσια καί τά ἱερά τῆς πίστεως καί τῆς φυλῆς μας μαζί μέ τόν Πατριάρχη, δηλαδή τόν ἀρχηγόν τῆς πατριᾶς, δηλαδή τοῦ Γένους; Μαζί μέ αὐτόν καί οἱ συγκυρηναῖοι ἀδελφοί προβλέπουν, προνοοῦν καί προλαμβάνουν. Μαζί μέ αὐτόν, τόν Πατριάρχη, παραμένουν, ὑπομένουν καί ἐπιμένουν. Τό χρέος βαρύ. Δέν εἶναι μικρό πρᾶγμα νά σοῦ ἀνήκουν οἱ αἰῶνες, διά νά ἐνθυμηθῶμεν τόν ποιητήν. Ναί! Εἴμεθα ὀλίγοι – ἀσφαλῶς ὄχι ἐξ ὑπαιτιότητός μας. Ὅμως, «non desperandum est!»! «Εὐπορος γάρ ὁ Θεός ... καί ἐξ ἀπεγνωσμένων ἱκανός εἰς σωτηρίαν ἀναγαγεῖν», μᾶς ἐνθαρρύνει ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Εἴμεθα σήμερον ὀλίγοι, ὅμως «καί οὗτος ὁ ἀριθμός ἱκανός», ἱκανός νά μοιράζη τήν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως ἀκόμη καί εἰς τούς διώκτας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, διά τήν ὁποίαν μόλις πρό ἡμερῶν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Πολωνίας πού τήν ἐπεσκέφθη, εἶπεν ὅτι εἶναι φάρος πού διαλύει τά σκότη, σκορπίζει φῶς, φῶς Χριστοῦ, τό ὁποῖον φαίνει πᾶσι. Τό Οἰκουμενικόν μας Πατριαρχεῖον εἶναι ὄντως Φανάριον ἀειλαμπές πού ἐξακτινώνει τό φῶς Χριστοῦ ἐν ἀπάσῃ τῇ δεσποτεία Αὐτοῦ.

Ἅγιοι ἀδελφοί καί ἀπόδημοι υἱοί καί θυγατέρες, οἱ διανύσαντες ἀποστάσεις διά νά προσέλθετε εἰς συννεορτασμόν καί νά συμμετάσχετε εἰς τήν χαράν τοῦ Πατριάρχου σας ἐπί τῇ ἑορτῇ του, σᾶς εὐχαριστοῦμεν ἀπό καρδίας. Μᾶς ἐνισχύετε μέ τήν ἀγάπην σας καί μέ τήν προσευχήν σας καί μέ τάς εὐχάς σας, αἱ ὁποῖαι γνωρίζομεν ὅτι εἶναι πηγαῖα καί εἰλικρινεῖς – δι' αὐτό καί ἔφεραν τά βήματά σας μέχρι τῶν αὐλῶν τοῦ μεγάλου τούτου Μοναστηρίου τοῦ Διπλοφαναρίου. Ὡς εὖ παρέστητε!

Πολυφίλητοι συλλειτουργοί Ἱεράρχαι, οἱ «ἐκ δυσμῶν καί βορρᾶ καί θαλάσσης καί ἑώας» ἀφιχθέντες (Κανῶν τοῦ Πάσχα, ᾠδή η'), ἀφέντες πρός καιρόν τά πλοῖα καί δίκτυα τῶν θεοτηρήτων Ἐπαρχιῶν σας, σᾶς παρακαλοῦμεν νά δεχθῆτε τά εὐγνώμονα αἰσθήματά μας καί νά μεταφέρετε τήν πολύτιμον εὐλογίαν τῆς ποτνίας Μητροῦς Ἐκκλησίας πρός τά πνευματικά σας τέκνα, τά εὐμοιροῦντα νά ἔχουν ὡς στοργικούς ποιμενάρχας τάς ὑμῶν Ἱερότητας.

Ἐξοχώτατοι ἐκπρόσωποι τῆς Πολιτείας μέ ἐπί κεφαλῆς τόν λίαν ἡμῖν ἀγαπητόν Ὑφυπουργόν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Κωνσταντῖνον Βλάσην, τόν Ἐξοχώτατον ἐν ἱατροῖς, ὅπως συνηθίζομεν νά ἀποκαλῶμεν ἐνταῦθα τούς θεράποντας τῆς ἐπιστήμης τοῦ Ἴπποκράτους, εὐχαριστοῦμεν καί ὑμᾶς οὐχί τυπικῶς καί κατά συνθήκην, ἀλλ' εὐγνωμόνως καί ἀπό καρδίας. Μή ἀμφιβάλλετε ποσῶς ὅτι προσευχόμεθα ἐν τῷ ἱερῷ ἡμῶν Κέντρῳ διά τήν ἀπό Θεοῦ ἰκάνωσίν σας, διότι γνωρίζομεν ὅτι τό ἐξ Αὐτοῦ κοινωφελές λει-

τούργημά σας είναι δυσχερές καί πολυεύθυνον, ιδιαιτέρως υπό τάς ἐπαχθεῖς συνθήκας τάς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἡ πανδημία τοῦ κορωνοϊοῦ.

Πατρικάς εὐχαριστίας ἀπευθύνομεν καί εἰς τήν Πατριαρχικήν μας Αὐλήν, διά τήν ὁποίαν καυχώμεθα ἐν Κυρίῳ, τόσον διά τήν συμμετοχήν τῶν μελῶν της εἰς τήν χαράν τῶν ὀνομασθηρίων τοῦ Ἑγουμένου τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας των, ὅσον καί διά τήν πιστήν καί εὐορκον διακονίαν αὐτῶν. Μετά τήν πάντη ἄδικον ἀναστολήν τῆς λειτουργίας τῆς τροφοῦ Χαλκίτιδος Σχολῆς, εἰς πλήρωσιν τῶν κενῶν, ἐκαλέσαμεν νέους φερέλπιδας κληρικούς, εὐχρήστους εἰς διακονίαν, ἐκ διαφόρων Ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου, οἱ ὅποιοι ἀνέρχονται βαθμηδόν καί κατ' ὀλίγον τάς βαθμίδας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, γίνονται συνδιοικηταί τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας καί, ὅταν ἔλθῃ τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, παραδίδουν τήν σκυτάλην εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν – καί ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας συνεχίζεται. Ἡ θεϊκὴ εὐγένεια τῆς σταυρουμένης Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, συνεχίζεται. «Οἱ ζωντανοὶ ὀργανισμοὶ δέν ἀποθνήσκουν. Μεταμορφώνονται». Καί ἡ Ἐκκλησία, ὡς τοιοῦτος, καλεῖται ἐπὶ πλεον νά μεταμορφώσῃ τόν κόσμον.

Εὐλογοῦμεν ἐν εὐχαριστίαις τὰ ἐνταῦθα φωτόμορφα τέκνα ἡμῶν, τό μικρόν ποιμνιον, τό ὁποῖον περιβάλλει καί διά τῶν προσευχῶν του στηρίζει τόν Πατριάρχην του εἰς τήν καρδιοβόρον μέριμναν αὐτοῦ ὑπέρ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Καί ἔστι, κλῆρος καί λαός, συγκεκριημένοι, προχωροῦμεν ἄδοντες τό δοξαστικόν τῆς ζωῆς καί «ἀφορῶντες εἰς τόν τῆς πίστεως ἀρχηγόν καί τελειωτήν Ἰησοῦν», «ποτέ ἀπό τό χρέος μή κινοῦντες». «Ἐκλυτον ἢ ὑδαρές οὐδέν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἔστι τὰ πάντα συνεσφιγμένα πρὸς εὐσέβειαν» (Κύριλλος Ἀλεξανδρείας).

Τό λοιπόν, ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ, «χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τό αὐτό φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καί ὁ Θεός τῆς ἀγάπης καί εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν» (Β' Κορ. ιγ', 11).

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

**ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ ΑΓΙΟΥ ΠΑΣΧΑ
ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
Κ.Κ. ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ
ΚΑΙ
ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ**

*Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Εἰρηναῖος,
Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης*

Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ.κ. Εἰρηναίου,
Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Πρός
τό Πλήρωμα
τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης

«Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός,
οὐρανός τε καί γῆ καί τά καταχθόνια»

(Ἀναστάσιμος ὕμνος)

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί,

Γιά μιὰ ἀκόμη χρονιά, μᾶς ἀξιώνει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, νά φθάσωμε εἰς τή νύκτα τῆς Ἀναστάσεως, τή «φωτεινή» αὐτή βραδυά τῆς Λαμπρῆς, κατά τήν ὁποία, ὡς λέγει γλαφυρά ὁ ὕμνογράφος, **«νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καί γῆ καί τά καταχθόνια»**. Δοξάζομε τόν Ἀναστάντα Κύριό μας, γιά τά δωρήματά Του στό γένος τῶν ἀνθρώπων, στίς δύσκολες παγκοσμίως συνθήκες καί αὐτῆς τῆς χρονιάς, μέσα στίς δυσκολίες καί τούς περιορισμούς τῆς πανδημίας, ἀλλά καί μέσα στά προσωπικά μας προβλήματα καί τίς ἀνάγκες.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ δοκιμασίες δέν ἐξέλειπαν ποτέ καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτό συμβαίνει ἐπειδή ὁ κόσμος, ὁ ὁποῖος μᾶς περιβάλλει, παρά τό γεγονός ὅτι εἶναι δημιουργημένος *«καλός λίαν»*, ὑπόκειται στόν νόμο τῆς φθορᾶς, πού ἀναπόδραστα ὀδηγεῖ στόν θάνατο.

Ὅταν οἱ Πρωτόπλαστοι ἐπέλεξαν νά ἀντιταχθοῦν στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐπέλεξαν νά ἀπομακρύνουν τίς καρδιές τους ἀπό τόν Θεό, ἐπέλεξαν νά ἀποκοποῦν ἀπό τήν Πηγὴ τῆς Ζωῆς. Προτίμησαν νά ζήσουν ὑπό τήν σκιά τῆς ἁμαρτίας ἀπό τό νά βρίσκωνται κάτω ἀπό τό εὐεργετικό βλέμμα τοῦ Φωτός τοῦ Κόσμου. Ἐπαθαν τότε αὐτό πού παθαίνει ἓνα λουλούδι, τό ὁποῖο στερεῖται τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ἐχασαν τό *«πρωτόκτιστον κάλλος»*, τό νόημα καί τήν ἀξία τῆς ζωῆς τους.

Πρὶν τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ δέν ὑπῆρχε διέξοδος διαφυγῆς. Μετά ὅμως ἀπό τό Ζωηφόρο Πάθος καί τήν ἔνδοξη Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, *τὰ ἀρχαῖα παρήλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα* (Β' Κορ. ε', 17). Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἔγινε ἡ διάβασις, τό *«πέραςμα»* μέσω τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος ἐπανακάμπει στήν πατρίδα του, μεταβαίνει *ἐκ θανάτου πρὸς ζωὴν καί ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν*. Συμμετέχοντας στήν Ἀνά-

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Εἰρηναῖος

σταση του Κυρίου, ο άνθρωπος γίνεται «φωτοφόρος», μέτοχος του ανεσπέρου Φωτός της σώζουσας Κιβωτού της Έκκλησίας, τό οποίο διαλύει τό σκοτάδι, όποια μορφή καί έκταση κι άν έχει λάβει. Αύτή είναι «ή έν ήμίν έλπίς», ή βεβαιότητα του προσανατολισμού της ζωής μας καί της πορείας μας μέσα εις την Άγία μας Έκκλησία.

Άγαπητοί μου αδελφοί,

Τό έφετεινό Πάσχα, ή Λαμπρή, έρχεται ουσιαστικά για νά ανατρέψει τά αισθήματα αυτά, τά όποια απειλητικά πλανώνται πάνω από όλόκληρη την Οικουμένη, έξαιτίας της πανδημίας. Τό Πάσχα έρχεται καί έφέτος, μέσα εις όλα αυτά, νά γίνει ή υπόμνηση για την άληθινή καί έσωτερική μας ανάγκη, νά «περάσωμε», νά «διαβοῦμε» εις τό φώς τό άληθινό, εις την αναφαιρέτη καί άτελεύτητη αύτή χαρά, την όποία δωρίζει πλούσια ο Άναστάς Κύριός μας. Η ανατολή του Ήλιου της Δικαιοσύνης μάς καλεϊ νά ανοίξουμε τά μάτια μας καί νά άφυπνισθοῦμε από τό λήθαργο του άτομισμού καί του έγωκεντρισμού μας, νά διαλύσει τά ποικίλα σκοτάδια των καιρών καί των έποχών καί νά έπουλώσει πληγές, πάθη καί λάθη. Έρχεται νά έμπνεύσει έφεξης τον προσανατολισμό καί τίς έπιλογές μας καί νά μάς ύπενθυμίσει την ανάγκη του ανθρώπου νά ζήσει άληθινά ως άνθρωπος όλόφωτος καί έλεύθερος, μακρύνει από σκοτασμούς καί έγκλωβισμούς.

Άγαπητοί μου αδελφοί, παιδιά της Έκκλησίας,

Ο Άναστημένος Κύριός μας, αύτή την όλόφωτη βραδυά, εισέρχεται στά έσωτερα της ύπάρξεώς μας, κενωτικά καί λυτρωτικά! Εισέρχεται για νά διαλύσει τίς πύλες του Άδου, κάθε λογής καί μορφής, πού μάς κρατούν φυλακισμένους σέ «λογισμούς άμφιβόλους», σέ άπελπισίες καί άδιέξοδα, καί νά μάς άναστήσει από τίς ποικίλες πτώσεις της ζωής καί των έπιλογών μας. Έρχεται για νά μάς ύπενθυμίσει ότι *έν τῷ κόσμῳ θλίψιν έξετε· αλλά θαρσεΐτε, έγώ νενίκηκα τον κόσμον.* (Ιω. 16,33)

Πατρικώς σās παρακαλώ, μέ όλη μου την άγάπη, νά συναναστηθοῦμε μέ τον Άναστάντα Κύριό μας, ως πρόσωπα, ως οικογένειες καί ως κοινωνία, για νά ζήσουμε καί νά ζοῦμε αιώνια, στην άτελεύτητη έορτή των έορτών καί την πανήγυρη των Πανηγύρεων του αιώνιου καί άτελεύτητου Πάσχα της Βασιλείας του Θεοῦ!

Χριστός Άνέστη, αδελφοί καί παιδιά μου εύλογημένα!

Μέ πατρικές ευχές καί Άναστάσιμους άσπασμούς

Ο Αρχιεπίσκοπος

† ό Κρήτης Ειρηναϊος

Ό Σεβ. Μητροπολίτης Γορτύνης και Άρκαδίας κ.κ. Μακάριος

**Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας
κ.κ. Μακαρίου**

Ἀγαπητοί μου,

φθάσαμε στήν κεντρική ἑορτή τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς μας, τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Προηγήθηκε ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, στάδιο πνευματικῆς προετοιμασίας γιά τήν ὑποδοχή της. Βλέπουμε τήν Ἀνάσταση μέσα ἀπό τή διέλευση τῆς διδακτικῆς περιόδου τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καί στέκουµε, γιά μιά φορά ἀκόμα, στόν Μεγάλο Κανόνα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, ὁ ὁποῖος, σέ ἓνα ἀπόσπασμά του, λέει: *«Ληστής Σέ κατηγοροῦσε! Καί ληστής Σέ θεολογοῦσε! Κι οἱ δύο τους ἦταν μαζί Σου κρεμασμένοι στόν σταυρό. Ἄλλ' ὦ Πολυεύσπλαχνε, ὅπως στόν πιστό ληστή πού Σέ ἐπέγνωσε Θεό, ἔτσι καί σέ μένα ἄνοιξε τήν πόρτα τῆς ἔνδοξης Βασιλείας Σου»¹.*

Ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ ἄνοιξε τή Βασιλεία τῶν οὐρανῶν στόν πιστό ληστή πού Τόν ἐπέγνωσε. Τό ἐπέγνωσε ἐδῶ σημαίνει ἀλλάζω, μετανοῶ ἀληθινά. Ἡ μετάνοια εἶναι ἐκείνη πού ἐλευθερώνει τήν ψυχή ἀπό τή σκληρότητα καί τήν ἀμετανοησία καί μέ τήν ἐπιστρεπτική κίνησή της πρὸς τόν Θεό εὐπρεπίζεται ἐσωτερικά καί γεμίζει ἀπό μιά ἀνειπωτη ὠραιότητα. Ἡ συγκλονιστική αὐτή κατάσταση, ξεχείλισμα τῆς ὑπαρξης, προερχόμενη ἀπό τά τρισβάθα τῆς ψυχῆς, εἶναι τό περιεχόμενο τῆς ἐκζήτησης τοῦ πιστοῦ ληστή μέ τό: *«...μνήσθητί μου, Κύριε ὅταν ἔλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου...»².*

Ἡ μετάνοια εἶναι πρόσψαυση, ἄγγιγμα τοῦ Θεοῦ, κατά τή χάρι Του καί ὄχι ἀποκλειστικά καί μόνο μέ τούς ἀνθρώπινους καθορισμούς. Ἡ Καινή Διαθήκη λέει: *«...ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καί ἐγγιεῖ ὑμῖν...»³*, δηλαδή *«...πλησιάστε τόν Θεό καί θά σᾶς πλησιάσει καί ἐκεῖνος...»*, καί τό πλησίασμα αὐτό τοῦ Θεοῦ ὀδηγεῖ στήν καινούργια ζωή[4] πού ἀποκάλυψε ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Αὐτή ἡ νέα ἐν Χριστῷ ζωή ἀνατρέπει τό μέτρημα τῆς πεπερασμένης ἀνθρώπινης λογικῆς, ὅπως π.χ. ἡ μετάνοια τοῦ ληστή πού προείπαμε, δηλαδή ἓνας ληστής μπήκε στόν Παράδεισο μαζί μέ τόν Χριστό.

Τά ἴδια πράγματα συνέβησαν καί γιά τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ὑπῆρχαν καί ἐκεῖνοι πού εἶχαν γαντζωθεῖ μόνο στήν ἀσφάλεια τῆς βεβαιότητας τοῦ νοῦ ὅπως π.χ. μερικοί χριστιανοί στήν Κόρινθο, κατά τήν ἐποχή

---

¹ *Ληστής κατηγορεῖ σοι, Ληστής ἐθεολόγει σοι· ἀμφότεροι γάρ σταυρῷ συνεκρέμαντο. Ἄλλ' ὦ Πολυεύσπλαγγνε, ὡς τῷ πιστῷ Ληστῇ σου τῷ ἐπιγνόντι σε Θεόν, κάμοι ἄνοιξον τήν θύραν τῆς ἐνδόξου βασιλείας σου. Θ' Ὀμιθι τοῦ Μεγάλου Κανόνος τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου Κρήτης.*

² *Λουκ. 23,42.*

³ *Ἰακώβ. 4,8.*

του Ἀποστόλου Παύλου, πού ἔλεγαν ὅτι δέν ὑπάρχει ἀνάσταση. Τούς ἔγραψε, μάλιστα, ὁ Παῦλος ἐρωτώντας τους: «...πῶς μερικοί ἀνάμεσά σας *ισχυρίζονται ὅτι δέν ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν;...*»⁵, γιά νά φθάσει στή συνέχεια στή γνωστή ρήση του: «...ἄν ὁ Χριστός δέν ἔχει ἀναστηθεῖ, ἡ πίστη σας εἶναι μάταιη...»⁶.

Μέσα στά διάφορα γεγονότα πού περιγράφονται στήν Καινή Διαθήκη γιά τήν Ἀνάσταση, ὁ Ἀναστημένος Χριστός ἦλθε στους μαθητές Του καθώς μιλοῦσαν καί «...στάθηκε ἀνάμεσά τους...»⁷ καί ἐκεῖνοι «...ἀπό τήν ταραχή καί τόν φόβο τους νόμιζαν ὅτι ἔβλεπαν φάντασμα...»⁸.

Ὁ Ἀναστάς, πού γνώριζε τούς διαλογισμούς⁹ τους, εἶπε σ' αὐτούς: «...δέστε τά χέρια μου καί τά πόδια μου γιά νά βεβαιωθείτε ὅτι ᾽αὐτός ἐγώ εἰμι» εἶμαι ἐγώ ὁ ἴδιος. Ψηλαφίστε με καί δεῖτε ὅτι δέν εἰμαι πνεῦμα, ὅπως νομίζετε, διότι τό πνεῦμα δέν ἔχει σάρκα καί ὁστά ὅπως βλέπετε ἐμένα νά ἔχω...»¹⁰.

Τί λέει ἐδῶ ὁ Κύριος; «...Αὐτός ἐγώ εἰμι...»¹¹, δηλαδή, «...εἶμαι ἐγώ ὁ ἴδιος...», «...ἐγώ εἰμι...», ὅπως ἄλλοτε εἶχε πει π.χ.: «...ἐγώ εἰμι τό φῶς τοῦ κόσμου...»¹², «...ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς...»¹³, ἢ ἀλλοῦ: ὅταν ὁ Κύριος εἶπε στόν Ἀπόστολο Παῦλο, στήν πορεία του πρός τήν Δαμασκό: «...ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις...»¹⁴, δηλαδή «...ἐγώ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς, πού ἐσύ καταδιώκεις...».

Μπροστά σ' αὐτό τό «...ἐγώ εἰμι...»¹⁵ τοῦ Θεοῦ, ἀλήθεια, ποιός μπορεῖ νά προτάξει τό δικό του ἐγώ; Ποιός, μπροστά στόν Θεό, μικρός ἢ μέγας, σοφός ἢ ἄσοφος, μπορεῖ νά ὑψώσει τό ἀνάστημά του; Καί ὅμως εἶναι πάμπολλα τά παραδείγματα πού οἱ λογισμοί σάν ληστές κλέβουν τόν νοῦ καί τραυματίζουν τήν ψυχή¹⁶, ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας, καί ἀνάλογα μέ τό ἀπό ποῦ προέρχονται οἱ λογισμοί καί πού στοχεύουν εἶναι καί ἡ μορφή τῆς

---

⁴ ...ἐν καινότητι ζωῆς..., Ρωμ. 6,4.

⁵ ...πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν;... Κορ. Α' 15,12.

⁶ ...εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν..., Κορ. Α' 15,17.

⁷ ...ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν..., Λουκ. 24, 36.

⁸ ...πτοηθέντες δέ καί ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν..., Λουκ. 24, 37.

⁹ Λουκ. 24, 38.

¹⁰ ...ἴδετε τὰς χεῖράς μου καί τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὁστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα..., Λουκ. 24, 39.

¹¹ Λουκ. 24, 39.

¹² Ἰωάν. 8,12.

¹³ Ἰωάν. 6,35.

¹⁴ Πράξ. 9,5.

¹⁵ ὁ. π.

¹⁶ Λησταῖς λογισμοῖς, περιπεσὼν ὁ Ἀδάμ, ἐκλάπη τὸν νοῦν, τραυματισθεὶς τὴν ψυχήν... , ἀπόστιχο τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Δ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.

ἀμετανοησίας καί τῆς ἀνθρώπινης ἀλαζονείας πού στήν ἐποχή μας κι' ἄν δέν ἔχει ἐξαπλωθεῖ τόσο πολύ, ὑπερυψούμενη μάλιστα ὑπερφίαλα ἐνώπιον τοῦ Παντοδύναμου Θεοῦ. Ποιά εἶναι ἡ ἀρχή αὐτῆς τῆς κατάστασης; Ἡ Ἁγία Γραφή λέει: «...Ἀρχή τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Κύριο εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια...»¹⁷.

Ἐμπροσθεν, λοιπόν, τοῦ Κυρίου ἀπό τόν Ὅποιο ἀπομακρυνθήκαμε, ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου πού εἶπε: «...ἐγώ εἰμὶ ἀνάστασις καί ἡ ζωή...»¹⁸, σάν τόν Δαβίδ, ἐν μετανοίᾳ, νά ταπεινώσουμε τό ἐγώ μας καί νά Τοῦ ποῦμε: «...τίς εἰμι ἐγὼ Κύριε...»¹⁹, δηλαδή «...Ποιός εἶμαι ἐγώ, Κύριε...», μπροστά Σου, «...Ἐγώ εἰμι γῆ καί σποδός...»²⁰, δηλαδή «...ἐγώ εἶμαι χῶμα καί στάκτη...».

Κύριε, βοήθησέ μας νά πετάξουμε τό ἀταπείνωτο φρόνημά μας, τόν ἀχαλίνωτο ἐγωϊσμό μας, τά ἐπικάλυπτρα τῆς ψυχῆς καί νά πᾶμε πιό πέρα ἀπό τά «...ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καί τῆς παροψίδος...»²¹, νά ἀποκτήσουμε αὐτογνωσία καί νά φωτίσουμε τά σκοτάδια μας μέ τό φῶς τῆς Ἀνάστασής Σου. Χριστός Ἀνέστη.

Ὁ Μητροπολίτης

† Ὁ Γορτύνης καί Ἀρκαδίας Μακάριος

---

¹⁷ ...ἀρχή ὑπερηφάνιας ἀνθρώπου ἀφισταμένου ἀπό Κυρίου..., Σοφ. Σειράχ 10,12.

¹⁸ Ἰωάν. 11,25.

¹⁹ Παραλ. Α' 17,16.

²⁰ Γεν. 18,27.

²¹ Ματθ. 23,25.

Ό Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καί Αύλοποτάμου κ.κ. Εὐγένιος

Ἐγκύκλιος Ἀγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου
κ.κ. Εὐγενίου

Πρός

Τόν Ἱερό Κλῆρο, τίς Μοναστικές Ἀδελφότητες καί τόν εὐσεβῆ λαό
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου.

Χριστός Ἀνέστη!

Ἀγαπητά μου παιδιά, μέλη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀναστάσεως,

Μέ βαθειά συγκίνηση, μέ πνευματική εὐφροσύνη καί χαρά, μέ πίστη καί
προσμονή καλύτερων ἡμερῶν γιά τόν τόπο καί τούς ἀνθρώπους μας, σᾶς
ἀπευθύνω τόν ἀναστάσιμο χαιρετισμό καί σᾶς καλῶ νά συνεορτάσομε τή
Μεγάλη αὐτή Ἑορτή τῆς ἐλευθερίας μας ἀπό τά δεσμά καί τήν τυραννία
τοῦ θανάτου.

Γιά δευτέρα φορά, πού εἶθε νά εἶναι καί ἡ τελευταία, γιορτάζομε κι ἐφέ-
τος μέ τήν καρδιά σφιγμένη, γιορτάζομε διαφορετικά ἀπό ὅ,τι εἶχαμε μάθει,
ἀπό ὅ,τι ἡ εὐλογημένη καί ἀγία παράδοσή μας μᾶς εἶχε διδάξει νά πράττομε.
Ἀλλά καί, γιά μία ἀκόμη φορά, καλούμαστε νά ἀξιοποιήσομε τή χρυσή
εὐκαιρία πού μᾶς δίδεται γιά νά γιορτάσομε αὐθεντικά καί ἀληθινά αὐτή
τή Μεγάλη Γιορτή, εἰσερχόμενοι στό βαθύτερο νόημά της, στό ἀνθρωπο-
λογικό καί σωτηριολογικό του περιεχόμενο.

Ναί, ἀγαπητά μου παιδιά καί ἀδέρφια, ἡ Ἐκκλησία πάντα, αὐτή τή Με-
γάλη Ἡμέρα, μᾶς καλεῖ νά ἐορτάσομε αὐτό πού ἔγινε γιά ἐμᾶς καί γιά τή
σωτηρία μας. Τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, πού παρέχει τή βεβαιότητα καί
τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως. Μᾶς δίδει τή δυνατότητα νά ἐννοήσομε ἐκείνη
τή φοβερή πατερική φράση· «Ἀνέστη Χριστός καί νεκρός οὐδείς ἐπί μνή-
ματος». Μέ τό θάνατό μας πλέον δέν εἴμαστε νεκροί, δέν καταλήγομε στό
μηδέν καί στό τίποτα, δέν εἴμαστε δούλοι τῆς τυραννίας τοῦ Ἄδη, ἀφοῦ
«ἠλευθέρωσε ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος». Καί κάθε φορά πού ψάλλομε
ὅτι «Χριστός ἀνέστη ... καί τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν χαρισάμενος»
ἀσφαλῶς καί δέν ἐννοοῦμε μόνον ὅσους εἶχαν φύγει ἀπό τή ζωή πρῖν ἀπό
Ἐκεῖνον, ἀλλά ὅλους ἐμᾶς πού γνωρίζομε πῶς ὁ τάφος γίνεται φωταγωγός
αἰωνιότητας ἀπό τήν ὥρα πού μέσα του κατετέθη ἡ Ζωή, ἡ ὄντως Ζωή, ὁ
Ζωοδότης Χριστός.

Γιορτάζομε λοιπόν τή ζωή καί τή δυνατότητά μας νά τή ζήσομε ὁμορφα
καί ἀληθινά, ἀγαπητικά καί χωρίς φοβίες, χωρίς σύνδρομα πανικοῦ, χωρίς
ψευτοδιλήμματα καί ψευτοανάγκες πού δημιουργοῦμε μόνοι μας γιά τόν
ἑαυτό μας καί αὐτοεγκλωβίζομαστε.

Όλα αυτά μᾶς υπενθυμίζει αὐτή ἡ Μεγάλη Ἡμέρα καί αὐτή ἡ Μεγάλη Ἑορτή. Πώς εἴμαστε πλασμένοι γιά τά αἰώνια καί ἀθάνατα, πώς εἴμαστε πολῖτες μιᾶς ἄλλης Πολιτείας, λουσιμένης στό ἀνέσπερο φῶς τῆς Ἀναστάσεως, πώς εἴμαστε πλασμένοι ὄχι γιά τά πρόσκαιρα καί παροδικά ἀλλά γιά τά αἰώνια καί ἀτελεύτητα μιᾶς σχέσεως ὑπέροχης καί μοναδικῆς, στήν Πολιτεία τοῦ Οὐρανοῦ, «ἦς πρῶτος πολίτης Χριστός».

Γι' αὐτό λοιπόν δέν φοβούμαστε τό θάνατο. Γι' αὐτό ἀνασταίνομαστε καθημερινά ἀπό πάθη καί ἁμαρτίες. Γι' αὐτό ἀνασταίνομε σταυρωμένες ιδέες, σταυρωμένες ἐλπίδες, σταυρωμένες ἀγάπες, σταυρωμένες διαπροσωπικές σχέσεις. Γι' αὐτό καί ἡ ἀνάστασή μας ἀρχίζει ἀπό τό παρόν τῆς ὑπαρξῆς μας ἐντός τοῦ Ἀναστημένου Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας, γιά νά συνεχισθεῖ στό αὔριο τό δικό μας, στό αὔριο τοῦ κόσμου καί τῆς ἱστορίας.

Μακριά λοιπόν ἀπό ἐμᾶς φόβοι καί πανικοί. Μακριά ἀπό ἐμᾶς ἐγωισμοί καί αὐτοειδωλοποίηση. Μακριά ἀπό ἐμᾶς φθόνοι, ἔριδες καί διχοστασίες ἀνώφελες. Όλα αὐτά εἶναι «ὑποκείμενα νοσήματα» πού στρώνουν τό χαλί στήν ἐπέλαση τοῦ πνευματικοῦ «κορωνοϊοῦ» καί αὐτά πρέπει νά διορθώσομε πρώτιστα γιά νά μή βρεῖ ἔδαφος κατάλληλο. Ὁ θάνατος εἶναι ἀνίσχυρος, μέ ὅποια μορφή κι ἄν μᾶς ἐπισκέπτεται καί μᾶς ἀπειλεῖ, μέ ὅσους κορωνοϊούς καί ἄν μετασηματισθεῖ γιά νά εἰσέλθει στό εἶναι μας ζητώντας νά τό καταστρέψει, ἄν βέβαια ἐμεῖς δέν τοῦ δώσομε χῶρο γιά νά κάμει τό ἔργο του.

Χριστός Ἀνέστη, λοιπόν. Γιά ὅλους ἐμᾶς Ἀνέστη, γιά τήν ἀνθρωπότητα καί τόν κόσμο Ἀνέστη, ἀλλά πρῖν ἀναστηθεῖ σήκωσε βαρῦ Σταυρό, τό Σταυρό τῆς ἁμαρτίας μας πού τόν ἔκανε ἀκόμη βαρύτερο ἢ ἀχαριστία, ἢ ἀγνωμοσύνη, ἢ ψευδομαρτυρία, ἢ ματαιολογία καί ἢ ματαιοδοξία, ἀπό ὅσα οἱ πιστοί Του ὀφείλομε νά ἀπέχομε, ἄν πραγματικά ἐπιθυμοῦμε νά ζήσομε κοντά Του καί τό «Ἀληθῶς Ἀνέστη» νά εἶναι ἡ ἀέναη πραγματικότητά μας. Στή δική μας πρόθεση καί διάθεση ἐπαφίεται, λοιπόν, τό νά ζοῦμε τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καί τήν δική μας συνανάσταση μαζί Του ἤδη ἀπό τό σήμερα τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό εὐχομαι· νά ἐορτάζομε ἀληθινά τό Ἅγιο Πάσχα, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται γιά τίς ὑπάρξεις μας.

Μέ αὐτές τίς σκέψεις, σᾶς ἀγκαλιάζω νοερά καί μέ ὅλη τήν πατρική μου ἀγάπη καί κατανόηση γιά τίς δυσκολίες τῶν καιρῶν πού μᾶς ἔχουν ἀποστασιοποιήσει, εὐτυχῶς μόνο σωματικά, σᾶς ἀσπάζομαι ἀναστάσιμα, σᾶς εὐχομαι διαρκῆ ἀναστημένη ζωή καί ἀναφαιρετή τή χαρά καί τήν ἐλπίδα τῆς Ἀνάστασης.

Αὐτή ἡ εὐχή γίνεται καθημερινή πραγματικότητα μέ τή μεταξύ μας ἀγάπη καί ἐνότητα, μέ τήν προσευχή μας, μέ τή συγχωρητικότητά μας, μέ

τό νά κάνομε πράξη τό «ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ», μέ τό νά γινόμαστε ὁ ἕνας διάκονος τῆς σωτηρίας τοῦ ἄλλου, ὡς ἀδελφοί ἀγαπημένοι καί μέλη τοῦ Σώματος τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας.

Ὡς Ἐπίσκοπος καί πνευματικός σας πατέρας, γιά μία φορά ἀκόμη, ἐπιθυμῶ νά σᾶς παρακαλέσω νά μήν χάνομε τήν ὑπομονή μας, νά ἀντιμετωπίζομε μέ φρόνηση καί σύνεση ὅσα βλέπομε καί ὅσα ἀκοῦμε, νά ἀπέχομε ἀπό κάθετί ἀνορθόδοξο καί ψευδεπίγραφο, ἀπό κάθετί πού ὑποκαθιστᾷ τήν ἀλήθεια, ἰδιαίτερα αὐτούς τούς δύσκολους καί ταραγμένους καιρούς, καί μᾶς ὀδηγεῖ σέ ἐκτροπή ἀπό τή σταυροαναστάσιμη πορεία μας.

Χριστός Ἀνέστη! Χρόνια θεάρεστα, λουσμένα μέσα στό φῶς καί τή χαρά τῆς Ἀναστάσεως, ἀπαλλαγμένα ἀπό κάθε εἶδους ἰούς ἀσθενείας σωματικῆς καί πνευματικῆς, εὐχομαι σέ ὅλους μέ ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς μου, παρέχοντας εὐλογία καί συγχώρηση καί ζητώντας τήν προσευχή, τήν προσοχή καί τήν ἀγάπη Σας στήν Ἐκκλησία μας.

Μέ τόν ἀναστάσιμο ἀσπασμό τῆς ὄντως Ἀγάπης

Ὁ Ἐπίσκοπός Σας

† Ὁ Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου Εὐγένιος

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κ.κ. Δαμασκηός

**Ἐγκύκλιος Ἀγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου
κ.κ. Δαμασκηνοῦ**

«Ἴδου σκοτία καὶ πρωΐ, καὶ τί πρὸς τὸ μνημεῖον Μαρία ἔστηκας, πολὺ σκότος ἔχουσα ταῖς φρεσίν; ὕφ' οὗ ποῦ τέθειται ζητεῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἄλλ' ὄρα τοὺς συντρέχοντας Μαθητάς, πῶς τοῖς ὀθονίοις καὶ τῷ σουδαρίῳ, τὴν Ἀνάστασιν ἔτεκμήραντο, καὶ ἀνεμνήσθησαν τῆς περὶ τούτου Γραφῆς. Μεθ' ὧν, καὶ δι' ὧν καὶ ἡμεῖς, πιστεύσαντες, ἀνυμνοῦμέν σε τὸν ζωοδότην Χριστόν».

Ὁ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν προηγηθεὶς ἐξαγνισμὸς τῆς ὑπαρξῆς κάθε ἀνθρώπου ποῦ παραμένει στίς καρδιές μας καὶ προαναγγέλλει τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδῃ καὶ τὸ Πάσχα, εἶναι προφανές ὅτι ἀντιμετωπίζει καθημερινὰ νέες καὶ περίπλοκες προκλήσεις λόγῳ τῆς πανδημίας. Οἱ ποιμένες καὶ δάσκαλοι ποῦ βρίσκονται στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς χριστιανικῆς διακονίας, συχνὰ διακρίνουν ὀλοκάθαρα τὰ ζητήματα ποῦ προκαλοῦν ἀναστάτωση στὴν κοινωλία. Ὡστόσο, ἐν μέσῳ αὐτοῦ τοῦ χάους καὶ τῆς ταλαιπωρίας, ἡ Ἐκκλησία μᾶς ἔχει κρατήσῃ πνευματικὰ ἀσφαλεῖς, μέ τὴ διαβεβαίωση ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ συνεχίζει νὰ ὑπάρχει ἀνάμεσά μας.

Ἄν θέλησουμε νὰ διασκευάσουμε τὸν ἀνωτέρω ὕμνο, θὰ μπορούσαμε ἐπίκαιρα νὰ τοῦ δώσουμε τὴν ἔννοια τοῦ σημερινοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ ποῦ ταλανίζει ὀλοκλήρῃ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ ἐξάρουμε τὴ θυσία τῶν ἀνθρώπων τῆς πρώτης γραμμῆς, τῶν ἀνθρώπων τῆς υἰείας, γράφοντας: «Ἴδου σκοτία καὶ πρωΐ, καὶ τί πρὸς τὸ Νοσοκομεῖον ἰατροὶ ἔστηκαν, πολὺ κόπον ἔχοντες ἀποροῦντες ποῦ τέθινται οἱ ἀσθενεῖς. Ἄλλ' ὄρα τοὺς συντρέχοντας ἰατροὺς καὶ νοσηλευτάς, πῶς τοὺς ἀσθενεῖς διακονοῦν, τὴν υἰείαν τους τεκμαίρουσι, ἀναμνησθέντες τοῦ Ἰησοῦ τὴν σταύρωσιν. Πάντες ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν, εὐγνωμονοῦντες καὶ διαλαλοῦντες τὴν ἀγάπην καὶ θυσίαν αὐτῶν».

Καθὼς ταξιδεύουμε στίς ἐμπειρικές πτυχές αὐτῆς τῆς πανδημίας, οἱ προσπάθειες κατανοήσεως καὶ βοήθειας τοῦ ἑνός πρὸς τὸν ἄλλον ἐμπνέουν προσφορά, προσευχὴ καὶ μετάνοια ζητώντας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Φέτος θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἀφιερῶσω αὐτὸ τὸ μήνυμα στοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἓνα ὀλοκληρο χρόνο, χωρὶς καμία προστασία, διακονοῦσαν τοὺς ἀσθενεῖς μέ Covid-19, σέ αὐτοὺς ποῦ ἀσθένησαν, σέ αὐτοὺς ποῦ θυσίασαν τὴ ζωὴ τους στό βωμό τοῦ καθήκοντος μέσα στὰ Νοσοκομεῖα, σ' αὐτοὺς ποῦ καθημερινὰ γίνονται μάρτυρες τῶν γεγονότων προσπαθώντας παντοιοτρόπως νὰ ἀπαλύνουν τὸν πόνο καὶ νὰ παρηγορήσουν ὅσους καταφεύγουν σ' αὐτούς.

Ἡ βαθιά καλοσύνη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἡ φιλανθρωπία Του προσφέρουν τὴν ὁμορφιά πού ἐνδημεῖ στὶς ψυχές ὄλων. Αὐτὴ τὴν καλοσύνη ἔχουν πρότυπο ὅλοι ὅσοι ἀνέφερα προηγουμένως. Εἶναι φυσικό νὰ ἐπιδιώκει ὁ ἄνθρωπος νὰ βιώσει μιὰ λαμπρὴ ἀντανάκλαση τοῦ φωτός τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ. Σοφᾶ διδάσκει ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Νύσσης, τὸ «ἀγκίστρι» πού ὁ Θεός ἔθεσε ἐντός μας διὰ τῆς Σαρκώσεως Του ἔλκει πρὸς τοὺς οὐρανοὺς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ ἁμαρτωλὴ φύση καταπιάνεται μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγχώρησης. (Λόγος Κατηχητικός ὁ Μέγας). «Ἄς ἔχουμε ὅλοι μας θάρρος!» διακηρύσσει καὶ πάλι σ' ἓνα λόγο του ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὁ ὁποῖος προτρέπει καὶ περιγράφει πῶς ἡ γεύση τῆς ωραιότητος τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νὰ προσελκύσει τὴν ψυχὴ καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξει ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἁμαρτωλές καταστάσεις πού παραμένουν βαθιὰ ριζωμένες μέσα της. (Περὶ Παρθενίας).

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία μᾶς παρέχει μιὰ κοινὴ γλῶσσα, τὴ γλῶσσα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὁμορφιάς. Λέγεται ὅτι ἡ Ἅγ. Μακρίνα δίδασκε τὸν ἀδερφό της, Ἅγ. Γρηγόριο τὸ Νύσση τὰ ἐξῆς: «Ἡ θεία ζωὴ πάντα θὰ ἐνεργοποιητῆ διὰ τῆς ἀγάπης». (Διάλογος περὶ Ψυχῆς καὶ Ἀναστάσεως). Καὶ πράγματι, ὁ καρπὸς τῆς ταπεινῆς μας προσευχῆς, ἡ χάρις πού προσαρτᾶται στὰ βάθη τῆς ὑπαρξης τοῦ ἀνθρώπου μαζί μὲ τὴν ἀγάπη διαθλάται διὰ τῆς θείας ωραιότητος καὶ ὀρίζεται ὡς ὁ τελικὸς της στόχος, δηλ. ἡ ἐκπλήρωσή της, καθὼς «ἡ τελεολογία τῆς ἀγάπης στὸν θεῖο ἔρωτα διέρχεται ἀπ' ὅλους τοὺς πολιτισμούς, καὶ φτάνει στὴν ἀποκορύφωσή της» σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἅγ. Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου. (Trostyanskiy, 2016, xiii). Ἄν αὐτὸ δέν εἶναι ἡ οὐσία τῆς πνευματικότητας, μὲ ἄλλα λόγια, ἡ ἐπιδίωξη νὰ ἀντικρύσει ὁ ἄνθρωπος τὴν ὁμορφιά τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ καὶ νὰ μεταμορφωθεῖ βιώνοντάς την, τότε τί εἶναι; Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσία τῆς ὀρθοδόξου βιωτῆς καὶ τὴν πεποίθησι ὅτι ἀναπνέει μὲ εὐγνωμοσύνη τὸν ἀέρα τῆς Ὁρθοδοξίας γιατί δέν λείπει ποτέ: «Ὁ Θεός εἶναι πού σπέρνει τὴν ἀγάπη», μᾶς ἀναφέρει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. (Εγκώμιο στὸν Μάξιμο 3, PG 51. 230).

Ἡ προπατορικὴ ἀστοχία δέν ἦταν μιὰ ἠθικὴ πτώση ἀλλὰ ἓνα ὄντολογικὸ ἁμάρτημα. Οἱ πρωτόπλαστοι μὲ τὴν παρακοή τους στὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ συμβουλή τοῦ διαβόλου, προσπάθησαν νὰ αὐτοθεωθοῦν καὶ γνωρίζουμε ὅλοι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀυτονομήθηκαν καὶ ἔπαθαν. Διασπᾶσθηκαν ἀπὸ τὸν ὁμῶς ἰσχυρὸν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ αὐτοβούλως. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, σήμερα, ἡ ἀπιστία στό Θεό καὶ τοὺς ἀνθρώπους πού διακονοῦν τὴν υἰεία, ἡ ἐμμονή τους στὴν αὐτονομία ἔστω κι ἂν λένε ὅτι πιστεύουν στό Θεό, φέρνουν δεινά ἐπακόλουθα στοὺς ἴδιους καὶ στὴν κοινωνία πού ζοῦμε. Ὑπάρχουν ἀνθρώποι οἱ ὁποῖοι ἀποδέχονται τοὺς ἰατροὺς καὶ ὅ,τι συμβουλεύουν

γιά τήν πανδημία καί ἄλλοι ισχυρογνώμονες πού δέν τήν ἀποδέχονται. Δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες ἀπόψεις. Μά τά ὄρια εἶναι ξεκάθαρα «τίμα τόν ἱατρόν καί γάρ Κύριος ἔκτισεν αὐτόν», μᾶς ἀναφέρει ἡ Παλαιά Διαθήκη. (Σοφ. Σειρ. 38,1). Πολλοί ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπῆρξαν ἱατροί. Γιατί, λοιπόν, αὐτός ὁ ὀρθόδοξος φονταμενταλισμός; Οἱ ἀρνητές εἶναι παντογνώστες; Βεβαίως, ὑπάρχουν καί κάποιοι ἱατροί οἱ ὁποῖοι προτάσσουν τόν ἐπιστημονικό φονταμενταλισμό. Καθένας, ὅμως, ὀφείλει νά γνωρίζει τά ὄριά του, ὅπως πολύ σοφά μᾶς παραθέτει ὁ Ἅγιος Νεκτάριος στά συγγράμματά του.

Ἀναμφίβολα λοιπόν, αὕτη ἡ πανδημία ἀποτελεῖ μιά ἀξιοσημείωτη εὐκαιρία γιά νά καταστεῖ αἰσθητή ἡ ὁμορφιά τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Οἱ καλοί Σαμαρεῖτες, οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑγείας, ἕνα χρόνο τώρα, ἀψηφώντας τήν ὑγεία τους, δημιουργοῦν καί προσφέρουν ὑγεία σέ ἀνθρώπους. Θυσιάζονται ἀπό ἀγάπη, ὅπως ὁ Χριστός. Ξεχνοῦν οἰκογένειες, παιδιά, συζύγους, ξεκούραση, γιά νά ἐπιτελέσουν τό καθῆκον τους. Τουλάχιστον, ἡ δική μας ἀναγνώριση καί ἡ ὑπακοή στά μέτρα αὐτοπροστασίας θά εἶναι τό εὐχαριστώ γιά τή θυσία τους.

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, παιδιά τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας.

Σ' αὕτη τήν ἐποχή πού ἀνθοφορεῖ ἡ φύση ἀργά ἀλλά σταθερά, τό ἀνεξερεύνητο δῶρο τῆς Ἀναστάσεως ἐκτυλίσσεται ἐνώπιόν μας.

Χριστός Ἀνέστη, ἀναφωνεῖ καθένας. Ἀληθῶς Ἀνέστη, ἀπαντᾷ ὁ ἀδελφός, ἡ σύζυγος, τά παιδιά, ὁ γείτονας, ὁ ἱατρός, ὁ νοσηλευτής, ὁ ἐργαζόμενος στό χῶρο τῆς ὑγείας, ὁ κάθε ἄνθρωπος πού βλέπει μέ ταπείνωση τό δῶρο τῆς ὁμορφιάς τοῦ Θεοῦ.

Εὐλογημένοι νά εἶστε ὅσοι ἀνταποδίδετε τήν ἀγάπη τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ σήμερα μέ πράξεις ἀγάπης, συμφιλίωσης καί διακονίας. Εὐλογημένος ὁ καθένας πού παιδαγωγεῖται ἀπό τήν πανδημία καί μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ μετατρέπει τήν ἐμπειρία σέ λόγους εὐγενείας καί εὐγνωμοσύνης πρὸς ὅσους βρίσκονται γύρω του καί τόν διακονοῦν μέ κίνδυνο μάλιστα τῆς ζωῆς τους. Ἐνα εἶναι τό σίγουρο, ἡ ἐντολή τῆς ἀγάπης στόν καιρό τῆς πανδημίας. «Ἡ πανδημία δοκιμάζει τήν ἴδια τήν ἀνθρωπιά, ἡ πίστη δέν ἀρνεῖται τήν ἀσθένεια, τή φθορά, τήν ὀδύνη, τήν ἀπώλεια. Οἱ πιστοί καλοῦνται νά υἱοθετοῦν ἐκεῖνες τίς στάσεις καί συμπεριφορές πού ἀνταποκρίνονται στό κοινωνικό τους χρέος ὡς πρὸς τήν προστασία τῶν εὐπαθῶν ὁμάδων καί τῶν ἡλικιωμένων», τονίζει ὁ κ. Κωνσταντῖνος Ὑφαντής, καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ἡ Ἐκκλησία μας ἀνέκαθεν ἀκολουθεῖ τήν ἀγιοπατερική διαχρονική διδασκαλία, ἡ ὁποία στηρίζεται στά ὅσα ὁ Χριστός ἐδίδαξε καί παρέδωσε στούς Ἀποστόλους καί διαδόχους Του. Ἡ ὑπερβολή εἶναι ξένη στήν Ἐκκλη-

σία και στό Χριστό, ό όποϊος λέγει «έλεον θέλω και ού θυσία». (Ματθ. Θ' 13, Ματθ. Ιβ' 7). Ή αγάπη του παθόντος και αναστημένου Χριστού ἄς δώσει τήν περιπόθητο υγεία και δύναμη στην ανθρωπότητα όλόκληρη και έμεις ακατάπαυστα νά όμολογοῦμε τον αναστάντα Κύριον ψυχή τε και σώματι και νά αναφωνοῦμε: Χριστός Άνέστη! Άληθώς Άνέστη!

Πάσχα 2021

Μέ πατρικές εϋχές
Ό Κυδωνίας και Άποκορώνου
Δαμασκηνός

**Ἐγκύκλιος Ἀγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λάμπης, Συβρίτου καί Σφακίων
κ.κ. Εἰρηναίου**

Πρός

Τούς Εὐλαβεστάτους Ἐφημερίους,

τίς Μοναχικές Ἀδελφότητες

καί τόν εὐσεβῆ Λαό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί μου Ἀδελφοί καί Συλλειτουργοί καί Εὐλογημένα Παιδιά τῆς Τοπικῆς μας Ἐκκλησίας: **Χριστός Ἀνέστη - Ἀληθῶς Ἀνέστη**

Μέ ψυχική χαρά καί ἀγαλλίαση, ἐορτάζομε καί πάλι τή μεγαλειώδη ἐορτή τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρά καί πέρα ἀπό τίς δύσκολες καταστάσεις, ἐξ αἰτίας τοῦ θανατηφόρου ἰοῦ, τή φοβερή αὐτή πανδημία, πού μαστίζει ὀλόκληρο τόν Πλανήτη μας.

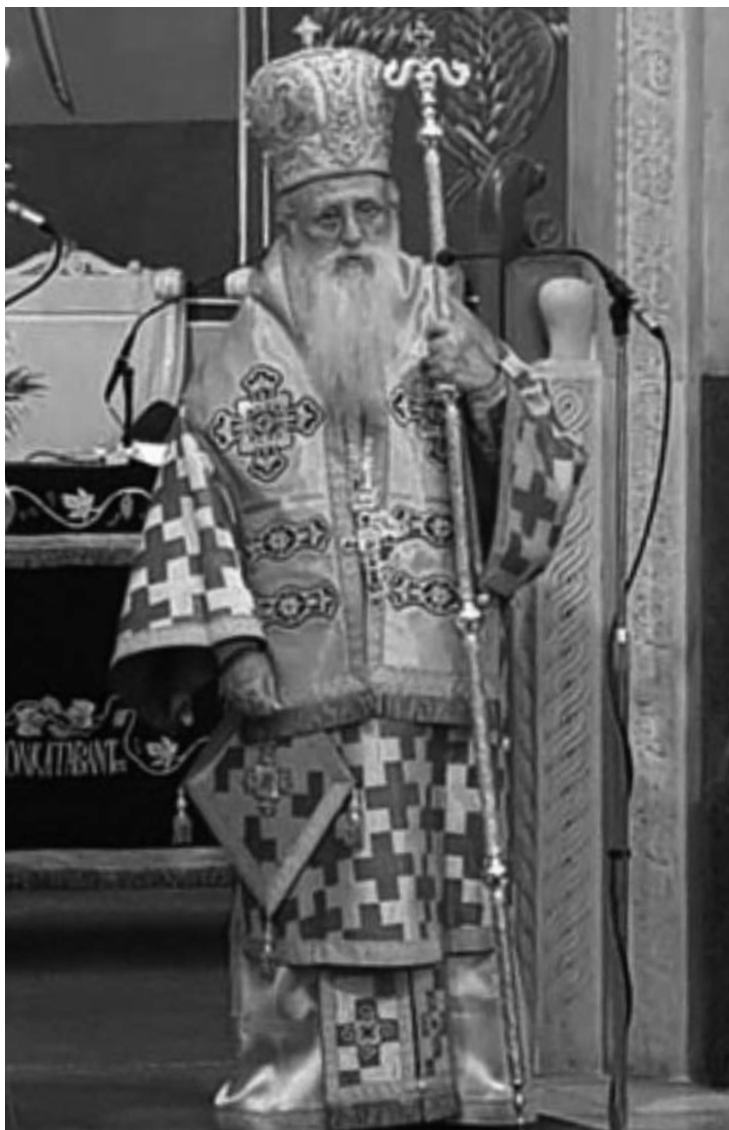
Ἔρχεται γιά ἀκόμη μία φορά, τό μέγα γεγονός τῆς Ἀνάστασης νά ὑπενθυμίσει σέ ὅλους μας ὅτι καί στήν παρούσα τραγική πραγματικότητα, χαρίζει σ' ὅλους τούς πιστούς εὐλογία, δύναμη, ἀποφασιστικότητα, ἐνθάρρυνση, κυρίως δέ τή βεβαιότητα ὅτι ὁ Ἀναστημένος Χριστός, δύο χιλιάδες χρόνια τώρα εἶναι μαζί μας, μέσα μας, κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας, ἐπιθυμῶντας καί ἐπιδιώκοντας νά μᾶς ὀδηγήσει στήν αἰώνια Βασιλεία Του, ὅπως μᾶς ὑποσχέθηκε.

«Χριστός Ἀνέστη», λοιπόν, καί ἐμεῖς μέ πίστη δυνατή καί εὐγνωμοσύνη ἀπαντοῦμε: «Ἀληθῶς Ἀνέστη». **Αὐτός** γιά τόσους χριστιανικούς αἰῶνες ἦταν καί παραμένει, πρέπει νά παραμείνει, ὁ **χαιρετισμός** στίς συναντήσεις μας.

Δυστυχῶς, στούς χρόνους πού ζοῦμε, ἡ πίστη μας, ἡ ἀναφορά μας, ἡ ἐμπιστοσύνη μας καί ἡ ἐλπίδα μας στό πρόσωπο τοῦ Ἀναστημένου Χριστοῦ, ἔχουν ἀτονίσει καί ἐπιτρέπομε στόν ἀντίδικο νά συμμετέχει στή ζωή μας, ὀδηγῶντας μας στήν καταστροφή, δίνοντας προτεραιότητα στόν ἐγωϊσμό μας καί τήν προσωπική εὐδαιμονία, χωρίς ἀληθινή πίστη.

Στούς σημερινούς καιρούς, πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀμφισβητοῦν τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας. Τό γεγονός αὐτό γίνεται ἀφορμή νά μήν ὑπάρχει ἐλπίδα γιά μια δική τους ἀνάσταση, μιά προσωπική ἀνάσταση.

Ἐνα ζωντανό παράδειγμα στούς καιρούς μας, εἶναι τό τί συμβαίνει τό βράδυ τοῦ Ἀγίου Πάσχα: Προσέρχονται πολλοί, πάρα πολλοί, κατ' ὄνομα «πιστοί», γιά νά ἐορτάσουν τήν Ἀνάσταση. Δυστυχῶς, μέσα σέ λίγα λεπτά, οἱ Ἱεροί Ναοί ἀδειάζουν τελείως. Τρέχουν ὅλοι στά σπίτια τους γιά τό πασχάλινό γεῦμα. Ποιά, λοιπόν, εἶναι ἡ πίστη τους στήν Ἀνάσταση; Ποιός ὁ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λάμπης, Συβρίτου καί Σφακίων κ.κ. Εἰρηναῖος

σεβασμός και ή λατρεία στον όλοζώντανο Άναστημένο Χριστό; Άλήθεια, σ' ένα ανθρώπινο χαρούμενο γεγονός, όπως π.χ. σε ένα γάμο, νιώθομε την ανάγκη, έφ' όσον έχομε πρόσκληση, να συμμετέχομε με χαρά. Άραγε, ή χαρά της Άναστάσεως είναι μικρότερης σημασίας και άξιας και δέν άξίζει τή συμμετοχή μας;; Ποιός άλλος άραγε, δίνει τήν άληθινή χαρά, τήν παντοτινή χαρά, τή βέβαιη χαρά και τά πολλά πλούτη, πού χαρίζει ή Άνάσταση;; Μπορεί, θέλει και τά δίδει μόνο **ΕΚΕΙΝΟΣ** πού κατήγγησε τό θάνατο, **ΕΚΕΙΝΟΣ** πού καλεϊ άδιάκοπα τόν Άνθρωπο στη σωτήρια και αιώνια Άνάσταση, **ΕΚΕΙΝΟΣ** πού με άγάπη και άπλοχεριά, μάς γεμίζει με όλα τά πνευματικά και ύλικά αγαθά της Άνάστασης: Τήν αιωνιότητα, τήν άθανασία και τή μακαριότητα.

Ή άγάπη, τό έλεος, ή εύσπλαχνία και ή παροχή συγγνώμης του Άναστημένου Υιού του Θεού προς τόν πλανηθέντα άνθρωπο, είναι πάντοτε άληθινά και άφθαρτα Δώρα, άρκει με τήν προσευχή και τή μετάνοια να θελήσει ό Άνθρωπος να τά δεχθεϊ κάθε στιγμή της ζωής του, Βέβαια, για να άποδειχτεϊ άληθινή ή διάθεσή καθενός να δεχτεϊ τά Άναστάσιμα Δώρα, πρέπει να τά δεχτεϊ και να τά απολαύσει **μαζί με τό Συνάνθρωπο**. Γιατί εάν λέμε ότι αγαπούμε τόν Άναστημένο Λυτρωτή Κύριο και δεχόμαστε τά Δώρα Του, αλλά δέν αγαπούμε τό Συνάνθρωπο, τότε δέν αγαπούμε ούτε τόν Κύριό μας. Και πάλι, εάν λέμε ότι αγαπούμε μόνο τόν Συνάνθρωπο, χωρίς τήν πίστη στον Άναστημένο Κύριο, δέν αγαπούμε ούτε τό Συνάνθρωπο. Αυτά τά δύο είναι ισόκυρα, ισοδύναμα, όπως φανερώνουν και οι συλλαβές των λέξεων αυτών:

Θε-άν-θρω-πος / Συν-άν-θρω-πος.

Εύχομαι, αγαπητοί μου Άδελφοί και εύλογημένα Παιδιά της Έκκλησίας, να βιώνουμε πάντα με πίστη και άληθινή ψυχική διάθεση τό μέγα γεγονός της Άνάστασης του Κυρίου μας, για να έχομε τήν έλπίδα να χαρίσει και σε μάς τή δική μας προσωπική Άνάσταση. Εύλογημένο Πάσχα

Με πατρική άγάπη και Άναστάσιμη χαρά

Ό Έπίσκοπός σας

+ Ό Λάμπης, Συβρίτου και Σφακιών
ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Ό Σεβ. Μητροπολίτης Θεραπύτνης καί Σητείας κ.κ. Κύριλλος

Ἐγκύκλιος Ἀγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἱεραπύτνης καί Σητείας
κ.κ. Κυρίλλου

**«Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν, Ἄδου τήν καθαίρεσιν,
ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰωνίου ἀπαρχῆν...»**

(τροπάριο ζ' Ὁδῆς Κανόνος τῆς Ἀναστάσεως)

Ἀξιωνόμαστε γιά μία ἀκόμη χρονιά, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ, νά ἐορτάσουμε τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετά τήν Ἁγία καί Μεγάλη Ἑβδομάδα, κατά τήν ὁποία κληθήκαμε νά ζήσουμε μυστικά τά Ἄχραντα Πάθη του. Οἱ καρδιές μας πλημμυρίζουν ἀπό ἀνεκλάλητη χαρά καί εὐφροσύνη καί ὅλη ἡ δημιουργία γεμίζει ἀπό τό ἄπλετο φῶς τῆς Ἀναστάσεως, καθὼς ἔφθασε ἡ φωτοφόρος ἡμέρα τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, πού ἐορτάζουμε κάθε Κυριακή. Ἡ λαμπρή αὐτή μέρα ἀποκαλεῖται ἀπό τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας «ἀγία καί κλητή ἡμέρα» καί τύπος τῆς «ὄγδοης ἡμέρας» τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὁ ὁποῖος στή θεία Λειτουργία καί τῆ ζωῆ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἤδη προβάλλει καί βιώνεται ἀπό τήν παρούσα ζωῆ.

Τό χαρμόσυνο μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μέ τόν Ἱερό Ὑμνογράφο τοῦ Κανόνος τῆς Ἑορτῆς, εἶναι ἡ καθαίρεση τοῦ Ἄδου καί ἡ νέκρωση τοῦ θανάτου. Τά παθήματα, ὁ Σταυρός καί ὁ Γολγοθᾶς ἀποτελοῦν ὁδὸ πρὸς τήν Ἀνάσταση καί τήν αἰώνια ζωῆ. Τό ἄδειο μνημα τοῦ Κυρίου μας διαλαλεῖ τῆ δυνατότητα ὑπερβάσεως τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος πλέον εἶναι ὄχι ἡ κατάληξη ἀλλὰ τό πέρασμα στήν ἄλλη ζωῆ, ἡ ἀπαρχή «ἄλλης βιοτῆς τῆς αἰωνίου».

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἐορτάζεται ἀπό τῆ στιγμή τῆς θριαμβευτικῆς καταβάσεώς του στήν ἄβυσσο τοῦ Ἄδη, «ἐν χώρᾳ καί σκιᾷ θανάτου», ὅπου κήρυξε τό Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας καί στίς ψυχές τῶν ἀπ' αἰῶνων κεκοιμημένων. Ἀμέσως μετά τό «τετέλεσται» τοῦ Κυρίου μας πάνω στόν Σταυρό, ἡ ψυχὴ του ἐνωμένη μέ τῆ θεότητα χωρίσθηκε ἀπό τό πανάχραντο σῶμα του καί, ὡς φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καί τοῦ πραγματικοῦ θανάτου του, κατῆλθε «ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς», τόν κοινὸ τόπο τῶν ψυχῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅπου ἐλευθέρωσε τίς ψυχές τῶν Δικαίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Χριστός καθ' ὅλα ὁμοῖος μέ μᾶς «ἐκτός ἁμαρτίας», ἀφοῦ «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. 2,22), δέν κατῆλθε στό βασιλεῖο τῶν νεκρῶν ἀναγκαστικά, ὅπως ὅλοι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι μετά τόν χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπό τό σῶμα. Ἐκουσίως ὁ μόνος «ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος» (Ψαλ. 87,5) δέχτηκε τόν θάνατο ἀπό θεία φιλανθρωπία, γιά νά μᾶς λυτρώσει ἀπό τό κράτος τοῦ θανάτου καί τοῦ διαβόλου.

Ὁ Θεάνθρωπος Κύριος πέθανε κατά τό σῶμα καί ἀνέστη τὴν τρίτη ἡμέρα

μετά τήν ταφή του, ὅπως εἶχαν προαναγγείλει οἱ Προφῆτες ἀλλά καί ὁ Ἰδιος, ὅταν παραβολικά εἶχε πεί ὅτι «ἐγὼ καταλύσω τόν ναόν τοῦτον τόν χειροποίητον καί διά τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω» (Μάρκ. 14,58). Μαζί του συνανέστησε «παγγενῆ τόν Ἀδάμ», δηλ. ὅλο τό ἀνθρωπινό γένος. Ὁ Φιλάνθρωπος Κύριος ἀναστήθηκε μέ τή σάρκα καί τά ὀσῆα του, γι' αὐτό μπόρεσαν νά τόν δοῦν καί νά τόν ψηλαφήσουν οἱ μαθητές του. Πρῶτες οἱ Μυροφόρες γυναῖκες μέ τήν Παναγία μας, πού πῆγαν βαθείά χαράματα τῆς Κυριακῆς νά ἀλείψουν τό σῶμα του μέ ἀρώματα καί βρῆκαν τόν λίθο τοῦ μνημείου «ἀποκεκλισμένον» καί τά «ὀθόνια μόνα» (Λουκ. 24,12), δέχθηκαν τό μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως καί ἐκεῖνες τό μετέδωσαν στους ἀγίους Ἀποστόλους, καί μέσῳ αὐτῶν διαδόθηκε σέ ὅλη τήν οἰκουμένη.

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί,

Στό πρόσωπο τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ συνανίσταται ὅλη ἡ ἀνθρώπινη φύση, κάθε ἄνθρωπος. Γι' αὐτό ἡ Ἀνάστασή του ἀποτελεῖ τό κέντρο τῆς πίστεως καί τῆς ζωῆς μας. Σ' αὐτήν στηρίζεται ἡ προσδοκία τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως καί τῆς ἀτελεύτητης ζωῆς «πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου».

Ἡ πανδημία τοῦ φονικοῦ κορωνοϊοῦ, πού ἡ παγκόσμια κοινότητα βιώνει ἐδῶ καί ἕνα ἔτος, ἀποδεικνύει γιά ἄλλη μιά φορά ὅτι ὁ θάνατος παραμένει μιά πραγματικότητα γιά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο καί ὅτι ὁ φόβος καί ἡ ἀπόγνωση πού προξενεῖ κυριεύουν τήν ἀνθρώπινη ψυχή. Οἱ γνώσεις καί ἡ αὐτοπεποίθησή του εἶναι ἀδύναμες νά τόν βοηθήσουν στίς ὀριακές καταστάσεις πού βιώνει.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἀναστημένου Κυρίου γεμίζει τίς καρδιές μας θάρρος, χαρά, φῶς «ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός» καί ἀναστάσιμη ἐλπίδα. Διώχνει μακριά τή θλίψη, τήν κατῆφεια, τό ἄγχος, τήν ἀβεβαιότητα καί τήν ἀπελπισία ἀπό τήν καθημερινή μας ζωή.

Εὐχομαι πατρικά ὅλοι νά ἐορτάσουμε βιωματικά καί ὑπαρξιακά καί ὄχι ἐθιμοτυπικά τό φετεινό Πάσχα, ὥστε νά χαροῦμε τή χαρά τῆς Ἀναστάσεως. Ὁ Ἀναστημένος Κύριος, ὁ νικητής τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου, νά ἐνδυναμώσει τήν πίστη μας, νά μᾶς ἀπελευθερώσει ἀπό τά δεσμά τῆς πνευματικῆς καί σωματικῆς ἀσθένειας καί νά μᾶς ἀπαλλάξει γρήγορα ἀπό τήν πανδημία τῆς λοιμικῆς νόσου τοῦ κορωνοϊοῦ.

Ἀδελφοί, «Χριστός Ἀνέστη»,

«Ἀληθῶς Ἀνέστη» ὁ Κύριος!

Ἅγιον Πάσχα 2021

† Ὁ Θεραπεύτης καί Σητείας ΚΥΡΙΛΛΟΣ

Διάπυρος πρός τόν Ἀναστάντα Κύριον εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Ἐγκύκλιος Ἀγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καί Χερρονήσου
κ.κ. Γερασίμου

Ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἡ Ἐκκλησία μας πανηγυρίζει τήν μεγαλύτερη Ἑορτή τῆς Πίστεώς μας. Ἑορτάζει τήν ἐκ νεκρῶν Ἀνάσταση τοῦ Ἐλευθερωτοῦ καί Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἑορτάζει τό «ἡμέτερον Πάσχα», τό πέρασμα καί τήν ἐξοδό μας ἀπό τό σκότος καί τήν δουλεία τοῦ ἀλλοτρίου στό φῶς, στήν ἐλπίδα καί στήν χαρά.

Ἡ ἀναστάσιμη πορεία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνάσταση ἀπό τήν ἁμαρτία, εἶναι πορεία πρὸς τήν ἀληθινή ἐλευθερία. Εἶναι δρόμος ἀνηφορικός, μαρτυρικός. Εἶναι ὁ δρόμος πού ἀνοιξε ὁ Χριστός καί τόν διήνυσε ἐκουσίως, ὑποδεικνύοντας τήν πορεία πού πρέπει νά ἀκολουθήσουμε γιά νά κερδίσουμε τήν αἰωνία ζωή. Ὁ Ἀναστάς Χριστός μᾶς καλεῖ νά Τόν ἀκολουθήσουμε αὐτεξουσίως, ὥστε νά καταστοῦμε ὄντως ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, συνδέοντες ἄρρηκτα τήν ἐλευθερία μέ τήν ἀγάπη μας πρὸς τόν Θεό καί τόν πλησίον.

Γιά τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ δέν μπορεῖ νά ἐννοηθεῖ ἀγάπη χωρίς ἐλευθερία καί συνευθύνη. Δέν ἔχει κανένα νόημα ἡ ἀσύδοτη «ἀνέξοδη» ἐλευθερία, πού ἔχει μόνο δικαιώματα καί καθόλου ὑποχρεώσεις, ἡ ἐλευθερία πού δέν σέβεται ἢ δέν ἐνδιαφέρεται γιά τόν ἀδελφό. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ ἐλευθερία εἶναι ρηχή, ὑπηρετεῖ ἐφήμερες ἀπολαύσεις καί εἶναι ἐπιζήμια γιά ἐκεῖνον πού τήν ἐπιδιώκει.

Ὁ ἄνθρωπος πού δέν ἐπιλέγει τήν σταυροαναστάσιμη πορεία, ὑποτάσσεται στήν ἀνελευθερία τῆς φθορᾶς, μέ τίς ἀνθρωπολογικές καί οἰκολογικές προεκτάσεις της. Αὐτό φανερώνεται παγκοσμίως αὐτήν τήν περίοδο τῆς πανδημίας κατά τήν ὁποία, ἐνῶ ζεῖ μέ τόν φόβο τοῦ θανάτου, συνεχίζει νά τροφοδοτεῖ τήν εἰδωλολατρία του ὡς ἀπελπισμένη προσπάθεια διαφυγῆς.

Ὅλοι μας πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι ἡ Ἀνάσταση μᾶς παρέχει τήν μεγάλη καί μοναδική ἐξοδο ἀπό τήν κατάθλιψη τῆς καθημερινότητας. Μόνο ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μᾶς χαρίζει περίσσεια ζωῆς, «ἵνα ζωήν ἔχωμεν καί περισσόν ἔχωμεν». Μόνο ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μᾶς ὁδηγεῖ ἀπό τήν ἄκρατη ἰδιοτέλεια στήν ἀγάπη καί τήν διακονία τοῦ πλησίον, ἀπό τήν ταραχή καί τήν ἀγωνία στήν ὄντως εἰρήνη, ἀπό τό σκοτάδι τῆς πλάνης καί τῆς συγχύσεως στό φῶς τῆς ἀληθείας.

Ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Οἱ πρόγονοί μας πίστεψαν καί ἀκολούθησαν τόν Ἀναστάντα Χριστό. Μέ τήν προσήλωσή τους στίς πνευματικές ἀξίες τῆς φυλῆς μας ἀντιμετώπισαν

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πέτρας καί Χερρονήσου κ.κ. Γεράσιμος

τήν ἀλλοτρίωσή τους καί διετήρησαν τήν ταυτότητά τους. Ἔδωσαν τό αἷμα τους γιά τήν πολυπόθητη ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδος. Δέν ἐπεδίωξαν μόνο τήν πολιτική ἐλευθερία, ἀλλά τήν ἐλευθερία ἀπό καθετί τό πρόσκαιρο καί χαμαιζήλο. Γι' αὐτό καί ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἔλεγε: «ἐμεῖς θ' ἀναστήσουμε μία πατρίδα πού κεφάλι θά ᾿χη τόν Χριστό καί ὄχι ἀνθρώπους».

Ἐφέτος πού συμπληρώνονται 200 χρόνια ἀπό τήν ἡμέρα πού ὑψώθηκαν τά σταυρόσημα λάβαρα τῆς ἐλευθερίας, ἡ καλύτερη σπονδή στή μνήμη τῶν Ἡρώων μας εἶναι ἡ σπουδή μας στό φρόνημα καί στίς ἀξίες τους, τά ὁποῖα διετήρησαν τήν ἰδιοπροσωπία τοῦ Γένους μας κάτω ἀπό τίς σκληρές συνθήκες τῆς δουλείας καί τῆς καταπίεσης.

Ἀγαπητοί μου,

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἕνα προσωπικό κάλεσμα πρὸς τήν ὄντως εἰρήνη καί ἐλευθερία, ἔτσι ὅπως ἐκπηγάζουν καί συγκεφαλαιώνονται στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὅσο περισσότερο Ἰόν πλησιάζουμε, τόσο ἀπελευθερωνόμαστε. Ὅσο περισσότερο Ἰόν βιώνουμε, τόσο περισσότερο μετακενώνεται ἡ Θεία Χάρη Του στίς ψυχές μας. Γι' αὐτό ψάλλουμε: «ὁ δι' ἡμᾶς σαρκί πάθος δεξάμενος, καί τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰ πάθη θεράπευσον, καί ἀνάστησον ἐκ πταισμάτων χαλεπῶν, Φιλάνθρωπε, καί σῶσον ἡμᾶς».

Χριστός Ἀνέστη! Ἀληθῶς Ἀνέστη!

Ἅγιον Πάσχα, 2021

Μετά πατρικῶν εὐχῶν
καί πολλῆς ἀγάπης ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι

Ὁ Μητροπολίτης Πέτρας καί Χερρονήσου Γεράσιμος

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου κ.κ. Ἀμφιλόχιος

Ἐγκύκλιος Ἀγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου
κ.κ. Ἀμφιλοχίου

Πρός Τόν Ἱερό Κλῆρο, τίς Μοναστικές Ἀδελφότητες
καί τόν εὐσεβῆ καί φιλόθεο λαό τῶν Ἐπαρχιῶν Κισάμου καί Σελίνου

*Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν,
Ἰαίδου τήν καθαίρεσιν,
ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰωνίου ἀπαρχῆν,
καί σκιρτῶντες ὑμνοῦμεν τόν αἴτιον,
τόν μόνον εὐλογητόν τῶν Πατέρων,
Θεόν καί ὑπερένδοξον.*

(Τροπάριον ζ' Ὁδῆς τοῦ Κανόνος τοῦ Πάσχα)

Ἀδελφοί μου,

Μουδιασμένος καί πάλι ὁ κόσμος ὅλος, ἡ ἀνθρωπότητα στό σύνολό της, ἀπό τήν λοιμική νόσο τῶν καιρῶν μας πού ἐπιμένει νά ἀνατρέπει προγραμματισμούς καί σχεδιασμούς, νά ἀπειλεῖ τήν ἀνθρώπινη ζωή, νά γκρεμίζει ἀνθρώπινες παντοδυναμίες, νά ἰσοπεδώνει οἰκονομίες καί νά ἀπογυμνώνει τά εἶδωλα τοῦ αἰῶνος τούτου· μουδιασμένη, φοβισμένη καί, ἐν πολλοῖς, τρομοκρατημένη ἡ ἀνθρωπότητα, καλεῖται νά ἐορτάσει, νά ζήσει, τό μοναδικό μυστήριό τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Νά βιώσει τό μέγα μυστήριό τῆς ἀπαρχῆς τῆς νέας ζωῆς, τῆς «καινῆς κτίσεως».

Αὕτη τή νέα ζωή καί ἀρχή στήν ἀνθρώπινη ἱστορία καί τόν κόσμο πού χάραξε ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, διαλαλεῖ ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία ἐτοῦτο τό Πάσχα ὅπως καί κάθε Πάσχα. Ὅχι ὡς ἓνα ἔθιμο καί μιᾶ συνήθεια πού ἐπιναλαμβάνεται κατ' ἔτος, ἀλλά ὡς αὐγή «μυστικῆς ἡμέρας», ὡς τήν ἀπαρχή δηλαδή τῆς ζωῆς ἐκείνης πού διαλύει τά σκοτάδια, τούς φόβους, τίς ἀνασφάλειες καί τίς ἀβεβαιότητες τῆς ζωῆς, ὀδηγώντας μας στήν Ἀνέσπερη Βασιλεία τοῦ Θεοῦ· πού μεταγγίζει «μυστικῶ τῶ τρόπῳ» τήν «ὄντως ζωή» καί τό «περισόν τῆς ζωῆς». Γιατί ὁ Χριστός δέν μᾶς προσέφερε ἀπλά κάτι πού εἶχε. Μᾶς χαρίζει τόν ἴδιο Του τόν ἑαυτό. Εἶναι «ὁ προσφέρων καί προσφερόμενος».

Τή μυστική αὕτη χαρά στή ζωή μας, τή χαρά ὅτι ὁ Χριστός μέ τήν Ἀνάστασή Του ἔγινε «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν» (Κολ. α', 18), ἡ «ἀπαρχή τῶν κεκοιμημένων» (Α' Κορ. ιε', 20), χαρίζοντας νέα ζωή στόν ἀνθρωπότην ἀνεκλάλητη χαρά, πού γεμίζει τίς καρδιές μέ ἐλπίδα, δύναμη, φῶς καί εἰρήνη, νοηματοδοτώντας τή ζωή καί κάνοντας ὁρατή καί βέβαιη τήν προ-

οπτική τής «άλλης βιωτής, τής αιωνίου». Αυτή τήν όμορφιά και βεβαιότητα καλούμεθα νά ζήσουμε όχι μόνο τήν λαμπροφόρο ήμέρα τής Ανάστασεως, αλλά και κάθε μέρα, κάθε ώρα και στιγμή τής ζωής μας.

Όμως, αδελφοί, πόσο εύκολο είναι στους καιρούς μας νά νιώσει ό σημερινός άνθρωπος τήν έσωτερική αυτή χαρά και ειρήνη; Τήν όμορφιά, τήν γλυκύτητα και τήν γαλήνη πού χαρίζει ή Θεϊκή παρουσία στις ταπεινές ψυχές και καρδιές; Πόσο δεκτικός είναι σήμερα ό άνθρωπος στην Θεϊκή χάρη και τό άπειρο έλεός Του; Μέσα σ' όλο αυτό τόν καταγιισμό τών προκλήσεων, τών εξελίξεων και ανατροπών, όπου θεμελιώδεις άξίες και ιδανικά ανατρέπονται, σύμβολα άπαξιώνονται, ιερά και όσια συγκρίνονται μέ όμοιά τους· σέ έναν κόσμο πεποιθήσεων και αντιλήψεων ξένων πρός τήν αυτοσυνειδησία και τίς παραδόσεις του Γένους· σέ μιά εποχή πού, όπως εύστοχα σημειώνει σύγχρονος διανοούμενος, έμεις αναζητούμε μόνο ό,τι μάς κάνει όμοιους μέ αυτό πού είναι έξω από έμάς και όχι μέ τόν έαυτό μας, άρνούμενοι τήν ταυτότητα μας. Μέσα σέ όλη αυτή τήν σύγχρονη βαβυλωνία πόσο και πόσοι από έμάς, αλήθεια, ανοίγουμε τήν καρδιά μας στην Θεϊκή πρόσκληση: «Έρχου και ίδε»; Πόσοι νιώθουμε ότι είμαστε παιδιά του Άναστημένου Θεού;

Μας παραγγέλλει ό Όσιος Πορφύριος ό Κausοκαλυβίτης:

«Ό Χριστός μέ τήν Ανάστασή Του δέν μάς πέρασε άπέναντι από ένα ποτάμι, από ένα ρήγμα γής, από μιά διώρυγα, από μιά λίμνη ή από τήν Έρυθρά θάλασσα. Μας πέρασε άπέναντι από ένα χάος, από μιά άβυσσο, πού ήταν άδύνατο νά τήν περάσει ό άνθρωπος μόνος. Αϊώνες περίμενε ό κόσμος αυτό τό Πάσχα, αυτό τό πέρασμα. Ό Χριστός μάς πέρασε από τόν θάνατο στή ζωή. Γι' αυτό σήμερα «θανάτου έορτάζομεν νέκρωσιν, άδου τήν καθαιρέσιν». Χάθηκε ό θάνατος. Τό κατάλαβες; Σήμερα γιορτάζουμε τήν «άπαρχή» τής «άλλης βιοτής», τής αιωνίου, τής ζωής κοντά Του. [...] Τώρα δέν ύπάρχει χάος, θάνατος, νέκρωση, Άδης. Τώρα όλα είναι χαρά, χάρις στην Ανάσταση του Χριστού μας. Αναστήθηκε μαζί Του ή ανθρώπινη φύση. Τώρα μπορούμε κι έμεις νά αναστηθούμε, νά ζήσουμε αιώνια κοντά Του... Τί εύτυχία ή Ανάσταση! Σέ κάθε θλίψη σου, σέ κάθε άποτυχία σου, σέ κάθε πόνο σου, νά συγκεντρώνεσαι μισό λεπτό στον έαυτό σου και νά λές άργά – άργά αυτό τό τροπάριο. Θά βλέπεις ότι τό μεγαλύτερο πράγμα στή ζωή σου -και στή ζωή του κόσμου όλου- έγινε. Η Ανάσταση του Χριστού, ή σωτηρία μας. Και θά συνειδητοποιείς ότι ή αναποδιά πού σου συμβαίνει είναι πολύ μικρή για νά χαλάσει τή διάθεσή σου. Σου εύχομαι νά σκιρτάς από χαρά, κοιτάζοντας πίσω σου τό χάος από τό όποιο μάς πέρασε ό Άναστάς Κύριος, «ό μόνος εύλογητός τών Πατέρων». Ψάλλε τώρα και τό Χριστός Άνέστη!»

Αδελφοί μου,

Ἄς μὴν ἐπιτρέπουμε, λοιπόν, καμιά θλίψη, καμιά ἀπογοήτευση, καμιά ἀποτυχία καὶ ἀστοχία, καμιά δυσκολία τῆς ζωῆς, νὰ μᾶς στερεῖ αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ πνευματικὴ χαρὰ καὶ γαλήνη. Τὴν «ἐσωτερικὴ γλυκεῖα ἀναστάτωση», κατὰ τὸν Ὅσιο Παῖσιο τὸν Ἁγιορείτη. Στὶς δοκιμασίες τῆς ζωῆς νὰ σκιρτοῦμε ἀπὸ χαρὰ, ἀφήνοντας πίσω μας τὸ χάος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μᾶς πέρασε ὁ Ἀναστάς Κύριος, καθὼς ἡ μεγαλύτερη ἀπόδειξη γιὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ «ἀναστημένη» ζωὴ ἐκείνων πού ὁμολογοῦν τὴν Ἀνάσταση.

Ταπεινά καὶ καρδιακὰ εὐχομαί αὐτὴ τὴν ἀναστάσιμη ἐμπειρία καὶ χαρὰ νὰ γευόμαστε καὶ νὰ ζοῦμε ὅλοι μας, ὄχι ὡς μιά ψευδαῖσθηση ἢ αὐταπάτη, ἀλλὰ ὡς τὴν μόνη ἀλήθεια καὶ βεβαιότητα τῆς ζωῆς. Τὸ μόνον λυτρωτικὸ διέξοδο στὰ πολλαπλά ἀδιέξοδά του βίου καὶ τῆς καθημερινότητάς μας. Ἄς ἀγωνιστοῦμε νὰ μεταμορφώσουμε τὴ ζωὴ μας ὅλη σὲ ἓνα ἀέναο, διαρκές: ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

Μετ' εὐχῶν καὶ πολλῆς τῆς ἐν Κυρίῳ Ἀναστάντι ἀγάπης,
† Ὁ Κισάμου & Σελίνου ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ

Ό Σεβ. Μητροπολίτης Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου κ.κ. Άνδρέας

**Ἐγκύκλιος Ἁγίου Πάσχα 2021,
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρχαλοχωρίου, Καστελλίου
καί Βιάννου κ.κ. Ἄνδρέου**

Ἀδελφοί καί Πατέρες, χριστιανοί καί χριστιανές,

Ζοῦμε τό δεύτερο Πάσχα, ὅπου ὁ πολιτισμός μας δοκιμάζεται ἀπό τήν παγκόσμια ἐπιδημία, ἀπό τόν ἀόρατο ἐχθρό, τόν κορωνοϊό. Ὑποφέρουμε, ἐνῶ ἑκατοντάδες χιλιάδες συνάνθρωποί μας ἔχουν ἀναχωρήσει διά τήν αἰωνιότητα ἀπό τόν κορωνοϊό. Πάμπολλοι εἶναι οἱ νοσοῦντες.

Τό τραγικό αὐτό γεγονός μᾶς ὀδηγεῖ σέ προβληματισμούς καί διαπιστώσεις διά τόν πολιτισμό μας καί τή σχέση του μέ τή γῆ καί τά οὐράνια, διά τίς ἀντοχές καί τίς συνέπειες τῶν δημιουργημάτων μας, διά τίς ἐπενδύσεις μας, διά τά χρηματιστήριά μας, διά τά διαδικτυακά μας συστήματα, διά τά κινητά μας τηλέφωνα, διά τά βιβλία μας. Βλέπομε τά εἰδῶλα τοῦ πολιτισμοῦ μας νά κλονίζονται, ἕνα καί πλέον χρόνο, ἀπό τήν πανδημία τοῦ κορωνοϊοῦ. Προσευχόμαστε εἰς τόν Ἀναστάντα Κύριό μας νά περάσει. Νά παρέλθει τό οὐράνιο καί ἀόρατο αὐτό ἐπιτίμιο, πού συγκλονίζει τήν γῆ.

Ἐπάρχουν τά γήινα, ἀλλά καί τά οὐράνια καί ὁ ἄνθρωπος συμμετέχει καί εἰς τούς δύο κόσμους, ἐκούσια ἤ ἀκούσια. Ἐπάρχει ὁ ὀρατός κόσμος, ἀλλά καί ὁ ἀόρατος. Ἡ σχέση τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, ἡ συμπαντική ἰσορροπία καί ἐνότητα ὀρατῶν καί ἀοράτων, ἔχει διαταραχθεῖ ἐπειδή εἰδωλοποιήσαμε τά δημιουργήματά μας. Ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης μᾶς ὑπενθυμίζει: *«Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτούς ἀπό τῶν εἰδώλων»* (Α' Ἰωάν. ε', 21).

Ὁ Κύριός μας εἶναι Θεάνθρωπος. Θεός καί ἄνθρωπος. Καί ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε σῶμα καί πνεῦμα. Ὑλη καί ψυχή. Ὁ Κύριός μας ἀναστήθηκε. Διά τῆς Ἀναστάσεώς Του ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς *«τὴν αἰώνιον ζωὴν καί τό μέγα ἔλεος»*. Ὁ Χριστός μᾶς προσφέρει τήν αἰωνιότητά Του, μέσα εἰς τό ἀνέσπερον φῶς Του. Οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμα καί ἂν δέν τό πιστεύουμε, εἴμαστε αἰώνιοι καί ἀθάνατοι, μέσα εἰς τό ἔλεος τοῦ Χριστοῦ, ἐφ' ὅσον ἀπό τήν γῆ, μέ τήν προσευχή μας, συμμετέχουμε καί κοινωνοῦμε μέ τόν Χριστό. Ἡ προσευχή μας εἰς τόν Χριστό διαφυλάττει τήν ἐνότητα τῆς γῆς μέ τόν οὐρανό.

Ὁ πολιτισμός τοῦ αἰῶνα μας, μᾶς ἔχει αἰχμαλωτίσει εἰς ὑλόφρονα εἰδωλολατρική βεβαιότητα, πού ὑπακούει εἰς τό δαιμονικό δόγμα *«φάγωμεν, πῖωμεν, αὔριο γάρ ἀποθνήσκομεν»* (Α' Κορ. ιε', 32). Ὅμως, εἰς τήν Ἐκκλησία μας ὅλοι ἐμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί ψάλλουμε *«Χριστός Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας»*.

Ὅλες οἱ ψυχές τῶν ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι τελειωθέντων, μέ τίς ψυχές τῶν ἀδελφῶν μας, πού πρόσφατα ἀναχώρησαν ἐξαιτίας τοῦ κορωνοϊοῦ, ἀπό τήν

γῆ εἰς τοὺς οὐρανούς, ἔχουν εἰσέλθει εἰς τὸν φωτοφόρο πνευματικό κόσμο, πού ζεῖ μέ τόν Ἀναστάνα Χριστό μας.

Κύριος σκοπός καί στόχος τοῦ χριστιανικοῦ μας Ὁρθόδοξου πολιτισμοῦ δέν μπορεῖ νά εἶναι κανένας ἄλλος, παρά μόνον ἡ ἐν Χριστῷ πνευματικοποίησή μας, μέ προσευχητικό κέντρο καί δοξολογική ἀναφορά τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν. Εἶναι τραγικό, οἱ ψυχές, εἰς τήν οὐράνια ζωὴ νά μὴν εἶναι μέ τόν Χριστό καί νά μὴν φωτίζονται ἀπό τό ἀνέσπερο φῶς τοῦ Ἀναστάνα Χριστοῦ, ἀλλά νά εἶναι μέ τόν πονηρό καί νά ζοῦν μέσα εἰς τό σκοτάδι τῆς ἀπόγνωσης καί εἰς τήν αἰώνια κατάθλιψη.

Ἀπόψε, ὅμως, ἀδελφοί μου, ἔχουμε Ἀνάσταση. *«Νῦν γάρ τά πάντα πεπλήρωται φωτός οὐρανός τε καί γῆ καί τά καταχθόνια»*. Ἡ Ἐκκλησία δέν ἔχει νά προσφέρει εἰς τόν καθένα μας τίποτε ἄλλο, τίποτε λιγότερο ἢ περισσότερο, κατά ῥῆση Χαλκηδόνας Μελίτωνος, παρά μόνον φῶς ἀπό τό φῶς Της. *«Φῶς ἐκ φωτός»*. Ἡ Ἐκκλησία ἀνάβει τήν λαμπάδα μας καί αὐτό τό Πάσχα, μέ τό Ἅγιον Φῶς. Μέ τό ἀνέσπερον φῶς, δῶρο ἀπό *«Θεόν ἀληθινόν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ»*.

«Ἡ Χάρις τοῦ Ἀναστάνα Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ἡμῶν, ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Ἀναστάνατι» (Α' Κορ. 1στ', 23-24).

Χριστός Ἀνέστη! Ἀληθῶς Ἀνέστη!
Ἅγιον Πάσχα 2021

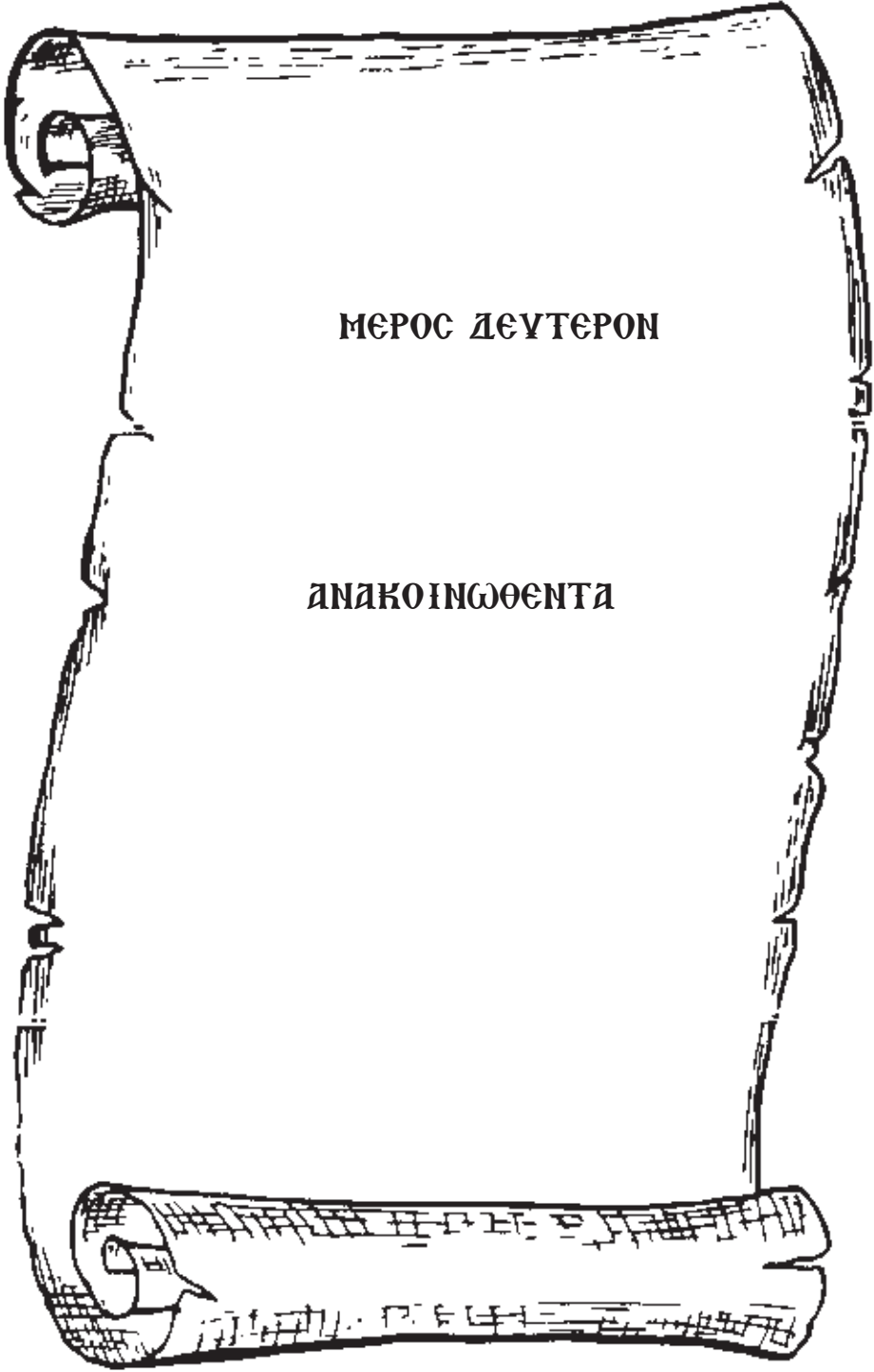
Διάπυρος πρός τόν Ἀναστάνα Χριστόν εὐχέτης πάντων Ὑμῶν

† Ὁ Ἄρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου
ΑΝΔΡΕΑΣ

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης μετά τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ

*Ὁ Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Ειρηναῖος,
Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης*

Ανακοινωθέν τῆς 7ης Ἀπριλίου 2021

Ανακοίνωση ἀναφορικὰ πρὸς τὸ θέμα τῶν Δασικῶν Χαρτῶν

Ἀριθμ. Πρωτ. 256

Ἡράκλειο, 7 Ἀπριλίου 2021

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἀναφορικὰ πρὸς τὸ θέμα τῶν Δασικῶν Χαρτῶν, τὸ ὁποῖο ἀπασχολεῖ τὴν ἐπικαιρότητα τὸν τελευταῖο καιρὸ, ἀνακοινώνει τὰ παρακάτω:

1. Τὸ θέμα τῶν Δασικῶν Χαρτῶν ἀπασχολεῖ ἔντονα τὴν Ἐκκλησία Κρήτης, τόσο ἐξαιτίας τῶν δικαίων ἀντιρρήσεων πού ἔχουν ἤδη ἐκφρασθεῖ ἀπὸ Φορεῖς τῆς Μεγαλονήσου Κρήτης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι πολλὲς ἀπὸ τίς καλλιεργήσιμες Μοναστηριακὲς καὶ Ἐνοριακὲς εκτασεῖς γῆς ἔχουν χαρακτηριθεῖ ὡς «δασικὲς».

2. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ἀμέσως μετὰ τὴ δημοσίευση τῶν δασικῶν χαρτῶν στοὺς Νομοὺς τῆς Κρήτης, ἀπευθύνθηκε μὲ Συνοδικὴ ἐπιστολὴ Τῆς πρὸς τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργό, ἐκφράζοντας τοὺς ἔντονους προβληματισμοὺς Τῆς γιὰ διάφορες πτυχὲς τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ θέματος.

3. Συγκεκριμένα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ἀναφορικὰ πρὸς τὸ σπουδαῖο αὐτὸ θέμα ζητᾶ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ τὸ ἀρμόδιο Ὑπουργεῖο:

Α. Τὴν ἀναστολὴ τῆς διαδικασίας ἀνάρτησης τῶν Δασικῶν Χαρτῶν γιὰ συγκεκριμένο χρονικὸ διάστημα, ὥστε νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα ἐπίλυσης τῶν σοβαρῶν προβλημάτων καὶ ἄρσης τῶν ἀδικιῶν πού ἔχουν προκύψει, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ διόρθωσή τους, μὲ διασφάλιση τῶν δικαιωμάτων κάθε νόμιμου ἰδιοκτήτη γῆς, Νομικοῦ ἢ φυσικοῦ προσώπου. Ἡ ἀναστολὴ αὐτὴ θὰ δώσει καὶ τὸν χρόνο στίς κατὰ τόπους Διευθύνσεις Δασῶν νὰ διορθώσουν τοὺς δασικοὺς χάρτες λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν ὑπηρεσιακῶς τίς τελεσίδικες ἀποφάσεις τῶν Ἐπιτροπῶν Δασικῶν Ἀμφισβητήσεων, χωρὶς νὰ χρειάζεται ὁ ἀπλὸς πολίτης καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ δαπανᾷ χρόνο, κόπο καὶ χρήματα προκειμένου νὰ ὑποδείξει στίς Διευθύνσεις Δασῶν τίς ἀποφάσεις τῶν Ἐπιτροπῶν αὐτῶν.

Β. Τὴν τροποποίηση τῆς Δασικῆς Νομοθεσίας καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμό τῆς καθὼς καὶ ἡ ἀναθεώρηση τῶν δασικῶν χαρτῶν, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι οἱ χάρτες αὐτοὶ πρέπει νὰ συνταχθοῦν μὲ ὑπευθυνότητα καὶ ἐπιμέλεια ἀπὸ ἀρμόδιους ἐπιστημονες, οἱ ὁποῖοι θὰ λάβουν σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν τὰ δικαιώματα τῶν ἰδιωτῶν, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν Νομικῶν Προσώπων Δη-

μοσίου Δικαίου, με δεδομένο τὸ ιδιαίτερο ιδιοκτησιακὸ καθεστῶς στὴν Κρήτη καὶ τὴ μὴ ἰσχὺ τοῦ τεκμηρίου τῆς ιδιοκτησίας τοῦ Δημοσίου (ἄρθρο 62 τοῦ Ν. 998/1979 ὅπως τροποποιήθηκε καὶ ἰσχύει).

Ἐπίσης, θὰ πρέπει οἱ συντάσσοντες τοὺς χάρτες αὐτοὺς ἐπιστήμονες νὰ λάβουν σοβαρὰ ὑπ ὄψιν τὰ Γενικὰ Πολεοδομικὰ Σχέδια, τὶς προβλεπόμενες ἐπεκτάσεις σχεδίων Πόλεως καὶ οἰκισμῶν τους ΣΧΟΑΑΠ καὶ νὰ μὴν χαρακτηρίζουν ὡς δασικὲς τὶς ἐκτάσεις ἐκεῖνες τὶς ὁποῖες οἱ Δήμοι τῆς Κρήτης ἔχουν ἤδη προβλέψει ἐγγράφως ὅτι ἐντάσσονται σὲ ἐπεκτάσεις σχεδίων πόλεων καὶ οἰκισμῶν καθὼς ἐπίσης καὶ τὶς καταγεγραμμένες καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις τῶν ἀγροτῶν μας ποὺ ἐπιδοδοῦνται ἀπὸ διάφορους φορεῖς (π.χ. ΟΠΕΚΕΠΕ).

Γ. Τὴν πρόβλεψη νομοθετικῆς ρύθμισης ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Πολιτείας, ὥστε νὰ προστεθοῦν στὸ ἄρθρο 10 τοῦ νόμου 3208/2003 καὶ οἱ τίτλοι τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ συντάσσονται κατὰ ἐξαιρετικὸ δίκαιο ἢ καὶ κατὰ τοὺς κοινούς κανόνες δικαίου καὶ οἱ ὁποῖοι διασφαλίζουν τὶς ιδιοκτησίες τῶν Ἱερῶν Μονῶν καὶ τῶν Ἐνοριῶν.

Ἐπισημαίνεται ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρισθεῖ καὶ νομοθετικῶς ὅτι τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Νομικὰ Πρόσωπα γενικὰ ἀλλὰ καὶ εἰδικότερα ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης ἔχει ἀπὸ αἰῶνες στὴν ἀποκλειστικὴ κυριότητά Της δάση καθὼς καὶ δασικὲς καὶ χορτολιβαδικὲς ἐκτάσεις, τὰ ὁποῖα εχει διασώσει καὶ ἀναδείξει ἕως σήμερα καὶ ἔχει συμβάλλει ἱστορικὰ στὴν διατήρηση τῶν οἰκοσυστημάτων καὶ τῶν βιοτόπων ποὺ τῆς ἀνήκουν.

Μάλιστα, σε αρκετὲς περιπτώσεις, Ἱερὰς Μονῆς εὐρίσκονται σὲ ἐρημικὲς περιοχές, ιδιοκτησίας τους, τὶς ὁποῖες οἱ ἴδιοι οἱ μοναχοὶ ἀναδασώνουν, φροντίζουν, καθαρίζουν, ἐκτρέφουν μέλισσες καὶ ἄλλα ζῶα καὶ σήμερα χαρακτηρίζονται οἱ περιοχές αὐτὲς δασικὲς ἢ χορτολιβαδικὲς ἐκτάσεις τοῦ τύπου τῶν Δημοσίων ἐκτάσεων, χωρὶς νὰ μπορεῖ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀποδείξει τὴν κυριότητά της, διότι δὲν ἀναγνωρίζονται στὸ ἄρθρο 10 τοῦ νόμου 3208/2003 οἱ σύμφωνα με τὸ Ἑλληνικὸ δίκαιο συσταθέντες τίτλοι της.

Δ. Τὴν παράταση τῆς ἀποκλειστικῆς προθεσμίας κατάθεσης τῶν ἀντιρρήσεων ἐπὶ τῶν δασικῶν χαρτῶν, ὥστε νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα προετοιμασίας καὶ οὐσιαστικῆς τεκμηρίωσης τῶν ἀντιρρήσεων ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερόμενους καὶ μάλιστα ἐντὸς τῆς περιόδου τῆς πανδημίας καὶ τῶν ἐπιπροσθέτων δυσκολιῶν ποὺ δημιουργεῖ.

Ε. Τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας (Ἱερῶν Μονῶν, Ἐνοριῶν κ.α.) ἀπὸ τὸ ὀριζόμενο εἰδικὸ τέλος, κατὰ ἀντιστοιχία με τὰ λοιπὰ Ν.Π.Δ.Δ., γιὰ τὸ παραδεκτὸ κατάθεσης τῶν ἀντιρρήσεων. Τὸ προβλεπόμενο σήμερα τέλος γιὰ πολλὰς Μοναστηριακὲς καὶ Ἐνοριακὲς ἐκτάσεις ἀνέρχεται σὲ τεράστια ποσά, τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία

άδυνατεί να καταβάλει. Επίσης, απαραίτητη κρίνεται ή μείωση του έν λόγω τέλους στο ελάχιστο δυνατόν για κάθε Έλληνα πολίτη, που έχει εξουθενωθεί οικονομικά από την χρόνια οικονομική κρίση και την πανδημία.

ΣΤ. Τήν στελέχωση τών Δασικῶν Ὑπηρεσιῶν ἀπό τὸ ἀρμόδιο Ὑπουργεῖο ὥστε νὰ ὑποστηριχθεῖ ἡ διαδικασία διόρθωσης τῶν λαθῶν καὶ εἰσαγωγῆς τῶν νόμιμων πράξεων τοῦ δημοσίου καὶ στή συνέχεια ἡ διαδικασία τῶν ἀντιρρήσεων.

Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης ζητᾶ ἀπὸ κάθε ἀρμόδιο ὄργανο τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, νὰ διασαφηνίσει κάθε πτυχή τοῦ περιεχομένου τῶν δασικῶν χαρτῶν καὶ νὰ σταθεῖ ἀρωγὸς στοὺς Ἕλληνες πολίτες ποὺ ἔχουν πολλαπλὰ πληγεῖ ἀπὸ τὴν οικονομικὴ κρίση τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης ἔχει, κατὰ καιροὺς, προσφέρει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας Της στὴν ἐπούλωση πληγῶν καὶ στήριξη ἀναγκῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ ἡ ελάχιστηναπομεινασα περιουσία συμβάλλει στὴν ἐνίσχυση τοῦ προνοιακοῦ, κοινωνικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ Της ἔργου. Ὅποιαδήποτε ἐπιπρόσθετη ἐπιβάρυνση θὰ πλήξει καὶ θὰ τραυματίσει ἀνεπανόρθωτα τὸ ἔργο αὐτὸ ἐπὶ ζημία καὶ εἰς βάρος τῶν ἑκατοντάδων ἐμπερίστατων συνανθρώπων μας ἀνὰ τὴν Μεγαλόνησο, οἱ ὅποιοι σὲ καθημερινὴ βάση ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὶς προνοιακές, κοινωνικὲς καὶ φιλανθρωπικὲς δομὲς καὶ δράσεις τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

*Φωτογραφικόν στιγμιότυπον τοῦ πρὸς ἐγγραφήν εἰς τὸ Ἁγιολόγιον
τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Πανοσιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου
Εὐμενίου Σαριδάκη καὶ ὁ εἰς τὴν κώμην τῆς Ἐθιάς τάφος αὐτοῦ*

Ἀνακοινωθέν τῆς 31ης Μαΐου 2021

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, συνήλθε σήμερα, 31 Μαΐου 2021, στό Ἡράκλειο σέ Συνεδρία, γιά τήν ἀντιμετώπιση ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων τῆς ἀρμοδιότητός Της.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀνακοινώνει μέ χαρά ὅτι ἀποδέχθηκε ὁμόφωνα τό, ἀπό τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως τ.ξ., ὑποβληθέν αίτημα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κ. Μακαρίου, γιά τήν ἐγγραφή στό Ἁγιολόγιο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ, ἐκ τῆς κώμης Ἐθιάς Μονοφασίου καταγομένου, Πανοσιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου Εὐμενίου Σαριδάκη, τό ὁποῖο θά ὑποβάλει καθηκόντως στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο γιά τίς περαιτέρω Ἐκκλησιαστικές Πράξεις.

Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης, μέ τήν εὐκαιρία τῆς λήξεως τοῦ Σχολικοῦ καί Ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, χαιρετίζει τούς Διδασκάλους καί Καθηγητές, τή μαθητιώσα καί σπουδάζουσα νεολαία τοῦ Τόπου μας, εὐχεται δέ καλή ἐπιτυχία στούς διαγωνιζόμενους τῆς ἐξεταστικῆς αὐτῆς περιόδου καί ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν καί τῶν εὐγενῶν στόχων τους.

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Μεγαλονήσου Κρήτης καλεῖ ὅλους τούς πιστούς νά συνεχίσουν νά τηροῦν τά προβλεπόμενα μέτρα γιά τήν ἀποφυγή τῆς διασποράς τοῦ κορωνοϊοῦ καί ἐντείνει τίς δεήσεις Της πρός τόν Θεό, γιά τήν παρέλευση τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ἐπιτιμίου.

Ἐπίσης, ἐν ὄψει τῆς ἀρχῆς τοῦ καλοκαιριοῦ, καλεῖ ὅλους νά ἐντείνουμε τήν προσοχή μας γιά τήν προστασία τῆς φύσης καί τήν ἀποτροπή τῶν καταστροφικῶν πυρκαϊῶν, οἱ ὁποῖες ἀπειλοῦν τή δημιουργία τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπινες ζωές καί περιουσίες.

*Ό Τερός Μητροπολίτικός Ναός Αγίου Μηνᾶ,
τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, ἐν Ἡρακλείῳ*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΛΟΓΟΙ-ΜΕΛΕΤΕΣ

Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κ.Κ. Βαρθολομαῖος καί ἐκ προσώπου τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πέτρας καί Χερρονήσου κ. Γεράσιμος, ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Κνωσοῦ κ. Πρόδρομος, Ἀρχιγραμματεὺς καί ὁ Ἐντιμολ. κ. Δημήτριος Μηλαθιανάκης, Ἄρχων Πρωτέκδικος τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Σεπτῶν Ὀνομαστηρίων τῆς Α.Θ.Π., ἐν Φαναρίῳ, τῇ 11ῃ Ἰουνίου 2021.

Προσφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου
Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου,
ἐπί κεφαλῆς τῆς Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπίας
τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατὰ τὴν ἡμέραν
τῶν Σεπτῶν ὀνομαστηρίων τῆς Α.Θ.Π.
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
(11.6.2021)

Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,

Ἐν χαρᾷ ἀνεκκλήτῳ, ἐκ προσώπου τῆς Ἱεραῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, προσήλθομεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Γερασίμου, τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου, Ἀρχιγραμματέως Αὐτῆς, καὶ τοῦ Ἐντιμολογιωτάτου κ. Δημητρίου Μηλαθιανάκη, Ἄρχοντος Πρωτεκδικίου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, διὰ νὰ ὑποβάλωμεν, ὡς φιλοπάτορα τέκνα τῷ φιλοστόργῳ Πατρὶ αὐτῶν, ἐπὶ τῇ Ὄνοματικῇ Ἑορτῇ Αὐτοῦ, τὰ υἱικά σεβάσματα, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῆς τε Ἱεραρχίας, τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, τῶν Μοναστικῶν Ἀδελφοτήτων καὶ σύμπαντος τοῦ εὐσεβοῦς καὶ φιλογενοῦς Κρητικοῦ λαοῦ.

Εἶη τό Ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, ὅτι ἐδωρήσατο εἰς τὴν Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ δὴ εἰς τὴν Πρωτόθρονον καὶ Πρωτεύθυνον Μητέρα ἡμῶν Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, τοιοῦτον Πατέρα, Ἡγούμενον καὶ Ποδηγέτην, Ὅστις ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ἀναλίσκεται νυχθημερόν ὑπὲρ Αὐτῆς καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Τρισαγίου Θεοῦ καὶ μόνον. Καὶ τό πράττει προκινδυνεύων τῆς Ἐκκλησίας ἐν μέσῳ κινδύνων ἐκ γένους, ἐξ ἔθνων, ἐν πόλει, ἐν ἐρημίᾳ, ἐν θαλάσῃ, ἐν ψευδαδέλφοις. Κατάστικτος τοῖς μῶλωσι καὶ πανσθενουργός.

Ἡ ὀλόφωτος καὶ λίαν τετιμημένη καὶ καλλίκαρπος τριακονταετῆς Πατριαρχία τῆς Ὑμετέρα Παναγιότητος ἐπέτυχε τὴν καθοριστικὴν παρουσίαν τοῦ ἱερωτάτου Θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐν γένει τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὑπ' οὐρανόν καὶ ἡ φωνὴ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, φωνὴ εὐθύνης διὰ τό ἀνθρώπινον πρόσωπον καὶ τό περιβάλλον αὐτοῦ, ἡχεῖ πλέον λυτρωτικῶς εἰς τὰς ἀκοάς πάντων. Ἡ φωνὴ Ὑμῶν, Παναγιώτατε, φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, διασαλπίζει τό μήνυμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ παρέχει λύσεις εἰς τὰ προβλήματα καὶ διεξόδους εἰς τὰ ποικίλα ἀδιέξοδα πού δημιουργεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτῆν. Προσφάτως ἡ Παναγιότης Ὑμῶν ἔπραξε τό αὐτονόητον, νουθετή-

Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κ.Κ. Βαρθολομαῖος καί ἐκ προσώπου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ὁ ἐπί κεφαλῆς τῆς Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπίας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ.κ. Εὐγένιος, μετά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καί Χερρονήσου κ.κ. Γερασίμου, τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου, Ἀρχιγραμματέως Αὐτῆς, καί τοῦ Ἐντιμολογιώτατου κ. Δημητρίου Μηλαθιανάκη, Ἄρχοντος Πρωτεκδίκου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας (Φανάριον 11-6-2021)

σασα τὰ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς τέκνα Αὐτῆς καί πάντα ἄνθρωπον διά τήν ἀντιμετώπισιν τῆς συγχρόνου φοβερᾶς πανδημίας. Δέν λησμονοῦμεν ἐκείνην τήν ἐπιστηρικτικὴν καὶ προτρεπτικὴν αἰσιόδοξον φωνήν ὅτι «Θά βιώσουμε αὐτὴν τὴν περίοδον ὡς πορείαν εἰς τὴν ἔρημον, διὰ νά φθάσωμε μέ ἀσφάλειαν εἰς τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, ὅταν ἡ ἐπιστήμη, μέ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, κερδίση τὴν μάχην μέ τόν ἰόν. Διότι εἴμεθα βέβαιοι ὅτι, καί μέ τὰς δικὰς μας προσευχὰς, θά τὴν κερδίση. Τότε, λοιπόν, καλόν εἶναι νά εἴμεθα ὅλοι μαζί, ἐδῶ, ἠνωμένοι πνευματικῶς, συνεχίζοντες τόν ἀγῶνα τῆς μετανοίας καί τοῦ ἀγιασμοῦ». Αὐτό καθημερινῶς μετά καλῆς ἀγωνίας πράττομεν λοιπόν καί ἡμεῖς, ἔχοντες σκέπην καί καταφυγὴν τὸ ἱερόν Ὁμοφόριον τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος καί ὁ λόγος, προπάντων δέ τὰ ἔργα καί αἱ Πατρικαὶ Εὐχαὶ Αὐτῆς, ἐπιστηρίζουσιν τὰς ταπεινότητας ἡμῶν εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἁγίας ἀποστολῆς ἡμῶν πρὸς σωτηρίαν καί ἀγιασμόν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Παναγιώτατε,

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ἔχουσα τὴν κανονικὴν ἐξάρτησιν αὐτῆς ἐκ τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καυχᾶται ἐν Κυρίῳ διὰ τὴν κανονικὴν ἀναφορὰν αὐτὴν εἰς τὴν καθηγιασμένην Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ εὐρίσκεται πάντοτε ἐστραμένη ἐνταῦθα, εἰς τὸ κλεινὸν Φανάριον, διὰ νὰ λαμβάνῃ φῶς ἐκ τοῦ φωτός τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης δὲν λησμονεῖ τὸ μέγιστον γεγονός διὰ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἥτοι τὴν διεξαγωγὴν ἐν Κρήτῃ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ εὐγνωμονεῖ τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης Αὐτῆς.

Ἐπίσης, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς παρουσίας ἡμῶν ἐνταῦθα, θερμὰς ὑποβάλλομεν εὐχαριστίας διὰ τὴν, κατόπιν τῆς Ὑμετέρας σοφῆς προκρίσεως καὶ προβολῆς, πρόσφατον ἐκλογὴν εἰς Μητροπολίτην Γέροντα Χαλκηδόνας τοῦ ἀπὸ Γαλλίας Ἐμμανουὴλ τοῦ Κρητός. Τιμὴ διὰ τὴν Κρήτην καὶ τοὺς Κρήτας, χαρὰ καὶ εὐλογία, ὡς καὶ πάντες οἱ ἐκ τῆς μεγαλονήσου ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν καὶ διακονοῦντες τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν ὅπου γῆς.

Παναγιώτατε, ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, καταθέτομεν σήμερον εἰς τὰς Σεπτὰς χεῖρας τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος τὸ αἶτημα τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης διὰ τὴν ἐγγραφὴν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Εὐμενίου Σαριδάκη εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀποτελεῖ πόθον ἱερόν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἡ ἀγιοκατάταξις αὕτη ἑνὸς ἀνθρώπου ὀλοκληρωτικῶς ἀφωσιωμένου εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἑνὸς οἰκονόμου τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ὅστις εὐηρέστησε τὸν Κύριον διακονῶν Αὐτόν ἐν τοῖς προσώποις τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν Αὐτοῦ. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐστὶ βέβαιος ὅτι θὰ εὐφράνῃ τὰς καρδίας τῶν Ὁρθοδόξων καὶ ἐκεῖνος θὰ ἀποτελῇ ἕνα ἀκόμη πρεσβευτὴν διὰ τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα εἰς τὸν Θρόνον τῆς Χάριτος.

Κατακλείοντες, εὐχαριστοῦμεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα τὰ δωρήματα τῆς Πατρικῆς Πατριαρχικῆς καρδίας τῆς Ὑμετέρας Σεπτῆς Κορυφῆς καὶ δεόμεθα τοῦ Κυρίου διὰ τὴν ἐνίσχυσιν Αὐτῆς, πρὸς ἁγίαν συνέχισιν τῆς εὐκλεοῦς Πατριαρχίας Αὐτῆς, εἰς ἔπαινον τῆς Μητρὸς ἡμῶν Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ εἰς δόξαν προπάντων τοῦ Ἁγίου Ὄνόματος τοῦ Θεοῦ, τοῦ θέσαντος πρό τριακονταετίας τὸν λύχνον ἐπὶ τὴν λυχνίαν διὰ νὰ λάμπῃ πᾶσιν ἡμῖν καὶ τῇ οἰκουμένῃ.

Εἶψαν τὰ ἔτη Ὑμῶν, Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, πολλά καὶ θεοδόξαστα!

*Φωτογραφικά στιγμιότυπα
του Μακαριστού Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος
Κυρού Μελίτωνος (1913-1989)*

**Λόγος τοῦ Μακαριστοῦ Μητροπολίτου
Γέροντος Χαλκηδόνος Κυροῦ Μελίτωνος (1913-1989)
τῆ Ε΄ Κυριακῆ τῶν Νηστειῶν¹**

Χριστιανοί Ἀθηναῖοι,

Ἐκφράζω τήν χαράν μου, διότι πρόφρονι προσκλήσει τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἔχω σήμερον τό προνόμιον κατά τήν σύντομον αὐτήν διέλευσή μου ἀπό τās Ἀθήνας νά συμ-προσευχηθῶ μαζί σας, νά σᾶς μεταδώσω τήν στοργήν τῆς Μητρός σας Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καί τήν Πατριαρχικήν εὐλογία καί νά σᾶς ὁμιλήσω ἐπί τῆς σημερινῆς Εὐαγγελικῆς περικοπῆς.

Ἡ δόξα καί ἡ ἰσχὺς ἔχουν πολλούς ἐραστάς, πολλούς κόλακας, πολλούς διεκδικητάς πάσης ἀποκλίσεως. Εἶναι πολύ ρεαλιστικός, ἀνθρώπινος ὁ κανὼν αὐτός. Μέσα σ' αὐτόν τόν κανόνα δύο ἄνθρωποι ἠθέλησαν νά τοποθετήσουν καί τήν κλίμακα τῶν ἀξιῶν τοῦ Θεοῦ. Οἱ δύο ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι ὁ Ἰάκωβος καί ὁ Ἰωάννης, οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, πού ἐζήτησαν ἀπό τόν Χριστόν ὁ ἕνας τήν δεξιάν καί ὁ ἄλλος τήν ἀριστεράν τῆς δόξης καί τῆς ἰσχύος.

Ἀδελφοί μου, τό ἐπεισόδιον πού μᾶς διηγεῖται σήμερα ὁ Εὐαγγελιστής, φαίνεται ὅτι συνέβη λίγο μετὰ τήν Μεταμόρφωση, βέβαια, πρό τοῦ Πάθους. Ὁ Ἰάκωβος καί ὁ Ἰωάννης, μαζί μέ τόν Πέτρο, ἐστάθηκαν μάρτυρες τῆς Μεταμορφώσεως. Εἶδαν, καθὼς ἠδύνατο τήν δόξαν τοῦ Θεοῦ καί τήν λάμψη τῆς. Εἶδαν τήν ἑτέραν μορφήν τοῦ Θεανθρώπου, τήν Θεϊαν. Τί ἦταν αὐτό τό θέαμα τῆς Μεταμορφώσεως; Κανείς ἀπό τοὺς τρεῖς μάρτυρες δέν μπόρεσε ποτέ νά τό περιγράψῃ, διότι φυσικά ἀνήκει στήν κατηγορία τῶν ἀπεριγράπτων. Μόνον ὁ Πέτρος μᾶς ἀφήκε μία ὠχρῆ ἀντανάκλαση μέσα σ' ἐκεῖνον τόν περίφημο λόγο του πού εἶπε πρὸς τόν Κύριο:

Καλά θά ἦταν νά μέναμε γιά πάντα ἐδῶ, ἐπάνω στό Θαβώρ, νά κάμναμε τρεῖς σκηνές, μιά γιά σένα, μιά γιά τόν Μωυσῆ καί μιά γιά τόν Ἥλία, νά σκηκώναμε δηλαδή τίς δύο Διαθήκες, ὅλη τῆ θεία Οἰκονομία γιά τῆ δημιουργία, καθὼς παίρνει αὐτή, ἐδῶ ἐπάνω, μέσα σ' αὐτή τῆ λάμψη, τήν ἐσχατολογική ἔκφραση τῆς μακαριότητος καί μεῖς, ἀρκεῖ νά βλέπαμε καί νά ζούσαμε αὐτήν τήν κατάσταση, χωρίς σκηνή στό ὑπαιθρο, κάτω ἀπ' ὄλους τοὺς ἀνέμους, κάτω ἀπό τόν κατώτερο ἥλιο, ἢ ἀπό τήν καταιγίδα, ἀρκεῖ νά εἵμασταν κοντά στό ὕπατο ἀγαθό.

Λοιπόν, μιά ἐξασφάλιση, μέσα σ' αὐτή τήν κατάσταση τῆς ἀπεριγράπτου εὐδαιμονίας γιά τό μέλλον, ἔζησαν ὁ Ἰάκωβος καί ὁ Ἰωάννης, οἱ υἱοὶ Ζεβε-

---

¹ ΦΩΣ ΦΑΝΑΡΙΟΥ 21-4-2021. Ἐλέχθη, ἐν τῷ Ι. Μητροπολιτικῷ Ναῶ τῶν Ἀθηνῶν, τῆ 11ῃ Ἀπριλίου 1976.

δαιού. Ένα είδος Ι.Κ.Α. αιωνιότητας. Τους ένδιέφερε πολύ ή αύριον, τό μέλλον καί ήθελαν είτε εις τήν δεξιάν είτε εις τήν άριστεράν, όπωσδήποτε μιá θέση κοντά στη δόξα καί στη δύναμη. Καί ή αίτηση για τήν ένταξη τους σ' αυτό τό Ι.Κ.Α. πότε ύποβάλλεται; Πότε ζητείται ή έξασφάλιση του μέλλοντός των; Σάν είδος τραγικής ειρωνείας, ή αίτηση ύποβάλλεται τήν στιγμήν πού αυτός ό Θεός του Θαβώρ πρόκειται νά διηγηθῆ στους δώδεκα τό δικό του μέλλον, "τά μέλλοντα αύτῶ συμβαίνει".

Καί τί είναι, άδελφοί μου, αυτά τά μέλλοντα συμβαίνουν; Τί είναι τό μέλλον του Χριστού Σωτήρος, του Πατρός του μέλλοντος αιώνας; Είναι ανάβασις καί ανασφάλεια. Οί δύο αυτές ύπαρξιακές καταστάσεις συνάπτονται άπόλυτα μέ τόν ειρμό του παραδόξου.

Δέν ύπάρχει άνοδος στην κλίμακα των Χριστιανικών αξιών, συνδυασμένη μέ οιοδήποτε Ι.Κ.Α.. Καλά ή ανάβασις, ή ανάβασις εις τά Ίεροσόλυμα. Ποία τά έπακόλουθα; Κάτι επέκεινα τῆς ανασφαλείας. Παράδοσις του Υίου του ανθρώπου στους Άρχιερείς τῆς εποχῆς εκείνης, κάτι σάν έμας, στους Γραμματεΐς, δηλαδή τους σοφούς, τους θεολόγους, τους νομικούς τῆς εποχῆς εκείνης, κάτι σάν έμας. Καί μετά τήν παράδοση σ' αυτά τά χέρια τί άπογίνεται ό Θεός; Τί τόν περιμένει; Κατάκριση καί θάνατος.

Μέχρις αυτού του σημείου μάς έδωσε έλευθερία καί έξουσία ό Θεός, μέχρι νά τόν κατακρίνουμε καί νά τόν θανατώσουμε. Καί καλά ό θάνατος, καλά ένας θάνατος χωρίς πολλές διατυπώσεις, αλλά όχι. Οί άνθρωποι, έμεις, οί αρχιερείς, καί οί σοφοί, ξέρουμε νά θανατώνουμε τό Θεό, όπως του άξιζει: "καί ίδου παραδώσουσιν αυτόν τοις Ένθεσι". Δηλαδή είμεθα ίκανοί νά τόν προδώσωμεν Έκείνον καί νά τόν παραδώσωμεν στους άπίστους. Καλά θά ήταν επί τέλους, νά έφτανε αυτό. Οί διατυπώσεις όμως συνεχίζονται. Άκολουθεΐ όλη ή κλίμακα τῆς ανθρωπίνης έφευρετικότητας. Έμπαιγμός, μαστίγωση καί φτύσιμο του Θεού κατά πρόσωπον, πράγματα χειρότερα από τό θάνατο. Ό άργός θάνατος! Όμως, ό τέτοιου είδους θάνατος, είναι θάνατος μόνον κατά τήν αντίληψη των δημίων, των θανατούντων. Ό έτσι θανατούμενος τῆ τρίτη ήμέρα αναστήσεται!

Αυτός πού σās όμιλεΐ αυτή τῆ στιγμή, δέν έχει καμμιά άλλη αξίωση, παρά νά σās έρμηνεύση πιστά τήν αλήθεια καί δέν έχει καμμιά ειδικότητα, είναι απλώς ειδήμων του Γολγοθά. Άπό τήν περιοχή του προέρχεται καί από τῆς θέσεως του αυτής συνομιλεΐ σήμερα μέ τους υιούς Ζεβεδάιου.

Συγγνώμη, παρεσύρθη, δέν είναι ό όμιλῶν πού συνομιλεΐ, εγώ είμαι ό έρμηνεύων. Ό μέγάλος συνομιλητής του Ίακώβου καί του Ίωάννου, ό συνομιλητής του κόσμου τούτου, είναι Έκείνος πού ανεβαίνει στό Γολγοθά, ό Υιός του Θεού, ό Χριστός.

Καί τί είναι τό περιεχόμενο αυτής τῆς περίφημης συνομιλίας ολίγον πρό

τοῦ πάθους, τῆς συνομιλίας στήν ὁποῖαν ἀνακεφαλαιώνεται ὅλο τό μυστήριον τῆς ἀνθρωπίνης περιπετείας;

Θά κάνω μία μικρή παρένθεση γιά τήν ποσότητα τῆς ἀποδόσεως τῆς Εὐαγγελικῆς διηγήσεως, τοῦ ἐπεισοδίου. Ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος, διηγούμενος τό ἴδιο ἐπεισόδιο, λέγει ὅτι ἡ αἴτησις Ἰακώβου καί Ἰωάννου, τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, δέν ὑπεβλήθη ἀμέσως ὑπ' αὐτῶν στόν Κύριον, ἀλλ' ὅτι οἱ δύο μαθηταί, μετά πολλῆς ἀνθρωπίνης περισκέψεως καί ἔχοντες ὑπ' ὄψει των ὅτι πολλά ἰσχύει ἡ δέησις μητρός πρός εὐμένειαν Δεσπότου, ἐχρησιμοποίησαν τήν μητέρα τους, τήν καλήν κυρία Σαλώμη Ζεβεδαίου. Βέβαια, αὐτό εἶναι λεπτομέρεια, ὅμως χαρακτηριστική, χαρακτηριστική τῶν ἀνθρωπίνων μεθόδων νά χρησιμοποιοῦν τούς κυρίους καί τās κυρίας Ζεβεδαίου, γιά νά πείσουν τόν Θεόν παραπλανῶντας τον.

Καί τώρα, ἀδελφοί μου, ἔρχομαι στό προκείμενο, γιατί πρέπει νά τελειῶνω καί δέν πρέπει νά σᾶς κουράσω. Ἐρχομαι στήν ἀπάντηση τοῦ Χριστοῦ στό αἴτημα τῶν ἀνθρώπων πού ζητοῦν ὅπωςδήποτε μιά θέση πλάϊ στή δόξα καί τήν ἰσχύ. Ὁ ἓνας δεξιά καί ὁ ἄλλος ἀριστερά. Ἐσεῖς πού εἶτε τό λέγετε καθαρά, εἶτε μέ πονηριά τό κρύβετε, ὅμως οὕτως ἢ ἄλλως ζητεῖτε καί ἐκζητεῖτε μ' ὅλες τίς ἐπιδιώξεις σας μιά κάποια θέση πολύ κοντά στή δόξα, ἀδιάφορο δεξιά ἢ ἀριστερά, ἀντέχετε νά πιῆτε τό κώνειο σάν τό Σωκράτη. Νά πιῆτε τό δικό μου ποτήριο, ἀντέχετε στό ζεματιστό νερό τῆς Βαπτίσεως. Ὁ Ἄνθρωπος εὐκόλα λέγει μπορῶ τά πάντα, ἀρκεῖ νά φτάση στό στόχο του, νά ἐξασφαλίσῃ μιά θέση πλάϊ στή δόξα. Ἐτσι ἀπήντησαν καί οἱ δύο υἱοί Ζεβεδαίου: Δυνάμεθα.

Καί τώρα, ἡ τελευταία ρήση τοῦ Κυρίου καί ἡ κλεῖδα τοῦ μυστηρίου τοῦ παραδόξου, ἡ λύση τοῦ δράματος. Σάν νά ἔλεγε ὁ Χριστός σάν καρδιογνώστης: Γνωρίζω τό ἐλατήριό τῆς τόλμης σας. Ἐδῶ σᾶς θέλω: Καί ἂν ἀκόμη μπορεῖτε νά ἀνεβῆτε τόν Γολγοθᾶ μαζί μου, ὅμως χωρίς νά ἔχετε τό πνεῦμα τοῦ Γολγοθᾶ, δέν σᾶς ὠφελεῖ. Ἀντέχετε στά περαιτέρω. Στό μεγάλο πνεῦμα τῆς ὑποθέσεως τοῦ Γολγοθᾶ, ἀντέχετε νά εἴσθε τελευταῖοι, ἔσχατοι, νά μή περιμένετε κανένα πρωτεῖο, νά εἴσθε δοῦλοι τῆς ἐλευθερίας, πραγματικά ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, τότε εἴσθε προωρισμένοι εἶτε ἀπό τά δεξιά, εἶτε ἀπό τά ἀριστερά, νά μέ πλησιάσετε στήν ὥρα τῆς δόξης μου, γιατί ἐγώ ὁ ἴδιος δέν ἦλθα νά ζητήσω ἀπό κανένα νά μέ ὑπηρετήσῃ, νά μέ διακονήσῃ, ἀλλά ἦλθα νά δουλέψω στους ἀνθρώπους καί νά δώσω ὅ,τι ἔχω, ἀκόμη καί τήν ψυχή μου σάν λύτρα γιά τούς κάθε εἶδους πειρατάς τοῦ ἀνθρώπου, λύτρον ἀντί πολλῶν.

Καί τό συμπέρασμα, ὁ ἐπίλογος, αὐτά, Χριστιανοί Ἀθηναῖοι, εἶναι δικά σας. Δέν σᾶς τά ὑπαγορεύει ὁ ἄμβων. Ὁ ἄμβων σήμερα ὀμιλεῖ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Τό μόνο πού μπορῶ νά σᾶς πῶ, ὡς τέλος, εἶναι ὅτι σᾶς φέρνω τό μήνυμα τῆς μητρός σας Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο συνοψίζεται εἰς τοῦτο: Ὅτι ἀντέχει, ὅτι εἶναι διάκονος καί δοῦλος, καί εἶναι λύτρον ἀντί πολλῶν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ

Με τη συνεργασία
Γ. Γ. ΑΝΔΡΟΥΣΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΑ

Ι. Μ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Βιβλιοπαρουσίαση
«Μαθήματα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου»
Ἰωάννου Μ. Κονιδάρη, Ὁμ. καθηγητοῦ
τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Χάρης Ἀνδρεόπουλος
Δρ. Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας

Ὁ καθηγητής κ. Ἰωάννης Μ. Κονιδάρης δέν χρειάζεται ιδιαίτερες συστάσεις καθώς εἶναι πολύ γνωστός ὄχι μόνο στόν πανεπιστημιακό χῶρο καί ιδιαίτερος σ' αὐτόν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ἀλλά καί στό εὐρύ κοινό χάρη στίς ἀρθρογραφικές του παρεμβάσεις, κυρίως ἀπό τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος «Τό Βῆμα» –τῆς ὁποίας τυγχάνει τακτικός συνεργάτης– ἀλλά καί ἀπό τίς συχνές ἐμφανίσεις του στή κρατική (δημόσια) τηλεόραση, σέ συζητήσεις πού ἀφοροῦν στά ζητήματα τῶν σχέσεων Πολιτείας καί Ἐκκλησίας, ἐκφράζοντας λόγο καθαρό καί μετρημένο καί ἐν παντί ἐπιστημονικά τεκμηριωμένο.

Πρόκειται γιά τόν ἀκαδημαϊκό δάσκαλο ὁ ὁποῖος, μέ τό πλούσιο ἐπιστημονικό του ἔργο στή Νομική Σχολή τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (ΕΚΠΑ) καί τή συμμετοχή του στό δημόσιο διάλογο ἐπί θεμάτων τά ὁποῖα ἐν γένει ἄπτονται τῶν σχέσεων τῆς Πολιτείας μέ τήν Ἐκκλησία καί ἐπί τό εἰδικότερον ρυθμίζουν τίς ἔννομες σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας –καί ἐν γένει τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων– στήν ἑλληνική ἐπικράτεια, ἔχει συμβάλλει τά μέγιστα τήν ἀνάπτυξη τοῦ ιδιαίτερου περιτῶν ἐν λόγῳ θεμάτων κλάδου Δικαίου τῆς νομικῆς ἐπιστήμης καί συγκεκριμένα αὐτοῦ πού ἔχει ἐπικρατήσει νά ὀνομάζεται, μέ τόν πολύ στενότερο ἀπό τό περιεχόμενο του ὄρο, «Ἐκκλησιαστικό» καθώς, ὑπό αὐτόν τόν ὁμολογιακῶς προσανατολισμένο χαρακτηρισμό, περιλαμβάνεται ἡ διδασκαλία τόσο τοῦ θεμελιώδους ἀτομικοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὅσο καί τῶν σχέσεων τῆς Πολιτείας μέ τίς πάσης φύσεως καί προελεύσεως θρησκευτικές συσσωματώσεις.

Ἐχοντας, λοιπόν, ἐπί πολλά συναπτά ἔτη, ὡς πανεπιστημιακός δάσκαλος, διδάξει στά ἀμφιθέατρα τό μάθημα τοῦ ἐν λόγῳ κλάδου Δικαίου, ὁ ὁμ. καθηγητής τῆς Νομικῆς Ἀθηνῶν καί πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Κανονικοῦ καί Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κ. Κονιδάρης μας παραδίδει (μέ τή συνεργασία τοῦ παλαιοῦ μαθητοῦ καί διδάκτορος του κ. Γεωργίου Ι. Ἀνδρουτσοπούλου, ἤδη ἐπικούρου καθηγητοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου στή Νομική Ἀθηνῶν καί μέλους τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τῶν Δογματικῶν καί Νομοκανο-

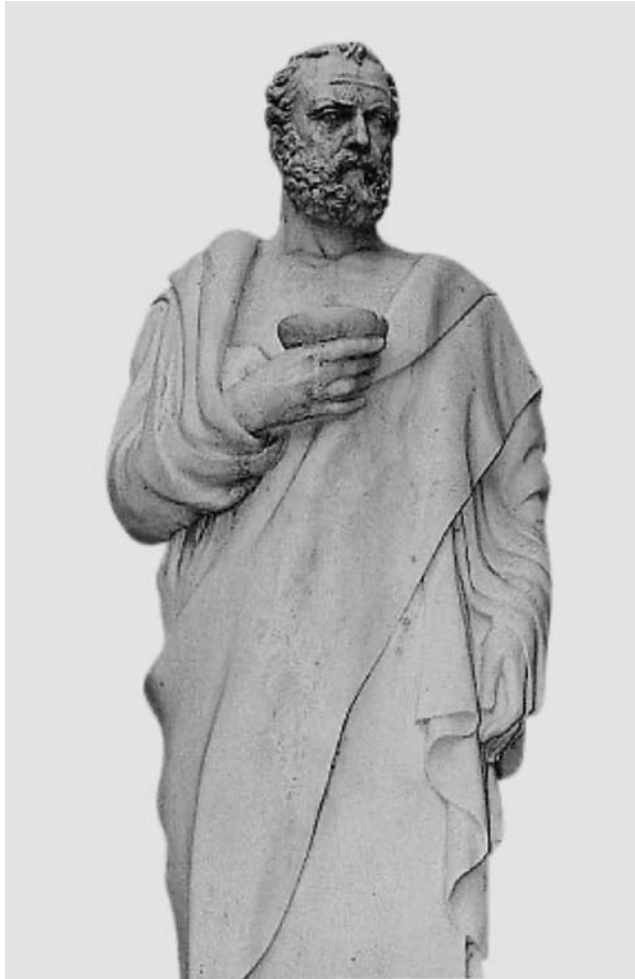
νικῶν Ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) ἓνα νέο ἔργο - ἓνα νέο βιβλίο, ἐκδοθέν ἀπό τίς εὐφήμως γνωστές Ἐκδόσεις Σάκκουλα (<https://www.sakkoulas.gr>) ὑπό τόν τίτλο "Μαθήματα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου", τό ὁποῖο, ἀποτελῶντας καταστάλαγμα αὐτῆς τῆς μακρᾶς ἐρευνητικῆς καί διδασκαλικῆς του διαδρομῆς, ἀποσκοπεῖ στή συστηματική διδασκαλία τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου». Τό ἐγχείρημα ἀναπτύσσεται σέ δύο στάδια. Στό πρῶτο ἐκτίθεται, κατά τρόπο εὐληπτο καί συνεκτικό, ἡ ὕλη τοῦ γνωστικοῦ ἀντικειμένου, στήν ὁποία ἐντός παρενθέσεων παρατίθενται τόσο οἱ νομοθετικές πηγές, πολιτειακῆς ἢ/καί ἐκκλησιαστικῆς προελεύσεως, ὅσο καί παραπομπές σέ δικαστικές ἀποφάσεις (τίς πιό πρόσφατες ἢ τίς πλέον σημαντικές). Στό δεύτερο - τό Παράρτημα - παρουσιάζονται ἐπικαιροποιημένα καί ἀνακαθαρμένα τά βασικά νομοθετικά κείμενα, στά ὁποῖα στηρίζεται ἡ ἔκθεση πού περιέχεται στό κυρίως μέρος, μέ στόχο τήν ἐνίσχυση τῆς μαθησιακῆς διαδικασίας μέ τή συστηματική μελέτη τῶν πηγῶν, τή διασταύρωση καί τόν ἔλεγχο τῶν ἐκτειθεμένων ἀπόψεων.

Ἀναφορικῶς μέ τά ἐπί μέρους περιεχόμενα: Στήν Εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου ἐξετάζονται μέ κάθε δυνατή συντομία, ἡ ἔννοια, τό ἀντικείμενο καί ἡ φύση τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, οἱ πηγές καί ἡ ἐρμηνεία του καί ἀκολουθοῦν τά ἑπτὰ μέρη τῆς κύριας ὕλης τοῦ βιβλίου. Στό Μέρος Α' τοῦ ἔργου ἀναλύεται ἡ θρησκευτική ἐλευθερία, τό περιεχόμενό της καί οἱ φραγμοί στήν ἄσκηση τῆς λατρείας. Στό αὐτό Μέρος ἀναλύεται, ἐπίσης, καί ὁ Ν. 4301/2014 πού ἀφορᾷ στή ρύθμιση σειρᾶς θεμάτων πού ἀφοροῦν στή νομική ὀργάνωση τῶν ἐν Ἑλλάδι θρησκευτικῶν κοινοτήτων πέραν ἐκείνων πού ἔχουν ὀργανωθεῖ μέ εἰδικές νομοθετικές διατάξεις ὡς ΝΠΔΔ. Τό Μέρος Β' ἀφιερώνεται στήν ἐξέταση τῶν σχέσεων Πολιτείας καί Ἐκκλησίας. Μετά ἀπό μιά σύντομη ἔρευνα τῶν ἐπί μέρους συστημάτων σχέσεων, ἐξετάζονται διεξοδικῶς οἱ σχέσεις Πολιτείας καί Ἐκκλησίας στή νεώτερη Ἑλλάδα τόσο ἱστορικῶς (μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση στίς περιόδους τῆς δικτατορίας 1967-1974 καί τῆς μεταπολιτεύσεως) ὅσο καί δογματικῶς ὑπό τό ἰσχύον Σύνταγμα. Στή συνέχεια ἡ ὕλη τοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διαρθρώνεται σέ τέσσερα μέρη, τά ὁποῖα ἀναφέρονται ἀντιστοίχως: τό Μέρος Γ' στήν ὀργάνωση τῆς Ἐκκλησίας, τό Μέρος Δ' στή διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, τήν ἰδιαίτερη νομική μεταχείριση κληρικῶν καί μοναχῶν, περιλαμβάνοντας, ἐπίσης, ἐκτεταμένες ἀναφορές καί ἀναλύσεις στά θέματα ταφῆς, καύσεως καί ἀποτεφρώσεως νεκρῶν πού εἰσάγουν οἱ πρόσφατοι Ν. 4277/2014 (ἀρθ. 48) καί Ν. 4368/2016 (ἀρθ. 19 καί 92). Τό Μέρος Ε' ἀσχολεῖται μέ τό ἐκκλησιαστικό ποινικό δίκαιο (ἐκκλησιαστικά ἀδικήματα, ἐπιβαλλόμενες ποινές, κ.λ.π.) καί τό Μέρος Στ' μέ τά ἐκκλησιαστικά δικαστήρια καί τή δικονομία. Τέλος, στό Ζ' Μέρος ἐξετάζονται συνοπτικῶς τά ἰδιαίτερα ἐκκλησιαστικά

καθεστῶτα στην ἑλληνική ἐπικράτεια, δηλαδή ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης (μέ παράθεση τῶν ρυθμίσεων πού εἰσάγουν στή διοίκησή της οἱ Ν. 4301/2014 [ἄρθ. 19, 20] καί 4310/2014 [ἄρθ. 51-54], τό Ἅγιον Ὅρος καί οἱ ἐκκλησιαστικές ἐπαρχίες τῆς Δωδεκανήσου [Ν. 4301, ἄρθ. 21, 22]).

Ἀκολουθεῖ τό Παράρτημα, πού περιλαμβάνει ἐπικαιροποιημένα τά βασικά νομοθετικά κείμενα, α) γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος (Ν. 590/77 περί τοῦ Κατασταστικοῦ Χάρτου [Κ.Χ.] αὐτῆς, Ν.Δ. 5383/1932, περί ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, ὅπως ἰσχύει σήμερα), β) γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης (Σύμβαση Ὀκτωβρίου 1900 μεταξύ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί Κρητικῆς Πολιτείας καί Ν. 4149/1961 περί Κ.Χ. τῆς ἐν Κρήτη Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας), γ) γιά τό Ἅγιον Ὅρος (Κ. Χ Ἁγίου Ὅρους 1924 καί Ν.Δ. 1926 περί κυρώσεως τοῦ Κ.Χ.) καί δ) γιά τήν ὀργάνωση τῆς νομικῆς μορφῆς τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων καί τῶν ἐνώσεών τους στην Ἑλλάδα (ἄρθ. 1 - 18, Ν. 4301/2014). Τα κείμενα αὐτά αποτελοῦν στην οὐσία μια οιονεῖ ιδιωτική κωδικοποίηση, διότι ἔχουν ενσωματωθεῖ σ' αὐτά ὅλες οἱ μέχρι τοῦδε μεταβολές τους. Τό ἔργο κατακλείει ἐκτενῆς βιβλιογραφία, ἡ ὁποία διαιρεῖται σέ τρία τμήματα: τό πρῶτο περιέχει τά γενικά ἔργα ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, τό δεύτερο περιλαμβάνει μονογραφίες, μελέτες καί ἄρθρα καί τό τρίτο πηγές καί χρηστικά βοηθήματα.

Τά «Μαθήματα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου» προορίζονται, ἐν πρώτοις, γιά τούς προπτυχιακοῦς καί μεταπτυχιακοῦς φοιτητές τοῦ γνωστικοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Φιλοδοξοῦν, ὅμως, ταυτοχρόνως νά ἀποτελέσουν ἕνα ἀξιόπιστο καί κατατοπιστικό βοήθημα γιά τούς νομικούς τόσο τῆς θεωρίας ὅσο καί τῆς πράξεως, δικηγόρους καί δικαστές πού ἔχουν νά ἀντιμετωπίσουν ζητήματα τοῦ δυσχεροῦς καί ἰδιαιτέρου αὐτοῦ κλάδου του Δικαίου. Ἀπευθύνονται, ἐπίσης, σέ θεολόγους καί σέ ἐρευνητές ἀπό το χῶρο τῶν κοινωνικῶν καί ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν (ἱστορικούς, κοινωνιολόγους, κ.α.) οἱ ὁποῖοι εἴτε ἐντρυφοῦν στό πεδίο σχέσεων Πολιτείας - Ἐκκλησίας / θρησκευτικῶν κοινοτήτων, εἴτε ἀσχολοῦνται μέ θέματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καί δὴ τῆς νεωτέρας.

Ό Ιπποκράτης, ιατρός καί φιλόσοφος (460-377 π.Χ.)

Ἡ ἄσκηση τοῦ ἱατρικοῦ λειτουργήματος κατὰ τὸ ἱπποκρατικὸ καὶ χριστιανικὸ πρότυπο

Σεραφεῖμ Καστανάκης,
Καθηγητὴς Παθολόγος - Λοιμωξιολόγος Ἀκαδημαϊκός
Ἐπίτ. Διευθυντὴς Ἱατρικῆς Ὑπηρεσίας Γεν. Νοσοκομείου Χανίων
Ἄρχων Ἀκτουάριος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου
τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

«Ἱητρικὴ τεχνέων μὲν πασέων ἐστὶν ἐπιφανεστάτη»

Ὁ Ἱπποκράτης γεννήθηκε τὴν ἀνοιξη τοῦ ἔτους 460 π.Χ. στὴν Κω. Ἀπέθανε στὴ Λάρισα εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν (377 π.Χ.)

Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δράση του συμπίπτει μὲ τὴ χρονικὴ περίοδο τῆς λάμπης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πού ἐφώτισε τὴν ἀνθρωπότητα. Τότε πού ὁ Περικλῆς ἔδωσε παρόρμηση στὶς τέχνες καὶ ἔμαθε τοὺς ἀνθρώπους πῶς νὰ κυβερνῶνται, τότε πού ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης ἔγραψαν τίς ἀθάνατες ἱστορίες τους, ὁ Φειδίας ἐσκάλισε στὸ μάρμαρο τίς μορφές τοῦ ἰδεώδους Ἑλληνικοῦ κάλλους καὶ ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐδόνησαν τίς ἀνθρώπινες ψυχές μὲ τὰ συγκλονιστικὰ ἔργα τους.

Ἦταν ἡ περίοδος γύρω ἀπὸ τὸν 5ο αἰῶνα π.Χ., πού ὁ Θεὸς ἀποφάσισε νὰ ἀλλάξει τὴν ἀνθρώπινη πορεία δια τοῦ Ἑλληνικοῦ στοχασμοῦ.

Ἦταν τότε, πού ἐκείνη ἡ θεία λάμψη τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐφώτισε καὶ τὴν Ἑλληνικὴ σκέψη, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἱατρικῆς ἀπὸ τὸν γιο τοῦ ἱατροῦ Ἡρακλείδη καὶ τῆς Πραξιθέας, κόρης τῆς μαίας Φαιναρέτης.

«Τὸν Ἱπποκράτη» τὸν ὁποῖον Ἱπποκράτη ὁ Πλάτων ἐχαρακτήρισε ἰσάξιο τοῦ Πολυκλείτου καὶ τοῦ Φειδία.

Ὁ Ἀριστοτέλης στὰ πολιτικὰ τὸν ἀποκάλεσε «Ἱπποκράτης ὁ μέγας», ὁ Ἑρωτιανὸς ἰσάξιο τοῦ Ὀμήρου, ὁ Γαληνὸς ἀξιοθαύμαστο ἐφευρέτη παντὸς ὠραίου, ὁ διάσημος γιαιτρὸς Ἀλέξανδρος Τρουλινὸς τοῦ 6ου αἰῶνα μ.Χ. «Ἀρχαῖο Σοφὸ, ἀπολύτως θεῖον» καὶ ἔκτοτε μέχρι καὶ σήμερα ἀναγνωρίστηκε ὡς ὁ πατὴρ τῆς Ἱατρικῆς.

Γιατί ὅμως; Ποιὰ ἦταν ἡ προσφορά του; Ὁ Ἱπποκράτης ἀναμφισβήτητα ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὸν μεγάλο γιαιτρὸ τὸν Πυθαγόρα καὶ τὴ σχολή του (580-489 π.Χ.) ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων διατυπώνει καὶ τὸ δόγμα ὅτι ὅλα τὰ ζῶντα ὄντα συνδέει μιὰ στενὴ σχέση.

Τὸν Ἀλκμαίωνα (500π.Χ.) τίς ἀνατομίες καὶ τὰ πειράματα τῶν ζώων καὶ τὴν ἀποψή του ὅτι νόσος εἶναι ἡ διαταραχὴ τῆς ἰσορροπίας τῆς δυνάμης τῆς ὕλης.

Τὸν Ἡράκλειτο πὸν διατυπώνει τὴν ἄποψη τῆς ἀέναης ἀλλαγῆς τῆς ὕλης μὲ τὸ ἀπόφθεγμα «τὰ πάντα ρεῖ».

Ὁ διαπρεπὴς ἱστορικὸς τῆς Ἰατρικῆς Henry Sigerist ἔγραψε: «Οὐδενὸς ἱατροῦ ἢ φήμη ὑπῆρξε μεγαλυτέρα ἐκείνης τοῦ Ἱπποκράτη».

Ἐπὶ δύομισι χιλιάδες χρόνια διατηρεῖται ἀκμαῖος ὁ Ἱπποκρατικὸς θρύλος καὶ ἡ διεθνὴς ἐπιστῆμη ἀνανεώνει τὸ σεβασμὸ τῆς στῆν κορυφῇ αὐτῆν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Τὸ ἔργο του ἔχει μεταφραστεῖ σὲ ὅλες τίς ἐπίσημες γλῶσσες, ὁ δὲ περίφημος ὄρκος ἀντανακλᾷ σαφῶς τὴν Ἱπποκρατικὴ ἠθικὴ.

Βασικὴ φιλοσοφία τῆς Ἱπποκρατικῆς σκέψης εἶναι ἡ πίστη στῆν ἐνιαία ψυχοσωματικὴ ὄντοτητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος πάσχει ὡς σῶμα καὶ ὡς ψυχὴ.

Υγεία εἶναι ἡ σωστὴ σχέση τῶν τεσσάρων χυμῶν τοῦ σώματος: αἷματος, φλέγματος καὶ ξανθῆς καὶ μελαίνης χολῆς καὶ ἡ ἰσορροπία μὲ τίς δυνάμεις τῆς φύσης.

Στὸ βιβλίον τοῦ «ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ» διατυπώνει τὴ θέση: «Λέγειν τὰ προγενόμενα. Γιγνώσκειν τὰ παρεόντα, μελετᾷν ταῦτα. Ἀσκέειν περὶ τὰ νοσήματα δύο. ΩΦΕΛΕΕΙΝ ἢ ΜΗ ΒΛΑΠΤΕΙΝ. Ἡ τέχνη δια τριῶν.

Τὸ νόσημα, ὁ νοσέων, ὁ ἰητρός. Ὁ ἰητρός ὑπηρέτης τῆς τέχνης. Ὑπεναντιοῦσθαι τῷ νοσήματι τὸν νοσέοντα μετὰ τοῦ ἰητροῦ χρή».

Στῆν ἱατρικὴ πράξη λοιπόν, ὑπάρχουν τρία πράγματα: **Ἡ ἀρρώστια,**

ὁ ἄρρωστος καὶ ὁ γιατρός. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς νόσου, οὐσιώδη καὶ κορυφαῖο ρόλο παίξει ἡ «Διαπροσωπικὴ σχέση» ἱατροῦ καὶ ἀσθενοῦς. **Σχέση πνευματικῆ, συνάντηση ψυχῆς, συναισθηματικὴ σύνδεση μὲ τοὺς ἀσθενεῖς - Ἰατρικὴ τοῦ προσώπου.**

«Πολλοὶ ἄρρωστοὶ ἂν καὶ γνωρίζουν πῶς ἡ κατάστασή τους εἶναι πολὺ σοβαρὴ, γιαντρέουνται ἐπιδεικνύοντας καρτερικότητα, χάρι στῆν καλοσύνη τοῦ ἱατροῦ». (Ἱπποκράτης)

Σήμερα δυστυχῶς, στῆν τεχνοκρατούμενη ἱατρικὴ μερικὲς φορὲς οἱ ἱατροὶ δίδουν μεγαλύτερη προσοχὴ στῆν ἀρρώστια (ἐνδιαφέρον ἐπιστημονικὰ περιστατικὸ λέγουν συχνὰ) καὶ ὄχι ὅσο πρέπει στὸν ἴδιο τὸν ἄρρωστο.

Ἡ Ἱπποκρατικὴ θέση εἶναι ὁ γιατρός κοντὰ στῆν κλίνη τοῦ ἀρρώστου.

Στῆν ἀντιμετώπιση τῆς νόσου ὁ γιατρός πρέπει πάντα νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του τὴν ἱπποκρατικὴ ἀρχή.

«ΑΣΚΕΕΙΝ ΠΕΡΙ ΤΑ ΝΟΥΣΗΜΑΤΑ ΔΥΟ, ΩΦΕΛΕΕΙΝ ἢ ΜΗ ΒΛΑΠΤΕΙΝ».

Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ δὲν ἀναφέρεται μόνο στῆν ἐκτέλεση τῆς ἱατρικῆς πράξης, ἀλλὰ καὶ στῆν παράλειψη τῆς ἐκτέλεσης ὅπου πρέπει πὸν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει, σὲ βλάβη. Ἐπ' αὐτοῦ, ὁ γιατρός βασιζέται στῆν ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ τὴν πεῖρα.

Ὁ Ἱπποκράτης στὸ βιβλίον ΝΟΜΟΣ γράφει:

«3. Ὅποιος σκοπεύει νὰ ἀποκτήσῃ ἀκριβῆ γνώση τῆς ἰατρικῆς, πρέπει νὰ διαθέτῃ τὰ ἀκόλουθα προσόντα: ἰδιοφυία, διδασκαλία, κατάλληλο περιβάλλον, συνεχῆ μάθηση ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία, ἐργατικότητα καὶ χρόνος.

4. Ἐτσι ὁ κόσμος θὰ μᾶς θεωρεῖ γιατρούς, ὄχι μόνο κατ' ὄνομα, ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν. Ἡ ἀπειρία εἶναι δυσάρεστο ἀπόκτημα καὶ ἐπιζήμιον κεφάλαιον γιὰ ὄσους τὴν σέρνουν μαζί τους νύχτα καὶ μέρα, δὲν προσφέρει καμιὰ χαρὰν καὶ καμιὰν ἀπόλαυση, ἀλλὰ τροφοδοτεῖ τὴ δειλία καὶ τὴ θρασύτητα μόνο. Γιατί ἡ δειλία φανερώνῃ ἀδυναμία καὶ τὸ θράσος ἔλλειψη πείρας. Δύο πράγματα ὑπάρχουν ἢ ἐπιστήμη δηλ. ἢ τέλεια γνώση καὶ ἢ σοφοφάνεια πού εἶναι ἢ πλήρης ἄγνοια ντυμένη μὲ ἔνδυμα σοφίας».

Στὸν πρῶτον ἀφορισμὸν τοῦ Ἱπποκράτη ἀναφέρεται ὅτι ἡ πείρα εἶναι σφαλερῆ. «Ο ΒΙΟΣ ΒΡΑΧΥΣ Ἡ ΔΕ ΤΕΧΝΗ ΜΑΚΡΗ Ὁ ΔΕ ΚΑΙΡΟΣ ΟΕΥΣ Ἡ ΔΕ ΠΕΙΡΑ ΣΦΑΛΕΡΗ Ἡ ΔΕ ΚΡΙΣΙΣ ΧΑΛΕΠΗ».

Στὸ «Περὶ κρίσιμων ἡμερῶν» ἔργο τοῦ Ἱπποκράτη ἀναφέρεται:

«Μέγα μέρος ἠγέομαι τῆς τέχνης εἶναι τὸ δύνασθαι κατασκοπέεσθαι περὶ τῶν γεγραμμένων ὀρθῶς. Ὁ γὰρ γνούς καὶ χρεώμενος τούτοισιν, οὐ ἂν μοι δοκεῖ μέγα σφάλλεσθαι κατὰ τὴν τέχνην : Δηλαδή θεωρῶ σημαντικό μέρος τῆς ἰατρικῆς τέχνης τὸ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκφέρει ὀρθὴ γνώμη γύρω ἀπὸ ὅσα ἔχουν γραφεῖ. Αὐτὸς πού ἔχει γνώση τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ ξέρεῖ νὰ τὰ χρησιμοποιεῖ ὀρθά, δὲν θὰ πράξῃ μεγάλα σφάλματα κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του». Στὸ βιβλίον περὶ ἀρχαίας ἰατρικῆς συμβουλεύει τοὺς μαθητὲς του, «πρέπει λείπει στὴν ἄσκησιν τῆς ἰατρικῆς νὰ ἔχετε ἓνα μέτρο ἐκτιμήσεων τῶν πραγμάτων καὶ αὐτὸ τὸ μέτρο δὲν εἶναι οὔτε ἀριθμὸς οὔτε σταθμά, ἀλλὰ ἡ αἴσθησις τοῦ σώματος. Ἡ αἴσθησις τοῦ ἀνθρώπινου σώματος εἶναι λοιπὸν τὸ μέτρο τῆς ἀκριβοῦς ἐκτίμησης τῶν πραγμάτων. Αὐτὸ σημαίνει λεπτομερῆ κλινικὴ ἐξέταση».

Οἱ καλοὶ κλινικοὶ δὲν βασίζονται μόνο στὶς παρακλινικὰς πληροφορίες, ἀλλὰ συνεκτιμοῦν ὅλα τὰ δεδομένα.

Γιὰ τὴν πρόνοια τοῦ γιατροῦ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς ὁ Ἱπποκράτης στὸ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ἀναφέρει: «Ὁ καλύτερος γιατρός κατὰ τὴν γνώμην μου, εἶναι ἐκεῖνος πού γνωρίζει ἀπὸ πρὶν τὰ πράγματα. Γνωρίζοντας ἀπὸ πρὶν τὰ πράγματα καὶ ἐκθέτοντας στοὺς ἀρρώστους τὰ παρόντα, τὰ περασμένα καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ὅσα αὐτοὶ παραλείπουν νὰ ἐκθέσουν σὲ αὐτόν, τοὺς πείθει ὅτι ξέρεῖ τὴν κατάστασίν τους καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον, ὥστε δὲν διστάζουν ἐκεῖνοι νὰ ἐμπιστευτοῦν σὲ αὐτόν τὴν θεραπείαν τους».

Κι ἐκεῖνος τότε, θὰ κατορθώσῃ νὰ τοὺς γιατρέψῃ μὲ τέλειον τρόπον, γιατί ἀπὸ τὴν παρούσα κατάσταση, μπορεῖ νὰ προβλέψῃ τὴν ἔκβασιν τῆς ἀσθενείας τους». Τὸ νὰ θεραπεύσῃ ὁ γιατρός ὅλους τοὺς ἀσθενεῖς εἶναι ἀδύνατον.

Ὁ γιατρός δὲν δύναται πάντοτε νὰ θεραπεύει, ὅμως δύναται πάντοτε νὰ παρηγορεῖ(!)

Κανόνες σπουδαίους θεωρεῖ τὴν ἤρεμη ἀντιμετώπιση τῶν ἀντιρρήσεων τῶν ἀρρώστων, τὴν ὑπομονή καὶ τὴν ψυχραιμία στὴν ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιῶν ποὺ προκύπτουν.

Προτρέπει τὸν ἰατρὸ νὰ συγκαλεῖ συμβούλιο ὅταν ἀδυνατεῖ νὰ δεῖ τὴν κατάσταση ποὺ ὑπάρχει, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως συμβούλια οἱ γιατροὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ καταφεύγουν σὲ βίαιες διενέξεις καὶ τονίζει ὅτι ὁ γιατρός πρέπει νὰ μὴν ξεχνᾷ ὅτι ὅταν ὑπάρχει ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὑπάρχει ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν τέχνη. Στὸ 6ο ἐδάφιο τῶν παραγγελιῶν: «Ἐὰν ὑπάρχει λόγος νὰ βοηθηθετε κάποιον ἄνθρωπο, ξένο ἢ φτωχό, τότε πρέπει νὰ προσφέρετε τίς ὑπηρεσίες σας μὲ ἐξαιρετικὴ προθυμία. Γιατί ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων συνοδοιπορεῖ μὲ τὴν ἀγάπη τῆς ἐπιστήμης (ἦν γὰρ παρῆ φιλανθρωπὴ πάρεστι καὶ φιλοτεχνίη). Μὴ ζητᾶτε, ὅταν καλεῖσθε νὰ ἐξετάσετε ἕναν ἀσθενῆ, νὰ καθορίζετε ἀπὸ πρὶν τὴν ἀμοιβή σας.

Εἶναι σωστὸ νὰ ἐνδιαφέρεστε γιὰ τὴν δημιουργία περιουσίας, ἀλλὰ μακρὰν τῆς ἀπληστίας».

Ἄς παρακολουθήσουμε τί λέει ὁ Μεγάλος Δάσκαλος γιὰ τὰ προσόντα ποὺ πρέπει νὰ κοσμεῖται ὁ ἰατρός.

Ὁ γιατρός πρέπει νὰ λαμβάνει ὕπ' ὄψιν του καὶ νὰ σέβεται τὴν ἐλευθερία ποὺ τοῦ δίνει ὁ ἀσθενής, γιατί οἱ ἀσθενεῖς εἶναι ὑποταγμένοι στὸ γιατρό.

«Ὁ ἰατρός πρέπει νὰ εἶναι σεμνός, εὐπρεπής, ἀπροσποίητος, νὰ ἔχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμοῦ τὴν ἀγιότητα τοῦ ἐπαγγέλματος, νὰ μὴν εἶναι φθονερός, μὴδὲ νὰ ζηλοτυπεῖ τοὺς συναδέλφους του. Μακρὰν ἅπ' αὐτὸν ἢ οἴησις, ἢ ἀλαζονεῖα, ἢ φιλοχρηματία καὶ ἀισχροκέρδεια.

Μακρὰν ὡσαύτως ἀπὸ πάσης πρὸς ἰσχυροὺς κολακειᾶς καὶ δουλοπρεποῦς χαμερπείας. Νὰ ἀποφεύγει παντὶ τὰς λογομαχίας καὶ ἔριδας.

Αἱ ἀντιρρήσεις του νὰ προβάλλονται μετὰ γλυκότητος καὶ ἀπλότητος.

Ἐν γένει δὲ νὰ σέβεται τὰς γυναῖκας νὰ εἶναι πρόθυμος περὶ τὴν ἐκτελέσιν τῶν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ καὶ νὰ εἶναι θεοσεβῆς πλὴν οὐχὶ δεισιδαίμων».

Ἀναφέρομαι στὸν Ἱπποκρατικὸ ὄρκο:

«Νὰ θεωρῶ μὲν τὸν διδάσκαλον μου εἰς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἴσον πρὸς τοὺς γονεῖς μου καὶ κοινωνὸν τοῦ βίου μου καὶ τὰ νενομισμένα νὰ τοῦ ὀφείλω καὶ τοὺς ἄρρενας ἐγγόνους αὐτοῦ ἴσους πρὸς ἀδελφούς μου νὰ θεωρῶ καὶ νὰ τοὺς διδάξω τὴν τέχνην ταύτην, ἐὰν ἀπαιτηθῆ νὰ μάθουν, ἀμισθὶ ἄνευ ἄλλης συμφωνίας».

Ἐπίσης ὁ Ἱπποκρατικὸς ὄρκος ἀναφέρεται σὲ μεγάλα ἰατρικοκοινωνικὰ θέματα ὅπως : Ἀμβλωση, ἢ εὐθανασία, τὸ ἰατρικὸ ἀπόρρητο, ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀνεξάρτητα ἂν εἶναι ἄνδρας ἢ γυναῖκα, ἐλεύθερος ἢ δούλος

καὶ ἡ ὑπηρετήση τοῦ ἀληθοῦς συμφέροντος τοῦ ἀσθενῆ.

Ὁ Μέγας Ἱπποκράτης ὀρκίζει τοὺς ἰατροὺς :α)Νὰ μὴν δώσουν φάρμακα εὐθανασίας ἔστω καὶ ἂν τοὺς ζητηθοῦν. «Οὐ δώσω δὲ φάρμακο ἀσθενῆ αἰτηθεὶς θανάσιμο οὐδὲ ὑφηγήσομαι συμβουλὴν τοιῆνδε» Οὐδέ καὶ διακοπῆς κηρύσεως «Οὐδέ γυναικὶ πεσὸν φθόριον».

β) Νὰ τηρήσουν τὸ ΙΑΤΡΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ «Α δὰν ἴδω καὶ ἀκούσω ἐν θεραπείῃ καὶ ἄνευ θεραπείῃ κατὰ βίον , σιγήσομαι ἄρρητα».

Δὲν θὰ ἐκτελέσω καμία πράξη ποὺ ἐνδεχομένως θὰ βλάψει τὴν υγεία τοῦ ἀρρώστου «Ἄγνῶς δὲ καὶ ὀσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τὴν τέχνην τὴν ἐμήν».

Ὁ Ἱπποκράτης μας ἄφησε ἓνα μεγάλο ἔργο μὲ πολλὰ χρήσιμα καὶ μᾶς ὑπέδειξε μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸ ἠθικὸ πλαίσιο στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ζοῦμε καὶ τὴν ἀναζήτηση τῶν αἰτιῶν τῶν νόσων δια τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, δηλαδή το δρόμο ποὺ πορεύεται σήμερα ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη.

Χριστιανικὸ πρότυπο

Ἡ τιμητικὴ θέση ,ποὺ εἶχε τὸ λειτούργημα τοῦ ἱατροῦ στὸν ἀρχαῖο κόσμος ὄχι μόνον ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ ἀπόκτησε ἰδιαίτερη καταξίωση.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ ἰατρὸς τιμᾶται δεόντως, θεωρούμενος θεῖον πρόσωπο. «Τίμα ἰατρὸν πρὸς τὰς χρεῖαις τιμαῖς αὐτοῦ καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος». «Κύριος ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ».

Ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐκτίμησις ποὺ ἀπονέμει ὁ χριστιανισμὸς στὸ πρόσωπο τοῦ ἱατροῦ, ἀπορρέει ἀπὸ τὴν σπουδαιότητα ποὺ ἀποδίδει ἡ ἐκκλησία στὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ γενικὰ στὴν υγεία.

Τὸ σῶμα κατὰ τὴν Ἁγία Γραφή, ὡς δημιούργημα τοῦ Θεοῦ κατ'εἰκόνα καὶ καθ'ὀμοίωση εἶναι «Καλὸν Λίαν».

Εἶναι ἓνα θαυματουργικὸ ἐργαστήριον ποὺ μέσα τοῦ συντελοῦνται οἱ μυστηριώδεις λειτουργίαι τῆς ζωῆς.

Εἶναι τὸ στοιχεῖο ποὺ παρέλαβε ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐνανθρώπιση Τοῦ «ὁ Λόγος Σὰρξ ἐγένετο» μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἰωάννης Εὐαγγελιστῆς (Ἰωαν. 1,1 Κεφ.)

Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἱερότητα ,γιατί εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ, Ναὸς τοῦ Θεοῦ, κατοικητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅπως γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Ἄ 'κορ.6,19)

Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία Εὐλογεῖ καὶ Ἁγιάζει κάθε γνώση καὶ ἐπιστήμη ποὺ ἔρχεται νὰ βοηθήσει καὶ νὰ στηρίξει τὸν ἄνθρωπο. Παράλληλα στέκεται μὲ κριτικὴ στάση , ἐλέγχοντας κάθε κατάχρησις καὶ ὑπέρβασις ποὺ ἀναιρεῖ τὴν ἀγάπην, αὐτονομεῖ τὴν γνώση καὶ τὴν μετατρέπει σὲ «ὑβρίν» κατὰ

του θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου μεταβάλλοντας ἔτσι τὸ πρόσωπο σὲ ὄργανο πειραματισμοῦ καὶ ἐκμεταλλεύσεως.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ θυμηθοῦμε τὸν Πλάτωνα ποὺ λέγει. «Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς, πανουργία καὶ οὐ,οὐ σοφία φαίνεται».

Ὁ γιατρὸς ἔρχεται νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ προστατεύσῃ στὰ μέτρα τοῦ ἀνθρωπίνως δυνατοῦ τὴν υἰεία, ὡς τὸ πολῦτιμο ἀγαθὸ τῆς ζωῆς.

Ἔρχεται ὡς **«Καλὸς Σαμαρείτης»** ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον στοὺς πληγωμένους ἀπὸ τὰ ποικίλα ἀτυχήματα τῆς ζωῆς.

Ὁ γιατρὸς κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ λειτουργήματός του πρὸς προστασία ἢ ἀποκατάσταση τῆς υἰείας τοῦ συνανθρώπου του, ἀναδεικνύεται τὸ κατ'ἐξοχὴν πρόσωπο τῆς ἀγάπης, γιατί ἀποδέχεται **τὸν ἄλλον, τὸν πλησίον** ὅπως εἶναι καὶ μάλιστα στὸν πόνο καὶ στὴν ἀσθένειά του.

Π' αὐτὴ τὴν ἔμπρακτη θύσια, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφοντας τὸν ὕμνο τῆς ἀγάπης μας ἀναφέρει: **«Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἀγάπη δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλλάζον. Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τα ἑαυτῆς καὶ ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει».**

Ἡ ἱατρικὴ διακονῶντας σωστὰ τὸν ἄνθρωπο ὑπηρετεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία μας εὐλογεῖ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἱατροῦ καὶ προσεύχεται οἱ λειτουργοὶ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης νὰ ἔχουν Νοῦν φωτισμένο, καρδιά καθαρὰν καὶ χέρια χαριτωμένα γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴ ζωὴ, ποὺ ἔχει ἀδιαπραγμάτευτη ἀξία.

Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ὁρθοδόξου ἀνθρωπολογίας ἡ ἱατρικὴ πράξη θεωρεῖται ἱεουργία.

Ὁ γιατρὸς λοιπὸν πρέπει νὰ αἰσθάνεται ἱεουργὸς καὶ ὄχι παραγωγὸς υἰείας.

«Τὸ θεραπεύειν» ἀνεγνωρίσθη ἀνέκαθεν ὡς πράξη ἱερὴ καὶ ἐπιβάλλεται πάντοτε νὰ ἀσκῆται μὲ κανόνες ἀνθρωπιᾶς, μεγαλοψυχίας, ἀφοσίωσης, εὐσπλαχνίας καὶ ἀφιλοκερδείας.

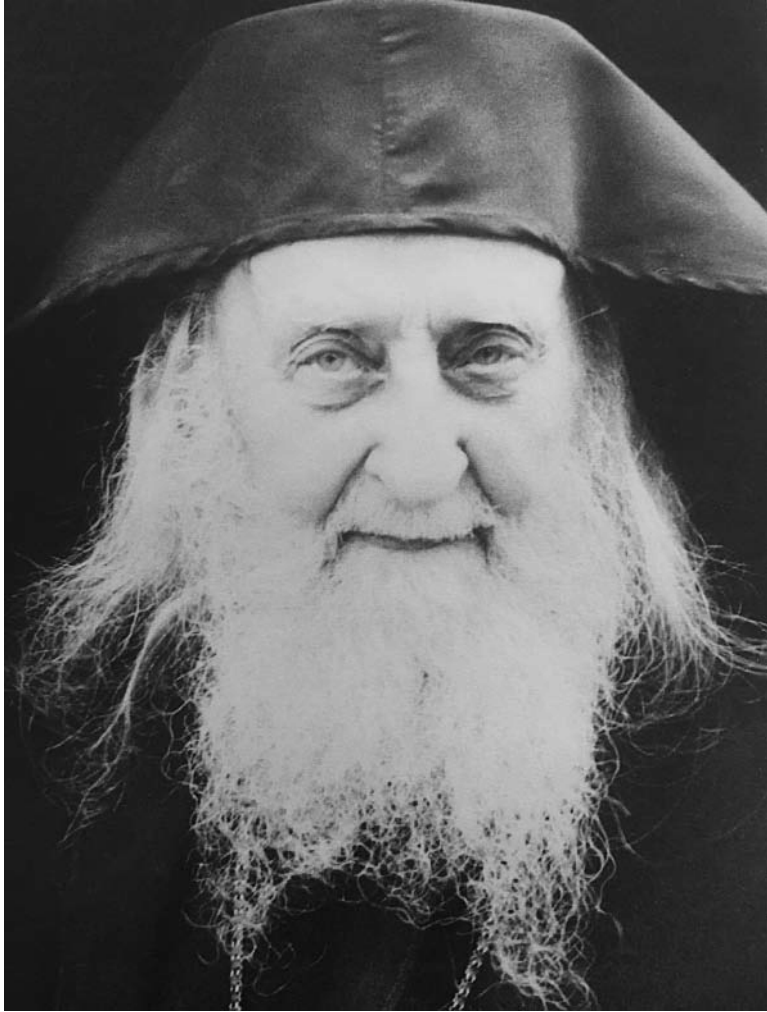
Εἶναι προσφορὰ ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης μίας ἀγάπης σταυρωμένης καὶ θυσιαστικῆς. Ὁ γιατρὸς σὰν σταυροφόρος αὐτῆς τῆς ἀγάπης πορεύεται θεραπεύοντας τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων. Θλιβόμενος - κακουχούμενος καὶ πολλὰς φορές διωκόμενος.

Ὁ γιατρὸς μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀληθινὸς **«Κυρηναῖος»** ποὺ θὰ βοηθήσῃ τὸν ἀσθενὴ στὴν ἄρση τοῦ σταυροῦ καὶ ποὺ θὰ σταθεῖ δίπλα του συνοδοιπόρος στὸν ὀδυνηρὸν πολλὰς φορές δρόμο τῆς ἐξόδου του ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ.

Ὁ γιατρὸς γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀσθενὴ πρέπει νὰ ἔχει συγχρόνως δύο προσόντα: **Ἐπιστημονικὴ γνώση ἀλλὰ καὶ Ἀγάπη.**

Ἄν ἔχει ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ δὲν ἔχει ἀγάπη δὲν θὰ βοηθήσῃ. Ἄν

πάλι ἔχει ἀγάπη καὶ δὲν ἔχει ἐπιστημονικὴ γνῶση δὲν μπορεῖ νὰ βοηθήσει.
Ἔσκυψα γιὰ πάρα πολλὰ χρόνια στὸ κρεβάτι τοῦ ἀνθρώπινου πόνου.
Ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης μὲ τὴν ἀρρώστια καὶ τὸν θάνατο πολλές φορές
ἀποχωροῦσα νικητῆς, ἐνίστε ὅμως ἀποχωροῦσα νικημένος καὶ ἤμουνα τότε
«ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐπ'ἀλλοτρίοις ξυμφορήσει ἰδίας καρποῦτε
λύπας».

Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος τοῦ Ἑσσεξ

Μία νέα άποψη σχετικά με τις επιρροές
στή διατύπωση του Άγιου Σωφρονίου του Έσσεξ
για την Άνεστραμμένη Πυραμίδα

Ευάγγελος Πετράκης
Θεολόγος-Συγγραφέας

Είχαμε στο παρελθόν ασχοληθεί με μία σωτηριολογική διατύπωση του Άγιου Σωφρονίου του Έσσεξ, ή οποία θα μπορούσε να συνοψισθεί σε δύο λέξεις: «Η άνατροπή της πυραμίδας». Καρπός αυτής της ένασχόλησης ήταν ή συγγραφή ενός βιβλίου¹ και ενός άρθρου,² στο όποιο γινόταν ή συσχέτιση πνευματικής και διοικητικής πυραμίδωσης κάτω από τὸ πρίσμα μίας νεώτερης διοικητικής θεωρίας, ή οποία, σε αντίθεση με τήν κάθετη διοικητική ιεράρχηση πὸν πρεσβεύει ή παραδοσιακή διοικητική φιλοσοφία, υίοθετεί τήν ανάγκη έκχώρησης έξουσίας στα κατώτερα κλιμάκια, έγκατάλειψης τής ‘έποπτείας’ και υίοθέτησης τής ‘μετοχικής και ύποστηρικτικής διοίκησης’. Στή νεώτερη αυτή φιλοσοφία τής διοικητικής διάρθρωσης πὸν άπεικονίζεται με τὸ σχήμα τής άνεστραμμένης πυραμίδας, όπου ή δομή είναι προσανατολισμένη στους άντικειμενικούς στόχους σύμφωνα με τὸ αίτημα τής έποχής για έπίτευξη άποτελεσμάτων, τὰ πρόσωπα άποσκοπούν στην έπιτυχία συγκεκριμένων στόχων, παρά στή διεκπεραίωση δραστηριοτήτων και ὁ καινούργιος προσανατολισμός πρὸς τὸν άνθρωπο και τὸς στόχους δέν συνοδεύεται άπαραίτητα από άλλαγή διοικητικής εϋθύνης άπέναντι στα άνώτερα διοικητικά κλιμάκια για τήν πραγματοποίηση τών σκοπών του ὀργανισμού, καθώς πάνω σ’ αυτήν έδράζεται ή ὀργάνωση και ὁ έλεγχος. Αυτή ή νέα αντίληψη στή φιλοσοφία τής δομής τών ὀργανισμών βλέπει τὸς λειτουργικούς εργάτες στην κορυφή τής άνεστραμμένης πυραμίδας να ύποστηρίζονται στην έργασία τους από τὸς μάνατζερς, οί ὀποιοί κατέχουν θέσεις από κάτω. Έτσι, ή κλασική θεώρηση του μάνατζερ πὸν αντικατοπτρίζεται στους ὄρους ‘διεύθυνση’, ‘δόσιμο διαταγών’, αντικαθίσταται από άλλους, ὅπως ‘βοήθεια’, ή ‘ύποστήριξη’, ενώ ὁ ἴδιος μεταβάλλεται σε ‘προπονητή’ και ‘καθοδηγητή τής ὀμάδας’.

¹ Ευάγγελου Πετράκη, *Η άνατροπή τής πυραμίδας*, Ηράκλειο 2009.

² Ευάγγελου Πετράκη και Ροδάνθης Ανδρουλιδάκη-Πετράκη, “Ανατρέπεται ή πυραμίδα; Μία σωτηριολογική τοποθέτηση του Γέροντος Σωφρονίου του Έσσεξ και συσχέτισή της με μία σύγχρονη αντίληψη στο χώρο τής διοικητικής θεωρίας”, *Έπιστημονική Έπετηρίδα Άνωτάτης Έκκλησιαστικής Άκαδημίας Ηρακλείου Κρήτης*, τόμος Β’, Ηράκλειο Κρήτης 2012, σσ. 421-440.

Μᾶς εἶχε κάνει, λοιπόν, τότε ἰδιαίτερη ἐντύπωση αὐτὴ ἢ διατύπωση τοῦ Ἁγίου-τὴν ὁποία εἶχαμε καὶ πολὺ ὀρθά- χαρακτηρίσει ὡς εὐφυῆ. Δὲν εἶχαμε, ὥστόσο, τότε κατορθώσει νὰ τὴ συνδέσομε μὲ κάποια προγενέστερη διατύπωση, ἢ ὁποία νὰ ἀντανακλᾷ συγκεκριμένη κοσμοθεωρητικὴ ἀντίληψη. Σήμερα, ἐπιχειροῦμε τὴ λεκτικὴ τῆς συσχέτιση μὲ συγκεκριμένη διατύπωση ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν πολιτικοκοινωνικῶν συστημάτων.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ διατύπωση αὐτὴ εὐρίσκεται στὸ βιβλίον τοῦ Ἁγίου Σωφρονίου «Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἁγιορείτης» ποὺ ἀποτελεῖ ἴσως τὴν καλύτερη πνευματικὴ βιογραφία τοῦ 20οῦ αἰώνα, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ συγγραφέας ἀναλαμβάνει νὰ γνωρίσει στὸν κόσμον τὴν πνευματικὴ μορφή τοῦ Ἁγίου Σιλουανοῦ, ἐνὸς Ἁγίου παγκοσμίων διαστάσεων. Στὸ κεφάλαιον «Τὸ τέλος τοῦ Γέροντα», ὁ συγγραφέας θέλοντας νὰ δείξει τὴν ἀγιότητα τοῦ βιογραφουμένου προσώπου, χρησιμοποιοῦν προσφύεστατα ἓνα σχῆμα εἰλημμένο ἀπὸ τὴν Στερεομετρία, αὐτὸ τῆς πυραμίδας. Ἡ χρησιμοποίησις, βέβαια, τοῦ σχήματος αὐτοῦ δὲν εἶναι εὐρημα τοῦ Ἁγίου, καθὼς ἡ ἴδια ἢ δομὴ τοῦ Εἶναι εἶναι πυραμιδικὴ καὶ αὐτὸ ἔχει καταγραφεῖ στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔχει ἐμπεδωθεῖ σ' ὅλες τὶς πτυχὲς τῆς ζωῆς καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ πολιτισμοῦ του. Νὰ ἐξηγήσομε ἐδῶ ὅτι ἡ Πυραμίδα τοῦ Εἶναι περιλαμβάνει τόσο τὸν ψυχο-φυσικὸν κόσμον, δηλαδὴ τὴ φυσικὴ πραγματικότητα καὶ τὶς ψυχολογικὰς καταστάσεις καὶ συνθήκας ποὺ διέπουν τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, ὅσο καὶ «τὸ ἐμπειρικὸν δεδομένον πνευματικὸν εἶναι τῆς ἀνθρωπότητος». Ὡστόσο, οἱ ἀνισότητες αὐτὲς δὲν εἶναι ἀπαραίτητες στὴν κοσμικὴν πραγματικότητα καὶ τὸ ἀνθρώπινον εἶναι. Οἱ φυσικὲς ἀνισότητες τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐπιτρεπτές, καθὼς ἐκφράζουν τὴν ποικιλίαν τῶν ἀνθρώπων, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως καὶ σοφίας τοῦ Θεοῦ. Πρόκειται γιὰ τὴν βιοποικιλότητα τῶν προσωπικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχολογικῶν καὶ πνευματικῶν διαφορῶν καὶ ἰδιαιτεροτήτων τους ποὺ δημιουργοῦν διαφορετικοὺς τρόπους ζωῆς.³ Ἐν τούτοις, εἶναι βαθὺ αἶτημα τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης ἢ ὄντολογικὴ ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐπίτευξις τοῦ βαθύτατου αὐτοῦ αἰτήματος τῶν μυχιῶν τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης μέσα στὸ πλαίσιον τοῦ ἱστορικοῦ ρεαλισμοῦ, εἴτε μένει οὐτοπία, ἐφόσον θεωρηθεῖ σεβαστὴ ἢ ἀνθρώπινη ἐλευθερία, εἴτε καταντᾷ ὀλοκληρωτισμὸς καὶ ἢ ἀνθρώπινη ἐλευθερία καταπνίγεται στὸ ὄνομα μίας ἀπόλυτης πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς ἰσοπέδωσης, ἀλλὰ αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε παρακάτω.

---

³ Ἡρακλῆ Παντελιδάκη, «Ἀὐτονομία καὶ ἰσότητα. Μία προοπτικὴ ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ», *Ἐνατενίσσεις*, τεύχ. 28, Ἰανουάριος-Ἰούνιος 2017, σ. 146.

Ὁ Χριστὸς λύνει τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀναποδογυρίζοντας τὴν πυραμίδα, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἴδιος κορυφή ὡς ὁ ὀμόνος ἀληθινὸς Κύριος. Ἔτσι, εἶναι τὸ σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου πέφτει ὅλο τὸ βᾶρος τῆς πυραμίδας τῆς ὑπάρξεως καὶ σηκώνει πάνω Του τὸ βᾶρος τῶν ἁμαρτιῶν ὅλου τοῦ κόσμου «γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατὰρα» (Γαλ. γ' 13). Ὅσοι προτίθενται νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου, χρειάζεται νὰ κατέλθουν σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ νὰ σηκώσουν τὰ βάρη καὶ τὶς ἀδυναμίες τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ «ὀφείλουσι δὲ οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν» (Ρωμ. ιε' 1). Σ' αὐτὸ τὸ κατώτατο καὶ ἀκρότατο σημεῖο δὲν ὑπάρχουν ἐξουσίες, παρὰ μόνο θυσία καὶ διακονία. Ἄλλωστε, ὁ Χριστὸς «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. κ' 28). Ὁ ἴδιος ἔδωσε ἐντολὴ στοὺς μαθητὲς του νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά Του πλύνοντας τὰ πόδια τους: «Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δούλος» (Ματθ. κ' 25-27). Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σύσταση καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, δηλαδὴ ἡ ἀνάβαση αὐτῶν πρὸς τὸ στέγοντα χαμηλὰ στὸ βαθμὸ πνευματικῆς τελειότητος πρὸς τὸ βρισκεῖται ὅποιος βρισκεῖται ὑψηλότερα: «Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Εφεσ. δ' 11-13).⁴

Φυλλομετρώντας πρὸ καιροῦ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ περιοδικά, βρεθήκαμε σὲ ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον δημοσίευμα⁵ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία», τὸ ὁποῖο ὁμολογουμένως μᾶς δημιούργησε μεγάλη ἔκπληξη, κυρίως γιὰ τὸν τίτλο του («Ἡ ἀνεστραμμένη πυραμῖς»), καθὼς μᾶς ἐνδιέφερε πολὺ ἡ προέλευση τῆς ὀρολογίας, τὴν ὁποία εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος. Τὸ ἐν λόγῳ δημοσίευμα ὑπογράφεται ἀπὸ ὄνομα μὲ τὰ ἀρχικὰ Γ.Π. πρὸς παραπέμπουν μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα στὸν συντάκτη τοῦ Γρηγόριου Παπαμιχαήλ,⁶ διαπρεπὴ θεολόγο, Καθηγητὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ

⁴ Ἀρχιμ. Σωφρονίου, Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης (1866-1938), μετάφρ. ἀπὸ τὰ ρωσικά, 5^η ἔκδοση, Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας 1990, σσ. 270-271.

⁵ Γ. Π., «Ἡ ἀνεστραμμένη πυραμῖς», Ἐκκλησία, ἔτος Ζ', 25 Μαΐου 1929, Ἀριθ. 21, σσ. 164-165.

⁶ Ἰω. Καρμίρη, «Παπαμιχαὴλ Γρηγόριος», Ὁρθόδοξη καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 9ος, Ἀθῆναι 1966, σσ. 1199-1200.

Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στὰ ἐπιστημονικὰ ἀντικείμενα τῆς Ἀπολογητικῆς καὶ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Θρησκείας καὶ Διευθυντοῦ, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἐκκλησιαστικά περιοδικά, καὶ τῆς «Ἐκκλησίας».⁷ Ἄλλα στοιχεῖα ποὺ συνηγοροῦν καὶ ἐνισχύουν τὴ βεβαιότητα γιὰ τὴν ταυτότητα τοῦ συντάκτη του εἶναι ὅτι τὸ κείμενο ἀνήκει στὸ ἐπιστημονικὸ πεδίο τῆς Ἀπολογητικῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ λογοτεχνικὸ ὕφος, ἡ εὐστροφία, ἡ ἐμβρίθεια καὶ ἡ πολυμάθεια ποὺ χαρακτηρίζουν τὴ γραφίδα τοῦ ἐν λόγῳ Καθηγητῆ.

Ὁ συγγραφέας, μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀπολογητικῆς ἐπιχειρηματολογίας, προσπαθεῖ νὰ ἀμυνθεῖ ἐπιστημονικὰ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, νὰ τὸν δικαιώσῃ καὶ νὰ κατοχυρώσῃ τὶς θεμελιώδεις ἀλήθειες τῆς ἐν Χριστῷ Ἀποκαλύψεως μὲ ἐπιχειρήματα καὶ ἀποδείξεις, κατὰ τὰ ἐπιστημονικὰ εἰσθότα τῆς ἐποχῆς. Στὸ πλαίσιο, λοιπόν, αὐτὸ διακηρύττει, “γεγονυία τῆ φωνῆ”, τὶς νίκες ποὺ κατήγαγε ὁ Χριστιανισμὸς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του, ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του καὶ ἐντεῦθεν, ὅπως καὶ τὸ θρίαμβό του στὸν ἀγῶνα τῆς συστηματοποιημένης ἀπιστίας τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ δὴ ἀπέναντι στὸν Ὁρθολογισμό, τὸν Πανθεισμό, τὸν Ὑλισμὸ καὶ τὸν Ἀγνωστικισμό. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ διαλυτικοὶ παράγοντες δὲν κατόρθωσαν νὰ τὸν καταβάλουν καὶ νὰ τὸν καταλύσουν, λόγω τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς δραστικότητός του. Μάλιστα, ὁ συλλογισμὸς τοῦ συντάκτη τοῦ δημοσιεύματος εἶναι ὁ ἑξῆς: Ἐὰν ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἀπλὰ ἓνα ἀνθρώπινο φαινόμενο, θεμελιωμένο πάνω στὴν πλάνη, ἐὰν δηλαδὴ οἱ βάσεις του εἶναι ψεύτικες, τότε ἀποτελεῖ πραγματικὸ θαῦμα. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὅλες οἱ θριαμβευτικὲς του νίκες διαμέσου τῶν αἰῶνων θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδοθοῦν στὴν παραπλάνηση, τὴν αὐταπάτη ἢ καὶ τὰ δύο. Καὶ καταλήγει λέγοντας: Ἐὰν λοιπὸν καὶ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ἀμάθειαν, τὸν φανατισμὸν, τὴν ἀπάτην καὶ τὴν αὐταπάτην, θὰ ἦτο ἀνεπαρκὴς ἡ παραβολὴ τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως τῶν ἐν λόγῳ φαινομένων καὶ γεγονότων πρὸς πυραμίδα στηριζομένην ἐπὶ τῆς κορυφῆς της. Ἡ εἰκὼν αὐτὴ τῆς πυραμίδος εἶναι θαῦμα μηδαμινὸν ἀπέναντι τοῦ θαύματος τοῦ τερατώδους τῆς ἀπιστίας συλλογισμοῦ. Αὐτὸς ὁ φιλόσοφος Hume δέχεται ὅτι ‘τὸ ψεῦδος τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως (τοῦ χριστιανικοῦ γεγονότος) εἶναι θαῦμα πολὺ μεγαλύτερον τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον θέλει

---

⁷ Νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Καθηγητῆς ἀσχολήθηκε πολὺ ἐπιτυχῶς μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ δημοσιογραφία. Ὅπως, μάλιστα, ἀναφέρει ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Μυτιλήνης Ἰακώβος Κλεόμβροτος, «τὸ ἔργον του εἰς τὸν τομέα τοῦτον καταπλήσσει. Εἶναι ὁ μόνος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη μετὰ τόσης ἐπιτυχίας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δημοσιογραφίαν» (Ἰακώβου Γ. Κλεομβρότου Μητροπ. Μυτιλήνης, Ὁ Γρηγόριος Χ. Παπαμιχαῆλ καὶ τὸ ἔργον του, Β’ ἔκδοσις, Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ “Ἐκκλησία”, Ἀθῆναι 1966, σ. 26).

νά εξηγήση».⁸ Προφανώς εδώ, τὸ σχῆμα τῆς ἀνεστραμμένης πυραμίδας ὡς πρόκληση στὴ λογικὴ, χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐμπλουτίσει τὸ ὄπλοστάσιο τῆς Ἀπολογητικῆς. Ἀπὸ ποῦ ὅμως ἀρύεται ὁ συντάκτης τὴν ἰδέα τῆς ἀνεστραμμένης πυραμίδας, δὲν καθίσταται δυνατὸν νὰ ἰχνηλατίσομε ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς πληροφορίες τοῦ ἐν λόγῳ δημοσιεύματος. Καὶ φυσικὰ δὲν ἐπηρέασθη ἀπὸ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο, καθὼς ὁ Ἅγιος μετέβη ἀπὸ τὸ Παρίσι στὸ Ἅγιον Ὄρος μόλις λίγα χρόνια πρὶν (1925) καὶ οὔτε εἶχε βέβαια τότε δημοσιεύσει τὶς γραφὲς τοῦ Ἁγίου Σιλουανοῦ, πράγμα ποῦ ἔγινε πολὺ ἀργότερα (1948)⁹ καὶ δὴ σὲ πολυγραφημένη μορφή.

Ὡστόσο, ἡ ρωσικὴ ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση εἶχε ἐπισυμβεῖ 12 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ σύνταξη τοῦ δημοσιεύματος τοῦ Παπαμιχαήλ καὶ ἐκεῖ ἴσως θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναζητήσομε τὶς ἱστορικὲς καταβολὲς τοῦ τίτλου ποῦ εἶχε χρησιμοποιήσει. Εἶναι ἡ ἐποχὴ ὅπου, διεθνῶς, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν σοσιαλιστικῶν ιδεῶν ὑπάρχει ἐπιτακτικὸ τὸ αἶτημα τῆς ἀνατροπῆς τοῦ παραδοσιακοῦ κοινωνικοῦ ἐποικοδομήματος καὶ τῆς καθεστηκυίας κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξης. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἡ βελγικὴ ἐφημερίδα «La Presse Socialiste», ἡ ὁποία διαπνεόταν ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς σοσιαλιστικῆς ιδεολογίας δημοσίευσε ἓνα σκίτσο (σχέδιο), τὸ ὁποῖο ἀπεικονίζει μίαν πυραμίδα, προφανῶς ἐκείνη τῆς βελγικῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας. Ἡ βάση τῆς πυραμίδας αὐτῆς καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ δίπλα ὑπάρχει ἡ φράση «ἐργάζομαι δι' ὑμᾶς». Πάνω στοὺς ὤμους τοῦ λαοῦ ἀπεικονίζονται οἱ ἐκπρόσωποι τῆς κεφαλαιοκρατίας μὲ τὴ φράση «τρώγω δι' ὑμᾶς». Πάνω στοὺς ὤμους τῶν κεφαλαιοκρατῶν βρίσκονται οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων τους ὁ κλῆρος μὲ τὴ φράση «Προσεύχομαι δι' ὑμᾶς», ἐνῶ στὴν κορυφῆ τῆς πυραμίδος ἀπεικονίζεται ὁ βασιλιάς Λεοπόλδος ὁ Β' μὲ τὴ φράση «βασιλεύω ἐφ' ὑμῶν». Τὸ σκίτσο ἔχει τὸν τίτλο «PYRAMIDE A RENVERSER», (Ἡ πυραμίδα νὰ ἀναστραφεῖ) καὶ ἐκφράζει τὸ αἶτημα τῆς ἀνατροπῆς τῆς κεφαλαιοκρατικῆς βελγικῆς τάξης. Νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι τὸ Βέλγιο ἀπὸ τὸ 1860 εἰσέρχεται σὲ πολὺ μεγάλη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη στὸ πλαίσιο τῶν ἀρχῶν τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ καὶ σιγὰ-σιγὰ κατέστη κεφαλαιοκρατικὴ δύναμις. Ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς Λεοπόλδος ὁ Β' εἶχε προσωπικὰ ἀπὸ τὸ 1885 τὴν κυριότητα τοῦ Κονγκό, τὴν ὁποία ἀναγκάστηκε νὰ παραχωρήσει τὸ 1908 στὸ κράτος. Τότε ἀκριβῶς (1885) ἰδρύθηκε τὸ Ἐργατικὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα τοῦ Βελγίου (P.O.B.) δηλ. «Parti Ouvrier Belge» καὶ τότε, ἐπίσης, ἦταν ποῦ ὁ ἐξόριστος ἐκεῖ Κάρλ Μάρξ ὀνόμασε τὸ Βέλγιο «Παράδεισο τοῦ Καπιταλισμοῦ». Νὰ σημειωθεῖ, ἐπίσης, ὅτι

---

⁸ Γ. Π., ἐνθ' ἄνωτέρω, σ. 165.

⁹ Ἀκόμῃ ἀργότερα, τὸ 1952 ἔγινε ἡ ἔκδοση μὲ τὸ εἰσαγωγικὸ μέρος.

μέχρι την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου από 2.100.000 εργάτες, μόνο το 1\4 ήσαν ασφαλισμένοι για ασθένεια, το 1\6 για άναπηρία και το 1\7 λόγω γήρατος, ενώ η υποχρεωτική ασφάλιση καθιερώθηκε το 1911, αλλά μόνο για τους μεταλλωρύχους.¹⁰

Πράγματι, αν δοῦμε τὸ θέμα μέσα στο πλαίσιο τοῦ ἱστορικοῦ ρεαλισμοῦ και σὲ σχέση με αὐτὰ που λέει ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι ἐλευθερία και ἰσότητα ὡς ἔννοιες συγκρούονται πάντα στο προσκηνιο τῆς ἱστορίας. Ὅλες αὐτὲς τὲς πολιτικὲς, οικονομικὲς και κοινωνικὲς ἀδικίες που ἀποτελοῦν «κάρφος» και μεγάλο πειρασμὸ για τὸ βαθύτερο αἶσθημα ἰσότητας τῶν ἀνθρώπων, ἐπιχειρήσε νὰ διορθώσει ὁ σοσιαλισμὸς, ἀφαιρώντας τὴν ἐλευθερία και διαστρεβλώνοντας ὄντολογικὰ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο χάριν μίας ὁμοιόμορφης και ψευδεπίγραφης ἰσότητος. Ὑπάρχει, βέβαια, και ἡ θεωρία τοῦ John Rawls, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πολιτικοὺς φιλοσόφους τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἡ ὁποία ἀνήκει στὴν εὐρύτερη φιλελεύθερη παράδοση τοῦ Διαφωτισμοῦ και ἡ ὁποία εἶναι διατυπωμένη στο μνημειῶδες ἔργο του «Θεωρία Δικαιοσύνης».¹¹ Εἶναι, βέβαια, γνωστὸ ὅτι οἱ ἀρχὲς δικαιοσύνης τοῦ Rawls προκύπτουν ἀπὸ μία θεωρητικὴ και διανοητικὴ σύλληψη και παράγονται σὲ μία ἐξιδανικευμένη κατάσταση. Πρόκειται για τὴ λεγόμενη πρωταρχικὴ θέση ὅπου οἱ πρωταγωνιστὲς σὲ κατάσταση ἠθελημένης ἄγνοιας και μέσα σὲ ἓνα πνεῦμα ἰσότητας και ἐλευθερίας, ἐπιχειροῦν νὰ καταλήξουν σὲ ἀρχὲς κοινὰ ἀποδεκτὲς, τὲς ὁποῖες δεσμεύονται νὰ τηρήσουν. Αὐτὴ ἡ πρωταρχικὴ θέση εἶναι ἡ μεταθικὴ μηχανὴ τοῦ Rawls. Τὸ πέπλο ἄγνοιας στὴν πρωταρχικὴ θέση, ὅσον ἀφορᾷ προσωπικὰ και ἱστορικὰ δεδομένα, χρησιμεύει στο νὰ ἀποφευχθοῦν οἱ μεροληπτικὲς ἐπιρροὲς στὴ λήψη ἀποφάσεων γύρω ἀπὸ τὲς ἀντικειμενικὲς ἀρχὲς. Ὁ ἐν λόγω φιλόσοφος συμπεραίνει ὅτι ἡ διαδικασία ὑποθετικὰ καταλήγει σὲ δύο ἀρχὲς δικαιοσύνης: ἡ πρώτη ἐγγυᾶται ἴσα βασικὰ δικαιώματα και ἐλευθερίες και ἡ δεύτερη παρέχει ἰσότητα εὐκαιριῶν. Ὡστόσο, ὅπως εἰπώθηκε και παραπάνω, ἡ πρωταρχικὴ θέση δὲν εἶναι μία κατάσταση ἱστορικὴ, πραγματικὴ, ρεαλιστικὴ, ἀλλὰ μία ρεαλιστικὴ οὐτοπία. Ἀφορᾷ ἰδανικὲς προϋποθέσεις και διεξάγεται μέσα σὲ ἓνα πεδίο διανοητικῶν συλλήψεων. Σὲ γενικὲς γραμμὲς ἡ διαδικασία εἶναι ἡ ἐξῆς: ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ θέση τῶν ὑποθετικῶν διαλεγόμενων ὑπὸ τὸ πέπλο ἄγνοιας προσώπων παράγονται οἱ ἀρχὲς τῆς Δικαιοσύνης και ἐν συνεχείᾳ διαμορφώνονται οἱ δομὲς τῆς κοινωνίας. Στὴ συνέχεια, οἱ κοινωνικὲς δομὲς θὰ διαπαιδαγωγήσουν τοὺς

---

¹⁰ Σπ. Μαρκεζίνη, *Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος 1828-1964. Ἡ νέα ἐποχὴ, (1922-1964)*, τ. 4^{ος}, ἐκδ. Πάπυρος, σ. 201.

¹¹ John Rawls, *A Theory of justice*, 1971.

πολίτες σὲ μία ἠθικὴ τοῦ ὀρθοῦ. Ἐδῶ ὅμως ἡ ἠθικὴ ἔχει ἐξωτερικὴ καὶ νομικὴ ἔννοια καὶ ὑφέρπει τὸ πρόβλημα τῆς συμφωνίας καὶ τῆς ἑναρμόνισης μὲ τὴν ἐσωτερικὴ ἠθικὴ.

Τίθενται ἔτσι διάφορα ζητήματα, ὅπως τῆς προτεραιότητος ἀνάμεσα στὸ ἠθικῶς ὀρθόν καὶ στὸ ἠθικῶς ἀγαθόν, ἂν τὸ ἀγαθόν πρέπει νὰ προτιμᾶται γιὰ τὰ οφέλη του καὶ ὄχι ὡς ἀξία. Ἐπειτα, ἂν ἡ ἐπιλογή ἀνάμεσα στὰ δύο εἶναι ὑπόθεση ἰδιωτικὴ. Ὅποτε, στὴν περίπτωση αὐτὴ καθίσταται ἀνεφάρμοστη ἡ θεωρία αὐτὴ στὴν πράξη. Ὁ ἴδιος ο Rawls προτείνει περιορισμούς στὶς ἐπιλογές τοῦ ἠθικῶς ἀγαθοῦ γιὰ τὴ διάσωση τῆς μεταφυσικῆς οὐδετερότητας τῆς δικαιοσύνης.

Εἶναι φυσικὸ νὰ ἀναζητᾶ κανεὶς ἐπιδράσεις στὸ γραπτὸ λόγο τοῦ Ἁγίου Σωφρονίου καὶ συγκεκριμένα στὴ συμβολικὴ παράσταση τοῦ “Εἶναι” διὰ τῆς πυραμίδος ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς τέχνης. Πολλὲς κατατοπιστικὲς πληροφορίες μᾶς δίνει ἡ μοναχὴ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου τοῦ Ἑσσεξ Γαβριηλία μέσα ἀπὸ δύο πολὺ σημαντικὰ βιβλία ποὺ ἔγραψε καὶ συγκεκριμένα τὸ «Ἀναζητώντας τὸ τέλειο στὸν κόσμον τῆς τέχνης, ἡ καλλιτεχνικὴ πορεία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου»,¹² καθὼς καὶ τὸ «Ἡ τέχνη στὴ ζωὴ τοῦ Γέροντος Σωφρονίου, ἀνάβαση ἀπὸ τὸ εἶναι στὸν ὄντως ὄντα».¹³ Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ μοναχὴ Γαβριηλία γνώρισε τὸν Γέροντα στὴν ἐφηβικὴ τῆς ἡλικίας, ἦταν δὲ ἐκεῖνος ποὺ τὴν προέτρεψε νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν ἀγιογραφία. Τὰ τελευταῖα 10 χρόνια συνεργάστηκε μαζί του σὲ διάφορες καλλιτεχνικὲς δραστηριότητες. Κατέγραψε ὅσα τὴ συμβούλευε πάνω στὴν τέχνη τῆς Ἀγιογραφίας, ἐνῶ στὴ συνέχεια ἔκανε καὶ εἰδικὴ ἔρευνα στὴν ἐξέλιξη καὶ μετάβαση τοῦ Ἁγίου ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴ στὴν Ἀγιογραφία, συγκεντρώνοντας πλούσιο ὑλικό, τὸ ὁποῖο δημοσίευσε, ὥστε νὰ γίνῃ γνωστὴ αὐτὴ ἡ πλευρὰ τῆς προσωπικότητός του.¹⁴ Εἶναι, ἐπίσης, γνωστὸ ὅτι ὁ Ἅγιος ἦταν ἕνας σπουδαῖος καὶ καταξιωμένος ζωγράφος, τοῦ ὁποῖου ὀλόκληρη ἡ ζωὴ κατακλυζόταν ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τῆς ζωγραφικῆς τέχνης μέσα στὴν ὁποία διοχετεύονταν καὶ ἐκφράζονταν καὶ οἱ ὑπαρξιακὲς του ἀνησυχίες μέχρις ὅτου βεβαίως γίνῃ μοναχός, ὁπότε πλέον ἀφιερώθηκε ἀποκλειστικὰ στὸν Θεό. Γιατί ὁ Ἅγιος ἀπὸ μικρὸς ἀναζητοῦσε τὸ πρωταρχικὸ ὄν, τὸν Θεὸ

---

¹² Μοναχῆς Γαβριηλίας, *Ἀναζητώντας τὸ τέλειο στὸν κόσμον τῆς τέχνης. Ἡ καλλιτεχνικὴ πορεία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου*, ἔκδ. Ἱ. Σταυροπηγιακῆς καὶ Πατριαρχικῆς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2015.

¹³ Μοναχῆς Γαβριηλίας, *Ἡ τέχνη στὴ ζωὴ τοῦ Γέροντος Σωφρονίου. Ἀνάβαση ἀπὸ τὸ εἶναι στὸν ὄντως ὄντα*, ἔκδ. Ἱ. Σταυροπηγιακῆς καὶ Πατριαρχικῆς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2018.

¹⁴ Μητροπ. Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, *Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ὁ Ἀγιορείτης καὶ Ἡσυχαστής*, Ἱ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), 2020, σσ. 35-36.

και φυσικά τὸν ἀναζητοῦσε και μέσα ἀπὸ τὴν εἰκαστικὴ δημιουργία και προσπαθοῦσε νὰ ἀποδώσει τὸ ἄπειρο. Ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ Συμβολισμοῦ στὴν ἀνατολὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἀπὸ τὴν ‘καθαρὴ’ δημιουργία τοῦ Καντίνσκυ, «ἢ ὅποια ἱκανοποιῦσε τὸν πόθο του και τὴν ἀναζητήσή του ‘για τὴν ἀπεικόνιση τοῦ ἀνέφικτου και τοῦ ἀπείρου’, ὅποτε ‘ἡ τέχνη ἔγινε ὁδὸς για τὴν ἀναζήτηση και τὴ διερεύνηση τοῦ νοήματος τοῦ ὄντος.’ Ὡς νεαρὸς στὴ Ρωσία ὑπῆρξε ἕνα ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τῆς καλλιτεχνικῆς ὁμάδας ‘Μπιτιγιέ’ ποὺ σημαίνει ‘εἶναι.’ Ἐπρόκειτο για μία ὁμάδα νέων καλλιτεχνῶν μὲ ἔντονες ὑπαρξιακὲς ἀναζητήσεις ποὺ ἐπιχειροῦσαν νὰ ἐκφράσουν και νὰ ἀπεικονίσουν τὸ αἰῶνιο μέσα ἀπὸ τὴν τέχνη.¹⁵

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Καντίνσκυ στὸν Γέροντα Σωφρόνιο φαίνεται κυρίως στὸ ‘γραπτὸ τρόπο ἐκφρασης’ και αὐτὸ φαίνεται, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, και στὴν εἰκόνα τῆς πυραμίδας, ἢ ὅποια, ὅπως ἐπισημαίνει ἡ μοναχὴ Γαβριηλία¹⁶ «συνιστᾶ τὴν πιὸ ἐντυπωσιακὴ, κοινὴ ἐμβληματικὴ εἰκόνα ποὺ χρησιμοποιοῦν και οἱ δύο στὶς γραφές τους». Ὁ Καντίνσκυ ἔγραφε χαρακτηριστικὰ ὅτι «ἡ πνευματικὴ ζωὴ μπορεῖ νὰ παρασταθεῖ σχηματικὰ μὲ πλατὺ ὀξυγώνιο τρίγωνο, χωρισμένο σὲ ἄνισα τμήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ὀξύτερο και μικρότερο τμήμα βρίσκεται στὴν κορυφὴ... Στὴν αἰχμὴ τοῦ ἀνώτατου τμήματος βρίσκεται μερικὲς φορὲς ἕνας μόνος ἄνθρωπος. Ἡ χαρμόσυνη θεὰ του μοιάζει μὲ ἐσωτερικὴ ἀπροσμέτρητη θλίψη... Κάθε καλλιτέχνης ποὺ ἐμβαθύνει στοὺς κρυμμένους ἐσωτερικοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης του εἶναι ἕνας ἀξιοζήλευτος συνεργάτης στὴν ἀνοικοδόμηση τῆς πνευματικῆς πυραμίδας ποὺ κάποια μέρα θὰ φτάσει στὸν οὐρανό». Νὰ σημειωθεῖ ἄλλωστε ὅτι ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ὡς ζωγράφος εἶχε ἐπηρεαστεῖ, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, και ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ κονστρουκτιβισμοῦ, γι’ αὐτὸ και στὸ μετέπειτα συγγραφικὸ του ἔργο, ὅπως και στὸν προφορικὸ του λόγο, χρησιμοποιεῖ κονστρουκτιβιστικὴ ὀρολογία, δηλαδὴ διάφορα σχήματα ὅπως ἡ σφαῖρα, ὁ κύκλος, οἱ γραμμὲς, παράλληλες ἢ συγκλίνουσες κλπ.

Πρέπει, ὡστόσο, νὰ ἐπισημάνομε ἐδῶ ὅτι ὁ Καντίνσκυ χρησιμοποιεῖ στὸν λόγο του τὸ σχῆμα τῆς ὀρθῆς πυραμίδας και ὄχι τῆς ἀνεστραμμένης. Συνεπῶς, ἡ χρησιμοποίησις ἀπὸ τὸν Ἅγιο Σωφρόνιο τοῦ σχήματος τῆς πυραμίδας στὸν λόγο του συνιστᾶ, σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω, ἐπίδραση τοῦ Καντίνσκυ. Ἡ χρησιμοποίησις ἀπὸ τὸν ἴδιο τοῦ σχήματος τῆς ἀνεστραμμένης πυραμίδας εἰκάζομε ὅτι μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ σὲ ὑποσυνείδητη λεκτικὴ

---

¹⁵ Μητροπ. Ναυπάκτου και Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, Ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος ὁ Ἀγιορείτης και Ἡσυχαστής, Ἰ.Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), 2020, σσ. 47-48.

¹⁶ Μοναχῆς Γαβριηλίας, *Αναζητώντας τὸ τέλει στὸν κόσμον τῆς τέχνης. Ἡ καλλιτεχνικὴ πορεία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου*, Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ 2015, σσ. 72, 73, 23.

ἐπίδραση τῆς σοσιαλιστικῆς ὀρολογίας τῆς ἐποχῆς του. Γιατί, μπορεῖ ὁ ἴδιος νὰ μὴν ἐνεργοποιήθηκε πολιτικά ἢ νὰ μὴν εἶχε συμμετοχὴ σὲ πολιτικά κινήματα, αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἔμενε ἀδιάφορος ἀπέναντι στὰ κοσμοϊστορικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς του. Ἀντιθέτως, εἶχε ἄμεση ἀντίληψη τῶν γεγονότων, χωρὶς ἄμεση συμμετοχὴ σὲ αὐτά, καθὼς τότε ζοῦσε τὴ δική του πάλι.¹⁷ Προφανῶς, οἱ παραπάνω ἐπιρροὲς εἶναι ἐντελῶς ἐξωτερικές. Ἄλλωστε, οἱ συμβολισμοὶ τῶν ἀνωτέρω χώρων εἶναι ὑπαρξιακοὶ καὶ ἰδεολογικοί, ἐνῶ ἡ διατύπωση τοῦ Ἁγίου εἶναι καθαρὰ σωτηριολογικὴ καὶ πνευματικὴ.

---

¹⁷ Μοναχῆς Γαβριηλίας, *Ἀναζητώντας τὸ τέλει στὸν κόσμον τῆς τέχνης. Ἡ καλλιτεχνικὴ πορεία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου*, Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ 2015, σ. 23.

Φιλονικία δύο ἀνδρῶν κατὰ τὴν μέτρηση τῆς γῆς (Ιησ. 19, 24-31),
κώδ. 602, φ. 383β, 13ος αἰ. Ὀκτάτευχος.

Ένα αίματηρό επεισόδιο στή «Δασκάλα με τὰ χρυσά μάτια»

Άναστάσιος Πετράκης,
Φιλολόγος

Άν υποθέσουμε ότι με κάποιον μεταφυσικό τρόπο μπορούσαμε να μεταφερθοῦμε ἑκατὸ χρόνια πίσω στὸ παρελθὸν καὶ στὰ χέρια μας ἔφτανε τὸ φύλλο τῆς ἡμερηίδας Σκρίπ τῆς 7ης Νοεμβρίου 1924, τὸ μάτι μας σίγουρα μὲ ἐνδιαφέρον θὰ ἔπεφτε στὸ κέντρο τῆς 6ης σελίδας, ὅπου ὑπάρχει ἡ στήλη τῶν εἰδήσεων, καὶ συγκεκριμένα ὁ τίτλος: “ΣΥΜΠΛΟΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΓΓΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗΝ. ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΑΙ ΤΩΝ ΑΙΜΑΤΗΡΩΝ ΣΚΗΝΩΝ”.¹ Παρότι οἱ διενέξεις, οἱ ὕβριστικὲς ἐπιθέσεις καὶ οἱ διαφόρου τύπου καυγάδες δὲν ἔλειπαν σὲ αὐτὴ τὴν δύσκολη καὶ ἀναγκαστικὴ συμβίωση ντόπιων καὶ προσφύγων, τὰ αίματηρὰ ἐπεισόδια ἦταν ἐλάχιστα καὶ ἐπομένως ἔπαιρναν τεράστιες δημοσιογραφικὲς διαστάσεις. Μπορεῖ, λοιπόν, νὰ ἔγιναν τότε γνωστὰ ἀκόμα καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ὅμως χάθηκαν, ἐκτὸς ἀπὸ κάποιες περιπτώσεις ποὺ μὲ ἕμμεσο τρόπο μικρά, ἱστορικὰ γεγονότα διασώθηκαν μέχρι καὶ σήμερα: Τὰ διαφύλαξε ἡ λογοτεχνία.

Ὡστόσο, δὲν εἶναι ἀπλὴ ἡ διαδικασία, ὥστε νὰ μετατραπεί τὸ βίωμα σὲ δημιουργικὴ λογοτεχνικὴ πράξη. Ἐλλοχεύουν κίνδυνοι, γιὰ νὰ μὴν παγιδευτεῖ, τελικὰ, ἡ λογοτεχνία σὲ ἐπιφανειακὲς- φωτογραφικὲς ἀναπαραστάσεις, οἱ ὁποῖες δὲν διαφέρουν ἰδιαίτερα ἀπὸ ἓνα κλασικὸ δημοσιογραφικὸ ρεπορτάζ. Χρειάζεται, ἴσως, χρόνος, ἴσως μία πιὸ λοξὴ ματιὰ ἢ ἀκόμα μία κριτικὴ ἀποστασιοποίηση, ὥστε νὰ μπορέσει ὁ συγγραφέας νὰ μὴν ἐγκλωβιστεῖ σὲ ἓνα φωτογραφικὸ ρεαλισμὸ.

Σὲ αὐτὸ τὸ δύσβατο, μὰ συνάμα ἐντυπωσιακὸ μονοπάτι βαδίζει ὁ Στράτης Μυριβήλης, ἤδη μὲ τὴν πρώτη τριλογία του. Ἔργα ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ γίνεσθαι τῆς ἐποχῆς του, τὸν πόλεμο καὶ τὴν προσφυγιά. Σὲ γενικὲς γραμμὲς οἱ μικρασιάτες γράφουν ὑπὲρ τῶν προσφύγων. Ἀπὸ τοὺς ἑλλαδίτες, ὅσοι εἶχαν συμμετοχὴ στὸν πόλεμο, ὅπως ὁ Μυριβήλης, ἀντιμετωπίζουν μὲ κατανόηση τὰ προβλήματα ἔνταξής τους στὴ νέα τους πατρίδα.² Στὴ “δασκάλα με τὰ χρυσά μάτια”³, τὸ δεύτερο χρονικὰ, ὅμως

¹ ΣΚΡΙΠ Ἐφημερὶς Πολιτικὴ καὶ τῶν Εἰδήσεων, Παρασκευὴ 7 Νοεμβρίου 1924, ἀρ. φύλ. 7845, Ἀθήναι, ἔτος 29ον, Περίοδος 6η, σελίδα ἕκτη.

² Ε. Σταυροπούλου, Ἡ παρουσία τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς στὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία(συνέχειες, ἀσυνέχειες, ρήξεις), στὸ Πρακτικὰ τοῦ Ε' Εὐρωπαϊκοῦ Συνεδρίου

πρώτο όλοκληρωμένο μυθιστόρημά του, παρουσιάζει τις συνέπειες του πολέμου και της Μικρασιατικής καταστροφής στις ψυχές και την καθημερινή ζωή των ανθρώπων μέσα από τον ψυχικό και κοινωνικό βίο των κεντρικών ήρώων του. Θα ξεκινήσει με τις έμπειρίες του απ' τον πόλεμο, μεταφέροντας τον αναγνώστη στο Β' Στρατιωτικό Νοσοκομείο Διακομιδής⁴, όπου βρίσκονται τραυματισμένοι οι δύο έφεδροι άνθροπολοχαγοί, ο Λεωνής και ο Βρανάς, ενώ μετά την ανάρρωσή του ο πρώτος θα έπιστρέψει με την αδερφή του στο πατρικό τους σπίτι, το όποιο ακόμα συντηρούν οι παιδικές τους αναμνήσεις. Περιγράφει την άρμονική ζωή στο χωριό, το Μεγαλοχώρι, το σπίτι δίπλα στο κύμα και τα μεγάλα κτήματα με τα άμπέλια. Την ήσυχία αυτή θα ταράξει ένα πολύ δυσάρεστο γεγονός που θα αμαυρώσει τις ανέμελες καλοκαιρινές μέρες του Δεκαπενταυγούστου. Ένα μεγάλο κτήμα, το "Κουφόβουνο", γεμάτο έλιές και καρποφόρα δέντρα, είχε παραχωρηθεί από την Πολιτεία σε κάποιες προσφυγικές οικογένειες του νησιού, ήταν όμως μακριά από το χωριό και ένας από τους προσφυγοπατέρες προσδοκούσε να έπωφεληθεί από τη δυσκολία των ύπολοιπων προσφύγων που τους άνηκε, να το καλλιεργούν συστηματικά. Ωστόσο, σαν γύρισαν από τον πόλεμο κάμποσοι έφεδροι του Μεγαλοχωρίου, έχοντας πουλήσει τις περιουσίες τους για να ζήσουν οι οικογένειές τους, έγκαταστάθηκαν στο Κουφόβουνο με τις γυναίκες και τα παιδιά τους, καλλιεργώντας το γόνιμο έδαφος του μέχρι πρότινος τούρκικου τσιφλικιού. Ο "έκπρόσωπος" των προσφύγων, παρέα με ένα υπάλληλο του Υπουργείου Γεωργίας, ένα Νομογεωπόνο και μερικούς χωροφύλακες, θα φτάσουν στο κτήμα με σκοπό να ζητήσουν από τους έφείδρους να φύγουν. Θα εισπράξουν, όμως, την άγανάκτηση των τελευταίων, για τους κόπους και τις θυσίες τους στον πόλεμο, καθώς και την άδιαπραγμάτευτη άρνησή τους να άποχωρήσουν.

Όπως είναι γνωστό, με την ύπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης και της έλληνοτουρκικής σύμβασης περί ανταλλαγής πληθυσμών που είχε προηγηθεί, οι ίσοροπίες που είχαν ήδη διαταραχθεί από τα πολεμικά γεγονότα

Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014, Συνέχειες, άσυνέχειες, ρήξεις στον έλληνοκόσμο (1204-2014):οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία, τόμ. Γ', έπιμ. Κών/νος Δημάδης, Εύρωπαική Έταιρία Νεοελληνικών Σπουδών, Άθήνα, 2015, σ.384.

³ Σ. Μυριβήλης, Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια, εικοστή πρώτη έκδοση, Βιβλιοπωλείον της Έστίας' Ι. Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., 1986.

⁴ Ο Μυριβήλης διετέλεσε διαχειριστής τροφίμων και ύλικού στο Β' Στρατιωτικό Νοσοκομείο Διακομιδής τον Ιούνιο του 1921. Νωρίτερα, το Φεβρουάριο του 1920, ήταν διαχειριστής στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο στο Δικελί, ενώ ακόμη νωρίτερα, στις 22 Ιουνίου 1913, είχε χειρουργηθεί και νοσηλευθεί στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο Θεσ/νίκης (περιοδ. Διαβάζω, τεύχος 309).

πού προηγήθηκαν, άλλαξαν τελείως, καθώς τὸ ἑλληνικὸ κράτος δέχθηκε ἓνα κύμα ἐνὸς ἑκατομμυρίου καὶ πλέον προσφύγων, τοὺς ὁποίους ἔκαλεῖτο νὰ ἐνσωματώσει. Κατὰ τὴν ἀπογραφή τοῦ 1928, συγκεκριμένα, ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφύγων εἶναι 1.221.849, ὡστόσο δὲν περιλαμβάνει τὴν πρώτη εἴσοδο τῶν προσφύγων ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, γιατί οἱ περισσότεροι ἐπέστρεψαν στὶς ἐστίες τους μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ καὶ τὴν προσάρτηση τῆς δυτικῆς Θράκης καὶ τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Νειγύ. Παρότι θὰ ἀπλωθοῦν σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας, ἡ παρουσία τους θὰ εἶναι αἰσθητὴ, κυρίως στὴ Μακεδονία, μὲ ποσοστὸ 52,24% ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τους.⁵ Τὴν περίθαλψη καὶ κυρίως τὴν ἐγκατάσταση τῶν προσφύγων ἀναλαμβάνουν ὀργανισμοὶ πού ἰδρύονται ad hoc γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Ἀνάμεσα σὲ αὐτούς, ἰδρύεται ἡ ΕΑΠ στὴ Γενεύη στὶς 29.09.1923. Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων ἔχει ὡς ἀποστολὴ νὰ ἐξασφαλίσει στοὺς πρόσφυγες παραγωγικὴ ἀπασχόληση καὶ ὀριστικὴ στέγαση, μὲ τὸν ὅρο οἱ πρόσφυγες νὰ ἐξοφλήσουν τὰ χορηγούμενα δάνεια. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διέθεσε στὴν ΕΑΠ περίπου 8.400.000 στρέμματα, πού ἀποτελοῦσαν ἰδιοκτησίαι μουσουλμάνων ἀνταλλαξιμῶν, κτήματα πού ἀπαλλοτριώθηκαν μὲ τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση, μοναστηριακὴ γῆ, καθὼς καὶ οἰκόπεδα μέσα ἢ γύρω ἀπὸ τίς πόλεις γιὰ ἀνέγερση ἀστικῶν συνοικισμῶν.⁶

Γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότερη ἀποκατάστασή τους, οἱ πρόσφυγες χωρίζονται σὲ δύο κατηγορίες: Στοὺς ἀστοὺς καὶ τοὺς ἀγρότες πρόσφυγες. Οἱ πρῶτοι ἐγκαθίστανται στὶς πόλεις, καὶ διευκολύνονται ἀπὸ τοὺς θεσμοὺς ἀποκατάστασης μὲ τὴν παραχώρηση οἰκοπέδου ἢ οἰκῆματος, τὴν παροχὴ οἰκοδομικῶν ὑλικῶν καὶ δανείων γιὰ τὴ στέγασή τους ἢ τὴν ἐπαγγελματικὴ τους ἀποκατάσταση.⁷ Καὶ παρότι ἀναγνωρίστηκε ἐπισημῶς ὅτι οἱ πρόσφυγες στὴν πλειοψηφία τους ἦταν ἀστοί, ἡ ΕΑΠ ἀποφάσισε νὰ δώσει προτεραιότητα στὴν ἐγκατάσταση ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερων προσφύγων στὴν ὑπαίθρο. Ἐτσι, ἡ ἀγροτικὴ ἀποκατάσταση θὰ ἀπορροφήσει τὸ 86,35% ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν πόρων πού διατέθηκαν γιὰ τὴν ὀργανικὴ ἔνταξη τῶν προσφύγων στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία, ἐνῶ μόλις τὸ 13,7% δαπανήθηκε γιὰ

---

⁵ Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, Νεώτερος Ἑλληνισμὸς 1910-1940, β' ἔκδοσις, τόμ.15, ἔκδ. ΔΟΜΗ Α.Ε., σσ. 244-245.

⁶ Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ 1770-2000, ὁ μεσοπόλεμος, 1922-1940, Ἀπ'τὴν Ἀβασίλευτη Δημοκρατία στὴ Δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου, τόμ. 7ος, ἔκδ. Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα, 2003, σ.87.

⁷ Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, Νεώτερος Ἑλληνισμὸς 1910-1940, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ.275.

τοὺς ἀστοὺς πρόσφυγες.⁸ Θὰ ἐγκατασταθοῦν, ἔτσι, σὲ ἀγροτικὲς πόλεις καὶ χωριά, θὰ λάβουν κλῆρο πού συντίθεται ἀπὸ οἰκόπεδο καὶ ἀγροτεμάχιο πρὸς καλλιέργεια, σπίτι ἢ οἰκοδομικὰ ὑλικά, ἐργαλεῖα καὶ ἀροτριῶντα κτήνη, καθὼς, ἐπίσης, νέα φυτὰ ἢ σπόρους γιὰ ἀνάπτυξη καλλιεργειῶν.⁹

Ἐγκαθίστανται, λοιπόν, σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας, κυρίως ἀγροτικὲς, ἐνῶ ἐνδιαφέρον προκαλοῦν τὰ στοιχεῖα τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος, πού δείχνουν τοὺς δέκα δήμους μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀναλογία προσφύγων στὸ συνολικὸ πληθυσμὸ τους. Πρῶτος στὴ σειρά, μὲ ποσοστὸ 70,2%, εἶναι ὁ δήμος τῆς Δράμας, ἐνῶ στὴν πέμπτη θέση βρίσκεται, μὲ ποσοστὸ 46,8%, ἡ Μυτιλήνη.¹⁰ Πολὺ κοντὰ στὰ μικρασιατικὰ παράλια, ἀλλὰ καὶ τόπος πλούσιος, μὲ τεράστια παραγωγή ἐλαιολάδου, προφανῶς καὶ θὰ ἀποτελοῦσε ἰδανικὸ καὶ πρωταρχικὸ προορισμὸ γιὰ τοὺς ἀνέστιους πρόσφυγες. Τὸ μεγάλο, ὅμως, αὐτὸ ποσοστὸ τῶν προσφύγων σὲ σχέση μὲ τὸ συνολικὸ πληθυσμὸ κάποιων περιοχῶν ἐπέφερε καὶ προστριβὲς μεταξὺ τῶν δύο συγκατοικούντων πληθυσμιακῶν ομάδων.

Ἐνα τέτοιο ἐπεισόδιο ἐκτυλίσσεται στὸ Μεγαλοχώρι, ἡ περιγραφή τοῦ ὁποῖου προσδίδει στοιχεῖα ἀστυνομικοῦ μυθιστορήματος στὴ “δασκάλα μὲ τὰ χρυσὰ μάτια”. Ὄταν, δηλαδή, οἱ ἔφεδροι ἀρνηθοῦν κατηγορηματικὰ νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Κουφόβουνο, ὁ ὑπονοματάρχης θὰ διατάξει τοὺς χωροφύλακες νὰ συλλάβουν τὸν ἀρχηγὸ τῶν ἐφέδρων, τὸ Γιώργη, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ μὲ δυσκολία νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὄργη του. Δὲν θὰ τὰ καταφέρει ὅμως, καὶ τὴ στιγμή πού οἱ δύο χωροφύλακες θὰ πέσουν καταπάνω του γιὰ νὰ τὸν δέσουν, αὐτὸς θὰ κατεβάσῃ μὲ δύναμη τὸ σκεπάρνι πού κρατᾶ χτυπώντας τὸν ἕνα στὸ κεφάλι. Τὸ πάγωμα καὶ τὴν ἀνατριχίλα ὄλων, θὰ διαδεχθεῖ μέσα σὲ κλάσματα τοῦ δευτερολέπτου μία ἀπερίγραπτη σύγχυση. Θὰ ἀκούγεται ἀπλῶς μία ἀκαθόριστη φασαρία, ἕνα ποδοβολητὸ, συνοδευόμενο ἀπὸ κραυγὲς τρόμου καὶ ἐκδίκησης. Ἀνάμεσα ὅμως στὴν ὀχλαγωγία αὐτή, ἕνας πυροβολισμὸς θὰ καλύψῃ τὰ πάντα, καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ Γιώργη νὰ πέφτει νεκρὸς στὸ χῶμα μπροστὰ στὰ μάτια τῆς οἰκογένειάς του θὰ ἐπιτείνει τὴν τραγικότητα τῆς κατάστασης. Ἐνας ἔφεδρος θὰ σηκώσει τὴν τσάπα του καὶ θὰ χτυπήσῃ ἕνα χωροφύλακα στὴν πλάτη. Ὁ ὑπονοματάρ-

---

⁸ Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ 1770-2000, ὁ μεσοπόλεμος, 1922-1940, Ἀπ'τὴν Ἀβασίλευτη Δημοκρατία στὴ Δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ.106.

⁹ Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, Νεώτερος Ἑλληνισμὸς 1910-1940, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 276.

¹⁰ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδας, στατιστικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδας τῆς 15-16 Μαΐου 1928, τ.1, Ἀθήνα 1933.

¹¹ ΣΚΡΙΠ Ἐφημερὶς Πολιτικὴ καὶ τῶν Εἰδήσεων, Παρασκευὴ 7 Νοεμβρίου 1924, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελίδα ἕκτη.

χης θὰ ἀπαντήσῃ ἀμέσως ὅμως, χτυπώντας τὸν ἔφεδρο στὸ πρόσωπο μὲ τὴν κάνη τοῦ ὄπλου.”Ἔτσι, σὲ λίγα μόλις λεπτά, ἡ συμπλοκὴ αὐτὴ θὰ μετατραπῆ σὲ ἀνείπωτη τραγωδία. Μία τραγωδία ποὺ θὰ μᾶς θυμίσει τὶς προστριβὲς καὶ τὰ αἱματηρὰ ἐπεισόδια ποὺ συνέβαιναν στὴν Ἑλλάδα, ἀνάμεσα τοὺς ντόπιους καὶ τοὺς πρόσφυγες τῆ δεκαετία τοῦ 1920.

Ὁ Μυριβήλης τὴν περίοδο αὐτὴ, καὶ συγκεκριμένα τὸ 1923-1924, ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα “Καμπάνα”. Προφανῶς, λοιπὸν, εἶναι ἀπόλυτα ἐνημερωμένος γιὰ καθετὶ ποὺ συμβαίνει στὸ νησί του.”Ἔτσι, εἴμαστε σὲ θέση, μὲ βεβαιότητα σχεδὸν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει εἶναι ἀποτέλεσμα ἔμπνευσῆς του ἀπὸ τὴν ἐπικαιρότητα τοῦ τόπου του. Ἀνατρέχοντας λοιπὸν σὲ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, θὰ ἐντοπίσουμε ἓνα αἱματηρὸ ἐπεισόδιο ποὺ ἔλαβε χώρα στὴ Μυτιλήνη στὶς 5 Νοεμβρίου τοῦ 1924. Στὶς 7 Νοεμβρίου, τὸ φύλλο τῆς ἐφημερίδας ΣΚΡΙΠ ἀναφέρει σχετικὰ: “Παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τῆς Μυτιλήνης ἔλαβε χώραν προχθὲς αἱματηρὰ συμπλοκὴ μεταξὺ ἐντοπίων καὶ προσφύγων ἐξ ἀφορμῆς παραχωρήσεως εἰς τοὺς τελευταίους πρὸς καλλιέργειαν κτημάτων διεκδικουμένων ἐκ μέρους τῶν ἐντοπίων. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Περιθάλψεως καὶ ἡ ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως ὡς ἐπληροφορήθησαν τὸ γεγονός ἀπέστειλαν ἐπιτοπίως νὰ ἐνεργήσῃ ἐξέτασιν τὸν τμηματάρχην κ. Ἀναγνωστόπουλον”.¹¹

Διαβάζοντας τὴν εἶδηση αὐτὴ δὲν χωρεῖ οὐδεμίαν ἀμφιβολία, ὅτι ἡ συμπλοκὴ αὐτὴ πῆρε μεγάλες διαστάσεις, ἔστω καὶ μὲ τὸν τρόπο ποὺ διαδίδονταν τὰ γεγονότα στὴν ὑπαιθρο περίπου ἑκατὸ χρόνια πρὶν. Ὁ Μυριβήλης, δημοσιογράφος ὢν καὶ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδας “Καμπάνα”, σίγουρα θὰ εἶχε ἀναφερθεῖ στὸ συμβάν μὲ ἄρθρο του στὴν ἐφημερίδα αὐτὴ, ὡστόσο, παρὰ τὴν ἐκτεταμένη ἔρευνά μου δὲν προέκυψε κάποιο στοιχεῖο ποὺ νὰ ἀφορᾷ στὸ συγκεκριμένο γεγονός. Εἶναι ἄλλωστε γνωστὸ ὅτι τῆ χρονιὰ ἐκείνη, τὸ 1924, διακόπηκε καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς.

Πρὶν τὸ τραγικὸ ἐπεισόδιο ὅμως, εἶχαν προφανῶς προηγηθεῖ προστριβὲς καὶ ἔντονες ἀντιπαραθέσεις μεταξὺ προσφύγων καὶ ἐντοπίων, τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς ὁποῖες συμπεριελάμβανε στὴν “Καμπάνα”. Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ ὑπῆρχαν πρόσφυγες ἀνέστιοι, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ντόπιοι ποὺ δὲν δέχονταν νὰ παραχωρήσουν τὶς περιουσίαις τους. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ μία ἐπιστολὴ ἐνὸς ἐφέδρου πρόσφυγα ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν ἐν λόγω ἐφημερίδα, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1923.¹² Συγκεκριμένα, ὁ ἔφεδρος πρόσφυγας στὰ Μυστερνά, ζητᾷ μὲ τὴ δημοσίευσή τῆς ἐπιστολῆς του νὰ ἐπέμβῃ ἡ ἀρμόδια ὑπηρεσία γιὰ νὰ λύσει τέτοιου εἴδους προβλήματα. Ἀνα-

---

¹² Ἐφημερίδα Καμπάνα, Ὅργανο τῶν Ἐφέδρων μας καὶ τῶν ντόπιων συμφερόντων, χρονιὰ Ἀ', ἀριθμ. 18, Τρίτη 24/7/1923, σελίδα δευτέρα.

φέρει λοιπόν ότι, ενώ έρχεται διαταγή και ό Σταθμάρχης έπιτάσσει ένα σπίτι, ό νοικοκύρης του σπιτιού δηλώνει ότι τó χρειάζεται ως αποθηκευτικό χώρο, γεμίζοντας τó δωμάτιο άχυρο. Άλλη περίπτωση στο ίδιο χωριό αναφέρει, άφορᾶ σέ ένα έφεδρο άρρωστο πού νοσηλεύεται στο νοσοκομείο, ενώ στην αύλή του σπιτιού του έχουν πετάξει τὰ ρούχα και προσωπικά αντικείμενα τής οικογένειάς του. Καί μπορεί τὰ γεγονότα αυτά νά συμβαίνουν τó καλοκαίρι του '23, πού οι έντάσεις ήταν πολύ περισσότερες, άφοϋ δέν είχε ολοκληρωθεί τó σχέδιο έγκατάστασης, προεμήνυαν, όμως, τήν τραγική έκβαση κάποιου έπεισοδίου.

Τό περιστατικό, ώστόσο, αυτό τής Μυτιλήνης, δέν αποτελεί ούτε ένα μεμονωμένο περιστατικό, ούτε χαρακτηριστικό της σχέσης ντόπιων- προσφύγων, μονάχα στο νησί αυτό του Αιγαίου. Κατά τήν έρευνά μου έντόπισα και άλλα σχετικά περιστατικά, ενώ ενδιαφέρον προκαλεί ότι ένα παρόμοιο έπεισόδιο έκτυλίχθηκε τics μέρες εκείνες σέ μία άλλη περιοχή τής Ελλάδας. Συγκεκριμένα, στην ίδια σελίδα τής έφημερίδας ΣΚΡΙΠ, περιγράφεται ένα άκόμη αίματηρό περιστατικό, τó όποιο, μάλιστα, έλαβε, άκόμη, μεγαλύτερες διαστάσεις. Στις 6 Νοεμβρίου, ό έντόπιος πληθυσμός του Κιούπκιοι τής περιφέρειας Παγγαίου θά έξεγερθεί με άφορμή τήν έγκατάσταση 120 οικογενειών προσφύγων στα κτήματα ντόπιων. Άφοϋ περικύκλωσαν τics σκηνές όπου έμεναν οι προσφυγικές οικογένειες, τους έπιτέθηκαν ένοπλοι, κáγοντας τics σκηνές τους. Ό τραγικός άπολογισμός του συμβάντος ήταν πενήντα τραυματίες και έννέα νεκροί. Όλοι πρόσφυγες.¹³ Πληροφορίες για τó ίδιο συμβάν άντλοϋμε και από άλλες έφημερίδες τής έποχής, όπως τó φύλλο τής έφημερίδας "Εμπρός"¹⁴, στην όποία μάλιστα, υπάρχει και ή έπίσημη έκθεση του Νομάρχη Σερρών. Στην έφημερίδα "Μακεδονία" αναφέρεται ότι οι πρόσφυγες πληρεξούσιοι, όλων τών κομματικών άποχρώσεων, λίγες μέρες μετά τὰ έπεισόδια, συσκέφθησαν επί του προσφυγικού ζητήματος "τó όποιον κατά τήν γνώμην των λαμβάνει νέα τροπήν κατόπιν τής συνεχίσεως τής αντιπροσφυγικής, ως ισχυρίζονται, έκδηλώσεως τών έντοπίων"¹⁵, ενώ ζητοϋν τήν διευθέτηση του ζητήματος τής έγκατάστασής τους, καθώς θεωροϋν ότι ή άργοπορία της θά έπιφέρει συνέχιση τών τραγικών γεγονότων. Υπάρχουν, ώστόσο, πληροφορίες ότι τήν ίδια περίοδο, τó Νοέμβριο του 1924, έλαβαν χώρα πολλές άκόμα έπιθέσεις έναντίον Ποντίων

---

¹³ ΣΚΡΙΠ Έφημερίς Πολιτική και τών Ειδήσεων, Παρασκευή 7 Νοεμβρίου 1924, ένθ' άνωτέρω, σελίδα έκτη.

¹⁴ ΕΜΠΡΟΣ Έμερήσια Έθνική Έφημερίς, Παρασκευή 7 Νοεμβρίου 1924, Άθήνα.

¹⁵ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ή πρώτη πρωινή έφημερίς έν Θεσσαλονίκη, Τρίτη 18 Νοεμβρίου 1924, έτος ΙΔ', άριθμ. 4524, σελίδα δεύτερη.

καὶ Μικρασιατῶν προσφύγων σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα: Ἀγρίνιο, Ποδαράδες (Νέα Ἴωνία), Ροδολίβο στὴν Ἀμφίπολη, Ξυλοκέριζα (Νέα Μάκρη), Γρεβενά καὶ Καστοριά.

Παρότι τὸ Νοέμβριο τοῦ 1924 θὰ καταγραφεῖ σωρεία τέτοιου εἶδους συμπλοκῶν καὶ ἐπεισοδίων, τὸ φαινόμενο, ὡστόσο, δὲν θὰ ἐκλείψει ἄμεσα. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐφημερίδα τῶν Βαλκανίων (20 Ἰουνίου 1925), στὰ Γρεβενά, οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ Σπάτα, εἶχαν διαφιλονικούμενους ἀγροὺς μὲ τοὺς πρόσφυγες Κρύφτσου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τραυματίσουν τοὺς τελευταίους. Οἱ πρόσφυγες θὰ ὀπλισθοῦν καὶ θὰ τοὺς καταδιώξουν. Ὁ σταθμάρχης θὰ συλλάβει τρεῖς ἀπὸ τοὺς πρωταίτιους, ὅμως οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἀφοῦ ἐπιτεθοῦν στὰ ὄργανα τῆς τάξεως θὰ τοὺς ἐλευθερώσουν.¹⁶

Ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία, εὐαίσθητη πάντα καὶ στοὺς πιὸ ἀνεπαίσθητους ἀναρριπισμοὺς τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας, θὰ γίνει ἄμεσος ἀποδέκτης αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν κραδασμῶν ποὺ ἀποτελοῦν ἐπιγεννήματα τῆς ἐθνικῆς μας τραγωδίας. Ὁ Ἡλίας Βενέζης στὴ “Γαλήνη”, ὁ Τάσος Ἀθανασιάδης στὰ “Παιδιὰ τῆς Νιόβης”, ἡ Ἰφιγένεια Χρυσόχοου στὴν “Ξεριζωμένη Γενιά”, ἡ Διδώ Σωτηρίου στὸ “Οἱ Νεκροὶ Περιμένουν” καὶ πολλοὶ ἄλλοι, κυρίως Μικρασιάτες συγγραφεῖς, θὰ ἀποτυπώσουν τὴν ἀρχικὴ δυσπιστία καὶ ἐνίοτε τὴν ἄρνηση καὶ τὴν ἐχθρότητα πρὸς τοὺς πρόσφυγες, ἐνσωματώνοντας τὴν στὸ ἔργο τους.

---

¹⁶ Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, Νεώτερος Ἑλληνισμὸς 1910-1940, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 321.

